

Zavest po dohodku

Na seji občinske konference v Pančevu je bilo rečeno, da lahko komunisti učinkovito delujejo samo v okviru občinske organizacije Zveze komunistov. Povod za tak sklep je bila analiza političnega položaja in razmer v posameznih kolektivih in organizacijah zveze. Opazili so, da je politično vedenje ljudi odvisno od trenutnih razmer v podjetju. Če ima namreč podjetje primanjkljaj, ima tudi zavest — so rekli — primanjkljaj. Ker je v občini izrazita razlika med velikimi dobro poslujočimi in malimi podjetji, ki komaj životarijo, je tudi zavest komunistov različna, omejena z obstoječimi okoliščinami.

Komunist — 1. VIII. 1969

Vzroki velikih izgub

Plana proizvodnje v kombinatu »Trepča« v Zvečanu v minulem poslovnem letu niso izpolnili, nekateri obratniki so poslovali celo z izgubo, kreditne obveznosti kombinata pa so presegle njegovo akumulacijo. Razen tega so nekaj milijard starih dinarjev pobrali bolezenski izostanki: v minulem letu je bil vsak delavec v povprečju po 22 delovnih dni na bolniškem dopustu, skupno pa je kombinat izgubil 221.812 delovnih dni, ne upoštevaje pri tem bolezenske zavolje poškodb na delovnem mestu in zavoljo poklicnih obolenj.

Tudi letošnji rezultati niso posebno spodbudni: v prvih petih mesecih zaostaja kombinat za planskimi predvidevanji in samo v obratih v Kosovski Mitrovici so v tem obdobju že dosegli 20.000 ur neupravičenih izostankov z dela.

Delavska enotnost — 2. VIII. 1969

Nesoglasje

Primerjava med rastjo zaposlenosti in rasto invalidskih upokojencev v letih 1962 in 1967, odkriva, da je znašal porast zaposlenosti v letu 1967 v Jugoslaviji 13 %, v Sloveniji in BiH po 10 %, v Črni gori in Hrvaški po 9 %, v Makedoniji 21 % in v Srbiji 16 %; porast invalidov upokojencev pa je znašal v Jugoslaviji 52 %, v Sloveniji 29 %, v Črni gori 53 %, v BiH 53 %, v Hrvaški 50 %, Makedoniji 99 % in v Srbiji 57 %.

Delo — 1. VIII. 1969

Deficit vse večji

Kakor je povedal generalni direktor zveznega zavoda za statistiko Ibrahim Latifić, je bila samo v decembru 1966. leta vrednost izvoza nekoliko večja kot v letošnjem juliju. Izražena v odstotkih je bil izvoz v letošnjem juliju za 22 % večji kot v lanskem juliju, uvoz pa za 36 %. V prvih sedmih mesecih je bila vrednost izvoza za 16 %, uvoza pa za 26 % večja kot v istem obdobju lani.

Delo — 6. VIII. 1969

Vse več kvalificiranih delavcev išče zaposlitev

Ob koncu lanskega decembra je bilo pri zavodih za zaposlovanje registriranih 326.789 oseb, ki so iskale zaposlitev. Od teh je bilo 95.227 kvalificiranih in strokovnih delavcev oziroma 29,1 %, nekvalificiranih delavcev pa je bilo 231.562, ali 70,9 %. Poudariti je treba, da v zadnjih letih narašča udeležba kvalificiranih kadrov v skupnem številu oseb, ki iščejo zaposlitev.

Gospodarski vestnik — 1. VII. 1969

Lep pridelek kornice

Po oceni zavoda za tržne raziskave in na temelju stanja posevkov od 1. julija 1969 bo letošnji prispevek kornice dosegel 730.367 vagonov, ali povprečno 30,7 stotov na hektar. To je sočasno največji pridelek po rekordnem letu 1968. Ocenjeni pridelek naj bi bil za 7,2 % večji od lanskega in za 1,4 % večji od pridelka v letu 1967. Po oceni bomo letos imeli 130 tisoč vagonov kornice tržnega viška.

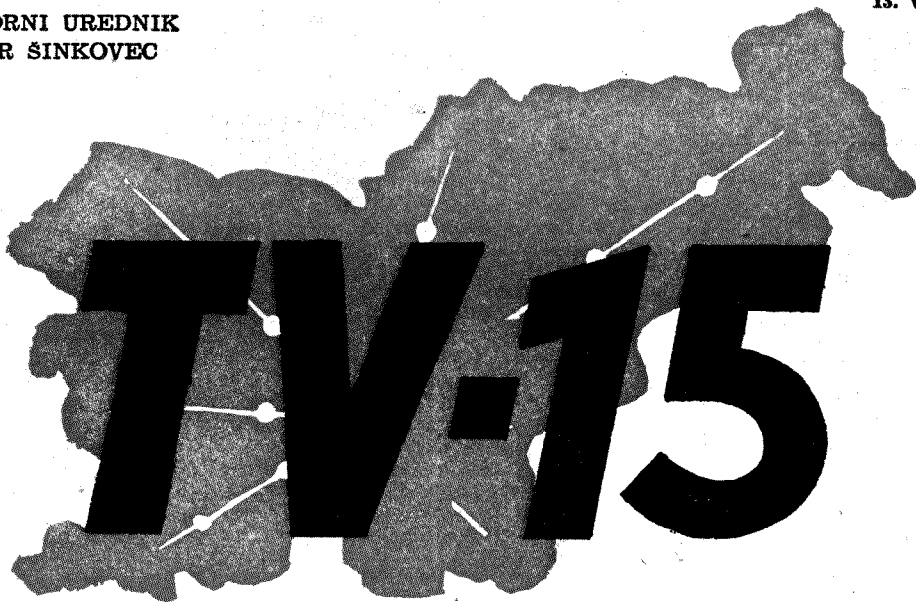
Ekonomika politika — 4. VIII. 1969

Zelo poučno

Prisilna uprava »Tehnograda« (v Ljubljani) je ugotovila velikansko izgubo, ki se vleče že nekaj let, ki pa jo zaključni račun (pregledala ga je Služba družbenega knjigovodstva) ni odkril.

Računovodja podjetja, ki je sodeloval pri sestavljanju zaključnega računa, je bil do nedavnega — inšpektor SDK.

Dnevnik — 5. VIII. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Družbenopolitična dejavnost udeležencev NOV

Izvelec iz poročila za VI. kongres ZZB NOV Jugoslavije

Za VI. kongres ZZB NOV Jugoslavije, ki bo letos v oktobru, je že pripravljeno in tudi objavljeno poročilo o družbenopolitični aktivnosti udeležencev NOV v našem samoupravnem socialističnem družbenem razvoju.

Ker je poročilo precej obširno, naj iz njega navedemo le nekaj najpomembnejših ugotovitev. V prvem poglavju, ki obravnava posebnosti in naloge organizacije borcev in njenega članstva, je rečeno, da se je pobuda za ustanovitev organizacije borcev rodila iz družbenopolitičnih in obrambnih potreb socialistične skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. Zato sodi med njene temeljne naloge: splošna družbenopolitična in družbeno-ekonomska dejavnost članstva; razvijanje pridobitev revolucije in negovanje revolucionarnih tradicij NOB ter vzgoja mlajših generacij v tem duhu; pripravljanje ljudstva na obrambo dežele; organiziran vpliv na urejanje socialno-ekonomskih, zdravstvenih in drugih zadev udeležencev NOV ter sodelovanje z narodnimi in mednarodnimi organizacijami borcev.

Od ustanovitve organizacije borcev je preteklo že nad 20 let. To so bila leta velikih naporov, pa tudi uspehov.

Se posebno važno je, da bodo vse to delo in uspehi prišli do izraza ob jubilejni 50-letnici ustanovitve KPJ, pod katere neposrednim vodstvom smo izvajali vse revolucionarne pridobitve.

ZZB kot samostojna družbenopolitična organizacija, ki sodeluje z ZKJ, Socialistično zvezo, Zvezo mladine itd., je po svojem značaju in nalogah samo ena od organizacijskih oblik naše socialistične družbe, ena od aktivnih sil in demokratskih tribun za delovanje in razvoj naše družbe.

V tej smeri sta potekala delo in razvoj celotne organizacije borcev od njene ustanovitve pa do danes.

Ob upoštevanju vsega tega bo organizacija borcev tudi v prihodnje razvijala svojo dejavnost, izvajala svoj program in se tudi uspešno uveljavila v svoji družbenopolitični vlogi.

V drugem poglavju je ugotovljeno, da so pred VI. kongresom že bile skupščine ZZB NOV avtonomnih pokrajin in republik, kongresi zveze komunistov po socialističnih republikah, IX. kongres ZKJ in splošne volitve v občinske, pokrajinske, republiške in zvezne predstavniške organe.

Vsi ti dogodki so pozitivno vplivali na družbenopolitično aktivnost organizacije borcev. Skupno

23 LET JE MINILO...

Pri tem pa borci ne izgubljajo iz vida, da je od konca naše osvobodilne in revolucionarne borbe minilo že 23 let, kolikor jih je minilo od konca I. svetovne vojne in od ustanovitve KPJ do fašističnega napada na Jugoslavijo. Minilo je tudi že 50 let, v katerih so se rekrutirali nosilci novih socialističnih odnosov v naši deželi.

Poročilo se dotika tudi izločitve ZROP iz ZZB in ugotavlja: Prav sedaj, ko se zaradi plebiscitarnega sklepa članstva združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev reorganizirajo v samostojno organizacijo, je potrebno, da ZZB NOV okrepi svojo aktivnost na tem področju. Znano je namreč, da sodi veliko članov naše organizacije med vojaški starešinski kader, ki ima v splošni ljudski obrambi vojni odgovorno vlogo. Med udeleženci NOV jih je 20,49 odst. starih od 39 do 44 let, 24,37 odst. od 45 do 49 let, 11,99 odst. od 50 do 54 let, torej jih je 56,85 odst. ki imajo manj kot 55 let, a samo 18,45 odst. jih ima nad 64 let. To pomeni, da jih je velika večina med njimi obveznikov za razne pango ljudske obrambe.

Potem ko navaja vse podrobnosti, kako je prišlo do sklepa o ustanovitvi posebne organizacije ZROP, je v poročilu rečeno, da je pričakovati, da bo VI. kongres ZZB NOV Jugoslavije ob upoštevanju razprav in sklepov po vsej državi potrdil sklep o ustanovitvi samostojne organizacije rezervnih vojaških voditeljev.

V poglavju »Družbenopolitična vloga organizacije borcev pri negovanju revolucionarnih tradicij NOV« je navedena celotna organizacija pri vseh odborih ZZB NOV, navedeno pa je tudi, da pri tej dejavnosti sodelujejo izobraževalne, kulturne in vzgojne ustanove,

Nadaljevanje na 2. strani

OBVESTILO

Odbor Gregorčičeve brigade, občinski odbor ZZB NOV in občinski komite mladine Tolmin organizirajo ob petindvajsetletnici znane bitke na Rdečem robu, komemorativno zborovanje v spomin padlim borcem Gregorčičeve brigade. ZBOROVANJE BO NA PLANINI SLEME POD KRKOM, 17. AVGUSTA S PRIČETKOM OB 10. URI! Združeno bo s pohodom mladine po poteh partizanskih brigad in družabnim partizanskim srečanjem. Govoril bo prvi komandant Gregorčičeve brigade Albert Jakopič-Kajtimir, v kulturnem programu pa bodo sodelovali recitatorji in moški pevski zbor iz Tolmina. Za prehrano je poskrbljeno. Organizatorji zborovanja vabijo prebivalstvo, preživele borce in aktiviste ter mladino, da se zborovanja udeležijo v čim večjem številu!

Odbor Gregorčičeve brigade

Pokljuka, 3. avgusta 1969: pri gostišču »Ob tabornem ognju« je bilo tekmovanje harmonikarjev. (Gl. članek na 16. strani)

Dogodki tedna

Po obisku v LR Makedoniji je predsednik Tito ob odhodu izjavil novinarjem, da je izredno zadovoljen, ker se je lahko udeležil proslave 25-letnice prvega zasedanja ASNOM, ker se je prepiral o ustvarjalnosti makedonskega ljudstva, ker je videl novo Skopje, ki je zrastle iz ruševin, in napredek v drugih mestih, in ker se je naposled, pogovoril s političnimi in gospodarskimi voditelji dežele ne le o zadevah, ki se tičejo Makedonije, marveč Jugoslavije nasploh. Posebna pozornost je bila posvečena, je poudaril, odnosom med SR Makedonijo in sosednjimi deželami, zlasti z LR Bolgarijo, s katerimi želi makedonsko ljudstvo imeti dobre odnose, ki pa so odvisni tudi od sosedov.

Izvršni biro predsedstva ZKJ se je 8. avgusta sestal na Brionih in pod vodstvom tov. Tita obravnaval aktualna politična vprašanja v zvezi z gospodarskim položajem, podprl usmerjenost predsednika ZIS Ribičiča za ureditev perečih gospodarskih zadev, tičečih se sklepa ZIS o financiranju gradnje cest, izrazil prepričanje, da bodo o zadevnih spornih vprašanjih razpravljali in jih uspešno rešili v pristojnih zveznih organih v dogovoru z republikami, poudaril, da se mora ZKJ boriti proti vsem oblikam nedemokratskega pritiska, ter ocenil, da je način, kakršnega so se poslužili v LR Sloveniji ob sklepu ZIS o financiranju gradnje cest, nesprejemljiv.

Jugoslavija je bila povabljen, naj, od 7. avgusta dalje, sodeluje v razorožitvenem odboru v Zenevi. Ta odbor so namreč — po sporazumu med njegovima sopredsednicama ZDA in ZSSR — razširili še z državami: Argentino, Madžarsko, Marokom, Nizozemsko in Jugoslavijo.

V Bukarešti se je 6. avgusta začel X. kongres KP Romunije. Po tezah za kongres, ki so bile objavljene že pred dvema mesecema, ni pričakovati bistvenih sprememb ne v notranji ne v zunanji politiki dežele. KP Romunije bo skušala oziroma skuša uresničevati svoje cilje postopno. Ceausescu je v referatu poudaril, da pripisuje Romuniji velik pomen krepitvi svetovnega socialističnega sistema, ki pa — je rekel — ni blok, katerega članice bi se morale odreči suverenosti, pač pa skupnost popolnoma suverenih in enakopravnih držav. Na kongresu je bilo navzočih 66 delegacij tujih komunističnih in naprednih strank. Od važnejših partij niso poslale delegacij: KP Kitajske, Severne Koreje, Albanije in Kube. Sovjetska KP in partije vzhodnoevropskih socialističnih dežel so poslale delegacije sorazmerno nižje stopnje. Delegaciji najvišje stopnje so poslali ZKJ (Mijalko Todorović, Sergej Kraigher in Dimče Belovski) in KP Italije (Carlo Caluzzi in Gian Carlo Palletta).

Mijalko Todorović je pozdravil X. kongres KPR; v pozdravnem govoru je poudaril, da je bila bilanca jugoslovansko-romunskega sodelovanja, državnega in partijskega, zelo uspešna in to spriči popolnega medsebojnega spoštovanja, enakopravnosti, upoštevanja razlik in nenehnega prizadevanja, da bi čimbolj poglobili medsebojno razumevanje. Podčrtal je zlasti: »Cilj socializma ni, da napravi svet enoličen. Njegovo bogastvo in privlačnost sta prav v tem, da zmore najti rešitve, ki najboljše ustrezajo različnim razmeram, in da omogoča popolno osamosvojitve človeške osebnosti.«

Zajezovanje Donave na gradbišču hidroelektrične centrale Djerdapa. Jugoslovani so pregradili Donavo do romunske meje in zožili rečno strugo za približno 51 m. Med delom je voda nepričakovano vdrila v elektrarno in jo zalila. Človeških žrtev ni bilo. Škoda ni prevelika. Pregrajevanje Donave se je spriči te nesreče nadaljevalo nekoliko počasneje, bilo pa je končano do predvidenega roka. Donavo bodo dokončno pregradili Romuni. Za pregrado našega dela rečnega korita so porabili 200.000 kub. metrov kamnitih blokov, peska in zemlje.

Francoska vlada je 8. t. m. nepričakovano sklenila znižati tečajno vrednost franka za 12,5 odstotka. To znižanje ne bo vplivalo na pariteto našega dinarja. Novi tečaj franka bo, po določbi Narodne banke, znašal zdaj 225,0553 din za 100 francoskih frankov. Po sodbi naših finančnih izvedencev ne bo devalvacija franka pomembnejše vplivala na naše gospodarske odnose s Francijo. Nekaj naših gospodarskih podjetij pa bo prizadetih.

Po enomesečni krizi italijanske vlade je Mariano Rumor sestavil enobarno krščanskodemokratsko vlado, ki jo bodo podpirali prejšnji soudeleženci v bivši koalicijski vladi: republikanci, socialisti in socialni demokrati. Nova vlada bi morala izpolniti določeni program — sprejeti univerzitetno reformo, gospodarsko programiranje, davčno reformo, razpisati splošne deželne volitve — in se zavezati, da bo časovno omejena in da bo pripravila teren za obnovo razpadle koalicije.

V Jordanijo so prispele sirske čete, je poročala agencija UPI. Te čete naj bi okrepile vzhodno fronto proti Izraelu. Sirci so, pravijo, pripeljali s seboj vse orožje in opremo — topništvo, tanke, tovornjake in raketne rampe. Sirske čete so se razporedile v severnem delu doline Jordana.

Kongres v Izraelu vladajoče, Združene delavske stranke Mapai je sprejel v strankin program Dajanov aneksionistični načrt: Izrael bi obdržal Golansko višavje, območje Gaze, reka Jordan naj bi bila izraelska strateška meja, izraelske čete naj bi držale trdnjavo Šarm el Šeik ob Akabskem zalivu. Zahod je — videz je tak — dokaj hladno sprejel ta kongresni sklep. Sodiijo, da gre za strankin predvolilni manevar, ker je izraelska javnost močno aneksionistično razpoložena. Nedvomno je, da bo sprejetje Dajanovega načrta v program stranke krizo na Bliznjem vzhodu še zaostriilo.

Zahodnonemški kancler Kiesinger se je mudil na petdnevem obisku v ZDA; pogovarjal se je z glavnim tajnikom OZN U Tantom in s predsednikom ZDA Nixonom o evropskih vprašanjih, o odnosu med Zahodom in Vzhodom in o Berlinu. Sodiijo, da je imel Kiesinger, spričo skorajšnjih parlamentarnih volitev v Zahodni Nemčiji, precéj zvezane roke in da bi utegnil pomeniti Nixonu, Britancem in EGS mnogo več obisk francoskega predsednika Pompidouja, ki ga je Nixon povabil, naj obišče ZDA in ki se bo verjetno odzval povabilu na početku prihodnjega leta.

Spodnji in zgornji del indijskega parlamenta sta te dni sprejela vladni zakonski predlog o nacionalizaciji 14 velikih bank, ki opravljajo 85 % vseh bančnih storitev v Indiji in ki razpolagajo s približno štirimi petinami vseh kreditnih skladov v državi. Indira Gandhi je rekla na shodu Kongresne stranke, da ustreza ta zakon socialistični gospodarski politiki. S to nacionalizacijo se »začenja boj med človekom z ulice in peščico privilegiranih posameznikov«, je ugotovila Indira Gandhi.

Predsednik tajske vlade Kitikačoru je napovedal umik 12.000 vojakov iz Južnega Vietnama. To naj bi se zgodilo, »ko se bodo razmere zboljšale«.

Papež Pavel VI. je obiskal Kampalo v afriški deželi Ugandi, kjer se je udeležil vseafriškega škofovskega simpozija, ki je obravnaval cerkvena vprašanja črne celine. Papež, ki je govoril tudi v ljudski skupščini, je obsodil oborožene spopade v Afriki in plemensko zapostavljanje črnega bivalstva. »Prizadevali smo si pomiriti spri stranki v Nigeriji,« je rekel papež, »doslej pa nam to ni uspelo, kar nas je razžalostilo, smo pa odločeni nadaljevati naše skromne in poštene napore, da bi pomagali rešiti ta usodni spopad.«

Družbenopolitična dejavnost udeležencev NOV

Nadaljevanje s 1. strani

pa tudi družbenopolitične, mladinske, športne ustanove, ki jim je ob vzajemnem delu z ZZB uspelo doseči kar lepe uspehe v negovanju tradicij NOV.

Nadaljnje poglavje je posvečeno družbenopolitični dejavnosti ZZB. V tem delu so naštetih konkretni uspehi doseženi med 5. in 6. kongresom. Med te sodi s spremembo zakonskih predpisov znatno izboljšani položaj vojaških vojni invalidov in tistih družin padlih borcev, ki se same preživljajo.

Precej so ublaženi najbolj pereči problemi posameznih skupin upokojenih borcev.

Večina borcev ima urejene stanovanjske zadeve, zagotovljeni pa so tudi pogoji za čim hitrejšo ureditev drugih primerov.

Sklepi VII. seje CK ZKJ o aktualnih problemih borcev NOV, sprejeti na pobudo tovariša Tita, so odprli nove možnosti za urejanje socialnih problemov na vseh ravneh predstavniških teles in organov politično teritorialnih skupnosti.

V teku je delo za spopolnitev sprememb sistema zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

256.000 UDELEŽENCEV NOV JE ZE V POKOJU

V zadnjih letih je prišlo do množičnega upokojevanja udeležencev NOV in revolucije. Dinamika upokojevanje le-teh je mnogo izrazitejša kot pri drugih zavarovanih. Zato je nujno potrebno — tako pravi poročilo — vsestransko proučiti vzroke teh pojavov. Ugotovljeno je namreč, da posamezne delovne in druge organizacije ne upoštevajo stališča, da je treba udeležencem NOV, kakor tudi drugim zavarovancem, omogočiti, da delajo po svojih sposobnostih, da lahko čim dlje ostanejo v delovnem odnosu. V pokoju je 256.000 udeležencev NOV.

Tudi v prihodnje bo treba — pravi poročilo — ostati pri diferenciranem varstvu vojaških vojni invalidov in ga nadalje razvijati. Materialno je treba preskrbeti predvsem tiste invalide in družine padlih, ki se pretežno ali izključno preživljajo z invalidnino. Zato bo treba zvišati invalidski dodatek tako osebnim kakor tudi družinskih invalidskim upravičencem, pa tudi dodatek za samohranilce, in urediti pravice tistih vdov padlih

borcev, ki prej niso mogle uveljaviti invalidskih pravic, ker so bile premlade.

Zelo pomembna je v tej zvezi ugotovitev, da ZZB NOV kot družbenopolitična organizacija lahko realno tolmači socialne, ekonomske, zdravstvene in druge materialne zadeve udeležencev NOV ter se tudi bori za njihovo ureditev, če jih obravnava in prikazuje na družbenopolitični osnovi. V organizaciji borcev pa smo vse premalo in tudi nezadostno obravnavali vlogi in aktivnosti udeležencev NOV na vasi. Znale so težave, ki tarejo kmetijstvo in ki terjajo zadnje spremembe, zato je toliko bolj potrebno, da se borci NOV zavzemajo za ureditev teh vprašanj.

V poglavju sodelovanje ZZB NOV Jugoslavije z narodnimi in mednarodnimi organizacijami borcev je rečeno, da se vse članstvo ZZB pridružuje naporom demokratične in miroljubne svetovne javnosti za končanje vojne v Vietnamu. Omenjeno je sodelovanje ZZB s koordinacijskim odborom za pomoč Vietnamu in prizadevanje na mednarodnih sestankih, da bi s pogovori uredili vietnamski problem.

Nadalje opozarja poročilo na novo vojno nevarnost na bližnjem vzhodu, omenja škodljive posledice intervencije sil varšavskega pakta v ČSSR in opisuje sodelo-

Kalec: pred stoletnico tabora

Pred sto leti, 9. maja 1869 leta je bil na gradu Kalcu pri Knežaku ljudski tabor. Pobudnik in organizator te ljudske, politično-kulturne manifestacije je bil pesnik, glasbenik in narodni buditelj Miroslav Vilhar, ki je tedaj živel na tem gradu.

Proslava te politično-kulturne manifestacije bo letos, 7. septembra na istem mestu kot pred sto leti. Pokrovitelj proslave je Ciril Kosmač, pisatelj in poslanec kulturno prosvetnega zbora Zvezne skupščine.

Iz ohranjenih zapiskov tedanje časa izhaja, da se je tabora udeležilo okrog 8 tisoč ljudi iz Slovenije, Hrvaške in celo iz Češke. Tabor je bil tedaj edinstven dogodek na Notranjskem. Pozitivne posledice tabora pa so ostale med ljudmi še desetletja kasneje. Na taboru je bilo osrednje vprašanje enakopravnost vseh narodov. Go-

vanje ZZB s FMAC, FIR, mednarodnimi taboriščnimi komiteji in z raznimi narodnimi organizacijami borcev.

V zadnjem poglavju z naslovom »Osnove in oblike nadaljnje aktivnosti ZZB NOV« je rečeno:

● Borci in njihove organizacije naj v prihodnje prevzamejo in opravljajo samo tiste naloge, ki so povsem v skladu z vlogo in značajem naše organizacije in ki jih le-ta lahko ureja s svojimi družbenopolitičnimi močmi.

● Še nadalje naj vzpodbujajo in kot družbenopolitična sila pomagajo strokovnim organom in ustanovam, ki urejajo probleme in zadeve z raznih področij, za katere se naša organizacija še posebno zanima.

● ZZB naj še nadalje sodeluje z drugimi socialističnimi družbenimi silami. Celotna dejavnost organizacije borcev naj bo dostopna javnosti, ustvarjalni vlogi in kontroli članstva naših združenj in skupnosti.

● Še bolj naj se poslužuje sredstev javnega obveščanja.

● Vse svoje uspehe naj meri po tem, koliko so že postali sestavni del revolucionarne aktivnosti in če so jih nove generacije že sprejele.

Poročilo se končuje z ugotovitvijo, da so za 6. kongres ZZB NOV Jugoslavije pripravljeni še drugi dokumenti, ki so vsi dostopni javnosti, kar je eden od glavnih pogojev, da jih bo članstvo proučilo in temeljito pretreslo že pred kongresom.

V. M.

vorili so tudi o gospodarskih vprašanjih, med temi o pogozdovanju Krasa.

Tedanje oblasti tej ljudski manifestaciji niso bile naklonjene, temveč so jo celo ovirale. Kljub temu je zmogala ljudska volja. Kalec in okolica sta bila 9. maja 1869 leta obarvana z društvenimi prapori in slovenskimi zastavami. Političnemu delu zborovanja, ki je bilo osrednje vprašanje, pa je sledil kulturni in športni program.

Občinske konference SZDL občine Ilirska Bistrica in Postojna, kakor tudi prosvetna in druga društva obeh občin so sklenili, da se ta pomembni, politično-kulturni tabor ob njegovi stoletnici proslavi in obudi politična in narodnostna stremeljenja naših prednikov.

Za to svečanost bodo obnovili stolp nekdanjega gradu Kalca. V njem bo razstava del Miroslava Vilharja, ki jo bosta pripravila Notranjski muzej iz Postojne in Matična knjižnica iz Ilirske Bistrice. Obnovili bodo tudi grobnico Miroslava Vilharja, ki je na pokopališču v Knežaku in je nekoliko poškodovana.

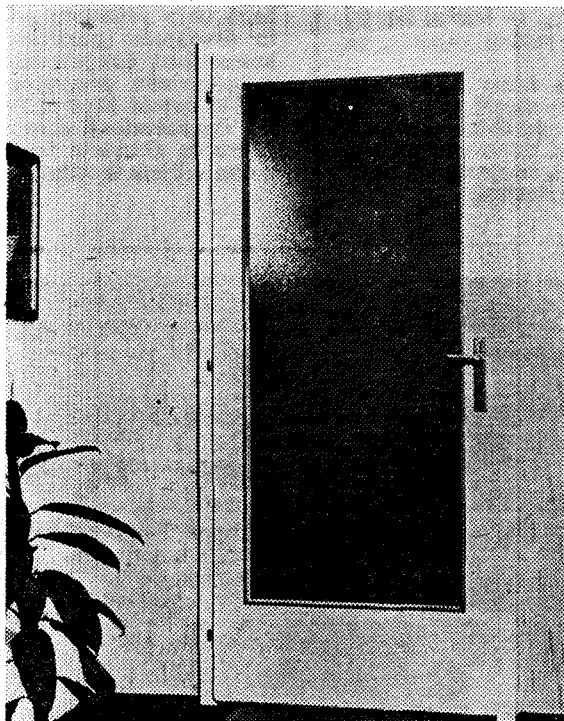
Pripravljajo tudi bogat kulturni in športni program. Nastopili bodo pevski zbori in ansambli iz Ilirske Bistrice in Postojne, godba na pihala, recitatorji in dramske skupine. Svoj nastop je ponudilo tudi Slovensko gledališče iz Trsta. Za to priložnost bi uprizorilo Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi.«

Na stolpu nekdanjega gradu na Kalcu bodo tega dne odkrili spominsko ploščo, posvečeno taboru pred sto leti in Miroslavu Vilharju. Tega dne bodo v Knežaku izročili novo osnovno šolo, ki bo stala 2 milijona 700 tisoč din. V bližini osnovne šole bodo postavili spomenik Tonetu Tomšiču, Miroslavu Vilharju in Alojzu Valenčiču, katerega odkritje bo prav tako 7. septembra. Načrt zanj je delo inž. arh. Zive Baraga.

Spomenik bo sestavljen iz treh elementov, ki bodo tvorili celoto. Posamezni elementi se bodo spiralo zavijali iz zunanjega pet metrskega oboda proti sredini. Imel bo tri vhode ob nizki in precej razširjeni ogradi, ki se proti sredini zožuje in vzpne na višino pet metrov. V vsak steber bo vgrajen marmornat kamen. V teh kamnih pa bodo bronasti kipi Tomšiča, Vilharja in Valenčiča. Kipe izdeluje akademski kipar profesor Zdenko Kalin iz Ljubljane.

Vsakemu od junakov, ki se mu spomenik postavlja, bo posvečen napis izpod peresa pisatelja Cirila Kosmača. Posebna značilnost tega spomenika pa bo, da bo v celoti zgrajen iz domačega kraškega kamna iz kraja, kjer so vsi trije junaki živeli, delali in širili svoje napredne ideje.

JANKO ŠABEC

JELOVICA

Ali ste se odločili za gradnjo svojega lastnega doma?

Oglejte si novost, ki jo je pripravila »JELOVICA«, LESNA INDUSTRIJA, ŠKOFJA LOKA: površinsko obdelana in embalirana sobna vrata »Jelovica«.

Sobna vrata so pleskana v beli barvi ali furnirana; polna, polovična ali celotno zasteklena. Podboj je prilagojen 7 cm in 12 cm debelemu zidu.

Zahtevajte prospekte ali pa si osebno ogledajte izdelke v komercialni podjetjal

Telefon: (064) 85336.

Besede naših dopisnikov

Aktivisti se čutijo zapostavljene

Ob mnogih zborih in srečanjih na Gorenjskem je bilo zadnja leta slišati precej pripomb aktivistov, češ da se njihov delež v NOB ne uvršča nikamor, da so pozabljeni in podobno. Zato so se komiteji ZK in združenja borcev vseh gorenjskih občin sporazumeli, da bodo skupaj pripravili prvo srečanje aktivistov tega območja. Organizacijsko izvedbo prvega srečanja je prevzela letos Škofja Loka in določila za to nedeljo, 7. septembra, v Železnikih. Na pobudo tovariša Bogdana Osolinika je predvideno, da bi ta srečanja postala vsakoletna tradicija v občinah. Sodelavci porajajoče in razvijajoče se oblasti, člani gospodarskih komisij, aktivisti, ki so delali v partizanskih tiskarnah, bolnišnicah, v oblastnem in pokrajinskem komiteju in drugih organizacijah, so veliko prispevali k skupni stvari in danes upravičeno iščejo moralno priznanje.

K. M.

Na Prtovč prihodnje leto

Združenje borcev NOB v Podlonku je v letošnji program dela vključilo tudi srečanje borcev 3. čete 9. bataljona Gorenjskega odreda v Prtovču pod Ratitovcem (Škofjeloška občina). Na zadnji seji pa so ugotovili, da jih je spričo obilice drugih prireditev čas prehitel. Zato so sklenili nadaljevati začeto organizacijo, srečanje pa prestaviti na prihodnje leto. Prav tako so sklenili, da bodo povabili na srečanje borce celotnega 9. bataljona Gorenjskega odreda (ne samo ene čete). Zategadelj prosijo borce te enote, da pošljejo svoje naslove občinskemu združenju ZB Škofja Loka. To bo omogočilo smotrne priprave in pravočasno informiranje.

Spomenik na bregu Kolpe

Prebivalce Poljanske doline ob Kolpi veže mnogo spominov s prebivalci onstran Kolpe v sosednji občini Vrbovsko in Delnice v SR Hrvaški. Zlasti je bilo njihovo sodelovanje plodno in tovariško v času štiriletnega narodnoosvobodilnega boja in v povojni graditvi naše domovine. V prizadevanju, da bi obudili spomine na preteklo težke revolucionarne dni in da bi proslavili 50-letnico delovanja Zveze komunistov ter Dan vstaje hrvaškega ljudstva, 27. julij, so tamkajšnje okoliške krajevne organizacije s slovenske in hrvaške strani Kolpe priredile skupno osrednjo proslavo 27. julija. Tega slavlja se je udeležilo več kot 2.000 prebivalcev. Ob tej priložnosti so tudi odkrili spomenik prijateljstva in medsebojnega sodelovanja. Spomenik stoji na kraju, kjer so od leta 1941 pa vse do konca vojne prehajale slovenske in hrvaške partizanske enote iz ene na drugo stran Kolpe. Udeležence slavlja je pozdravil prvoborec tega kraja Edo Cenčič. Slavlja so se udeležili predstavniki borčevskih organizacij okoliških občin. Ob tej priložnosti so obudili mnogi borci spomine na preteklo dni. Hkrati so izrazili željo, da bi v Blaževčih čimprej zgradili most čez Kolpo in da naj bi sredstva za to gradnjo prispevale obe republiki ter okoliške občinske skupščine.

-vd-

Partizanska divizija železarjev

Jeseniški železarji praznujejo te dni 100-letnico ustanovitve Kranjske industrijske družbe, predhodnice današnje železarne. Družba je bila ustanovljena v dobi cvetočega kapitalizma, ko je razdrobljenost gorenjskega fužinarstva močno zavirala napredek in so zahodne

tvrdke močno konkurirale z železarskimi izdelki na evropskem tržišču.

Prav je, da se tudi »TV-15« spomni tega jubileja, saj je med vojno zelo veliko železarjev aktivno sodelovalo v narodnoosvobodilnem boju. Pravzaprav so bili skoraj vsi jeseniški prvoborci in borci zaposleni v železarni.

Na zborovanju železarjev je mag. ing. Peter Kunc, direktor železarne, povedal tudi tole:

»V času vojne je iz jeseniške železarne odšlo 5418 delavcev in dan za dnem so se množile v seznamih tovarne beležke: izostal, izginil, pobegnil, zaprt, izseljen, ustreljen itn. Železar je sabotiral delo za okupatorja, kjer je le mogel.

V partizane je odšlo 1661, tik pred koncem vojne pa še 1136 delavcev železarne...«

Lahko bi dejali, da je bila v partizanih cela divizija železarjev, ki so z jekleno pestjo bili po okupatorju. Književnik in pisatelj Miha Klinar je za jubilej napisal himno železarjev, ki so jo prvič javno izvajali na zborovanju v dvorani žične valjarne, uglasbil pa jo je profesor Milko Škoberne.

JOŽE VIDIC

Lepo je bilo na Veliki planini

V nedeljo, 3. avgusta, je prihitelo na Veliko planino nad Kamnikom več kot 1000 mladih, ki so se zbrali na zborovanju pred Letarjevo bajto, v spomin na peto vsedržavno konferenco SKOJ, ki je bila prav tu 6. avgusta 1939. leta. Sem so prispeli mladi iz vse Gorenjske in delegacije drugih mest, med njimi tudi predstavniki mladine iz drugih republik. Razen mladine pa so se zborovanja udeležili tudi predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher, član sveta federacije Miha Marinko, Lidija Šentjura in Franc Leskošek, predsednik ZMJ Janez Kocjančič, predsednik CK ZKS Franc Popit in nekateri družbeno politični delavci.

Vsenaokrog po pobočjih okrog spominske plošče so bile raztresene skupinice zborovalcev, ki so z zanimanjem poslušale govor predsednika Zveze mladine Slovenije Mitje Gorjupa, nato pa je spregovorila še udeleženka pete državne konference SKOJ Lidija Šentjura. Govorila je o pomenu konference, ki je bila pred tridesetimi leti, spomnila se je voditelja konference Iva Lole Ribarja, govorila je tako živo, kot bi se vse dogajalo pred tednom dni.

Pred spominskim obeležjem so mladi dostojno proslavili obletnico. Zborovanje 32 mladincev pred tremi desetletji je pomenilo veliko prelomnico v snovanju predvojne napredne mladine.

Sledil je nastop recitatorjev kamniške gimnazije in pevskega zbora OS Toma Brejca. Kar na travi so se zavrteli člani folklorne skupine iz Stranj. Veselje na Veliki planini tudi v popoldanskih urah ni zamrlo.

TONE SMOLNIKAR

Zadovoljni so

Članstvo združenja VVI stanovaljske skupnosti »Krim« v ljubljanski občini Vič-Rudnik je s svojo organizacijo res zadovoljno. Vsako leto omogoči občinski odbor ZB nekaj našim članom desetdnevni oddih na morju in to v maju in juniju ter v septembru in oktobru, ko ni prehode vročine. Socialno šibki člani gredo na ta oddih celo brezplačno.

Kadarkoli gre za urejanje socialnih problemov naših članov, uspejo naša prizadevanja prav ob pomoči občinskega odbora ZB. Nedavno smo na tak način poskrbeli za hudo bolno Ivano Furlan, vdovo po invalidu borcu, ki jo je po posredovanju občinskega odbora ZB NOV občinski zavod za socialno delo poslal v dom na Bokalcah, kjer ima redno zdravniško nego in kjer se tudi dobro počuti. Naj ta prispevek sklenem z mislijo, ki jo je na redni letni skupščini izrekel predsednik komisije VVI pri občinskem odboru ZB tovariš Milan Vrtačnik:

»Mnogi borci iz narodnoosvobodilne vojne so težki bolniki, ki imajo specifične bolezni in jim je potrebna posebna skrb. Zato je povsem razumljivo, da smo zadovoljni, če v posameznih takih primerih lahko tudi pomagamo!«

ALBIN KOREN

Mlaji pod Jelovico

Za prvi zbor partizanskih kurirjev Slovenije v Kropi in slovesno otvoritev partizanske ceste od Jamnika do Dražgoš je bil v nedeljo, 3. avgusta, ves ta predel okrašen z mlaji in zastavami. Nekdaj požgane in po vojni obnovljene partizanske vasi so po dolgem času znova oživele in gostoljubno kot nekoč sprejele svoje kurirje, borce in druge goste.

Najprej je oživila Kropa. Prihajali so kurirji iz Štajerske, Dolenj-

Narodni heroj Tonček Dežman otvarja novo cesto od Jamnika do Dražgoš

ske, iz Ljubljane — od povsod. Več kot 200 jih je prišlo. Za cel bataljon! Včasih se iz organizacijskih in konspirativnih okoliščin niso mogli niti smeli poznati. Zato je bilo srečanje tembolj zanimivo in ganljivo.

Ko so kurirji prikorakali na prireditveni prostor sredi Kroke, je množica zaploskala in vzvalovila. Pozdravili so jih predsednik krajevnega ZB Kropa Alojz Šmitek, nekdanji komisar IV. rejejnega sektorja (Gorenjska) Jože Peklaj in predsednik skupščine občine Radovljica Stanko Kajdiž. Le-ta je v svojem govoru poudaril mednarodni pomen našega osvobodilnega boja in današnje težnje za svobodnim, izvenblokovskim razvojem narodov. Ob godbi iz Gorij, domačem pevskega zboru Staneta Zagarja ter recitacijah šolske mladine so oživel spomini na partizanske čase v Kropi in jelovskih gozdovih. Domala vsaka hiša je med udeleženci spoznala in našla nekdanje tovariše, jih vabila in gostila.

Škoda, da je bil »protokolarni« čas za Kropo pretesno odmerjen. Popoldne je bila namreč slovesna otvoritev nove »partizanske ceste« od Jamnika do Dražgoš.

K. M.

Obvestilo

Združenje borcev NOV Planina pri Sevnici pripravlja z drugimi družbeno-političnimi organizacijami proslavo petindvajsetletnice osvoboditve Planine. Na proslavo, ki bo 24. avgusta na Planini, vabimo bivše borce Kozjanskega odreda, aktiviste kozjanskega področja in drugo prebivalstvo.

Program prireditev za 24. avgust:

Ob šestih uri budnica, nato razna športna tekmovanja strelske družine, gasilcev in voznikov motornih vozil, ob 11.30 na Starem gradu slavnostni govor, nato kulturni program, v katerem bodo sodelovali pevski zbor iz Ponikve, godba na pihala iz Sentjurja in folklorna skupina iz Planine. Po kulturnem programu bo tovariško srečanje udeležencev proslave!

Osebnih vabil ne bomo pošiljali in naj služi to obvestilo kot vabilo za slehernega občana.

Odbor

Ob tabornem ognju

Okrnjene pravice VVI?

Čeprav so se v zadnjih dveh letih invalidnine in drugi prejemki iz invalidske zakonodaje razveseljivo zvišali, smo Jugoslovani v skrbi in ugodnostih za vojaške vojne invalide še vedno na zelo nizkem klinu svetovne lestvice. Zalostna in nerazumljiva je ugotovitev, da z naglim redčenjem vrst VVI usihajo in se krnijo tudi pravice ter ugodnosti, ki smo jih uživali prvo desetletje po vojni. V vlakih, zlasti pa v avtobusih skoraj ni več rezerviranih sedežev, na katerih bi invalidi razbremenili svoje prerezane kosti in pohabljenoto telo. V čakalnicah in ordinacijah javne zdravstvene službe se nihče več ne zmeni, da bi dal prednost vsaj tistim invalidom, ki so se z ortopedskimi pomagali komaj privlekli do tja; pri 50% zmanjšani pridobitvi sposobnosti (VII. skupina) pa smo glede dolžine delovnega staža pri upoko-

jitvi izenačeni s popolnoma zdravimi zavarovanci. In tako dalje. O prepotrebni uvrstitvi VVI tudi nižjih skupin v beneficirani delovni staž je bilo že precej zdrave polemike in sprejemljivih predlogov, na žalost pa še nič ne kaže, da bi bilo vprašanje urejeno v doglednem času.

Vsiljuje se mi vprašanje: ali smo vojaški vojni invalidi sedaj, ko je zob časa že močno zdecimiral naše vrste, res manj vredni, kot smo bili pred leti? Ali so navedene nevspečnosti bodrilne in spodbudne mladim — nastopajočim generacijam, zlasti ker so za ureditev teh zadev potrebne le dobra volja, razumevanje in minimalna denarna sredstva.

IVAN OJSTERSEK, Trnovlje 187, p. Celje

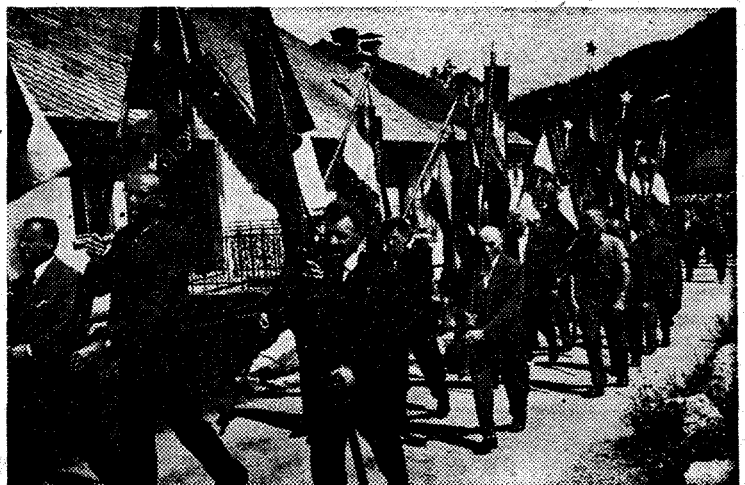
ODGOVOR UREDNIŠTVA: Res je, kar pravi dopisnik G. J., da je bilo v prvih povojnih letih povsod videti napise »Sedež za invalida«. »Dajte prednost invalidu«. Pa ne samo po vlakih in avtobusih v ordinacijah zdravstvene službe, marveč tudi po trgovinah, v kinometografih in drugod.

Toda vse to je bilo nekako administrativno določanje uvidevnosti nasproti invalidom, o čemer se je pred leti precej govorilo in pisalo. Vse to pa se je končalo ob neizpodbitnem dejstvu, da je uvidevnost do skrajših in invalidnih oseb stvar srčne kulture in ne stvar administrativnih ukrepov.

Vsekakor je treba priznati, da so ljudje v splešnem precej uvidevni do invalidov, čeprav se še tu in tam najdejo posamezniki, ki so daleč od tega, da bi jih lahko prištevali med ljudi z razvito srčno kulturo. Toda ker gre le za posameznike, zato ne moremo po njih soditi večine drugih ljudi.

Pa še to glede drugega dela dopisa! Znano nam je, da je komisija VVI pri republiškem odboru ZB NOV Slovenije pred kratkim izdelala predlog za določene ugodnosti glede delovnega staža, ki se šteje v pokojninsko dobo tudi za invalide nižjih skupin. Ta predlog je bil poslan na pristojno mesto.

Vse to pa kaže, da sodba I. O. ob koncu dopisa ni povsem utemeljena.

Slavnostni spreved v Kropi

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

KRONIKA USTANOVITVE PRVIH PARTIZANSKIH ČET

Molniška četa

Po nemško-italijanski očiščevalni akciji je prišlo med posameznimi skupinami Molniške čete do nesoglasja: nekateri borci so bili, da nadaljujejo z akcijami proti okupatorju, starejši pa so bili proti, zlasti domačini, kajti bali so se represalij, ki bi jih izvajali Italijani proti njihovim sorodnikom in svojcem.²² Zaloška skupina je odšla v Kašelske gozdove, kjer je nadaljevala z akcijami.²³ Ljubljanska skupina pa se je pripravljala na ustanovitev samostojne čete. Boris Kidrič in Aleš Bebler, ki sta prišla na Molnik v prvi polovici avgusta, sta podprla predlog španskega borca Jožeta Noseta-Spana; o ustanovitvi posebne čete.²⁴ V novoustanovljeno četo — Mokrsko četo so se vključili vsi borci iz Ljubljane, razen Borivoja Laha, Jožeta Zagarja in Mateja Bušiča. Lah je bil zajet v avgustu od Italijanov v Škofljici pri Ljubljani, kamor je šel, da bi se sestal z Alešom Beblerjem.²⁵ Jože Zagar je odšel konec julija domov zaradi slabega zdravja.²⁶ Mate Bušič pa se je odločil ostati v Molniški četi. Komandir Mokrške čete je postal Ljubo Šercer, politkomisar pa Slavko Židanek-Slavc. Ob ustanovitvi je Mokrška četa štela 21 borcev in se takoj odpravila na pohod na Mokerc nad Kureščkom. Z njim je odšel tudi Jernej Gašperšič iz Zadvora s posebno nalogo — komandanta bataljona, ki naj bi se razvil iz partizanskih enot na Notranjskem.

Tik pred odhodom Ljubljancev na Mokerc so prišli na Molnik gostilničar Milan Majcen iz Šiške, delavec Adolf Boben iz Zaloge in podoficer bivše jugoslovanske vojske Ludvik Smrekar iz Podlipoglava. Skupaj so pobegnili iz zaporov Šentpeterske vojašnice v Ljubljani ter odšli v partizane. Boben in Smrekar sta ostala na Molniku, Majcen pa se je priključil borcem Mokrške čete.²⁷

Po odhodu borcev novoustanovljene Mokrške čete, je ostalo na Molniku le 12 borcev — domačinov.²⁸ Izvolili so vodstvo čete: komandir je postal Feliks Vidregar-Brko, politkomisar pa je bil Miha Berčič-Maks.²⁹

Do prihoda borcev Radomeljske čete na Molnik se število borcev — Molniške čete ni povečalo.

Radomeljska četa in štab Kamniškega bataljona je prišel na Molnik 17. septembra 1941. leta. V drugi polovici avgusta in septembra 1941 so bile čete Kamniškega bataljona v nenehni zasledovanjih in borbah z nemško policijo. Po razbitju Kamniške čete v Tunjicah nad Kamnikom, 24. avgusta, so Nemci neoprenehoma zasledovali Radomeljsko četo. V borbi v Žičah nad Kamnikom je bil teže ranjen komandir čete Franc Bukovec-Ježovnik. Odločili so se za umik preko okupacijske meje v Ljubljansko pokrajino, ki so jo prestopili 16. septembra. V obmejnih vaseh so dobili zvezo s terenskimi aktivisti OF in preko teh z borci Molniške čete. Potem ko so oddali ranjenega Bukovca v sanatorij Emona v Ljubljani, so odšli v taborišče Molniške čete. Bukovec je bil prvi partizan, ki se je ilegalno zdravil v sanatoriju Emona pod imenom Jože Mihevc. Po ozdravljenju je odšel v Dolomite, kjer je padel kot komandant Dolomitskega odreda septembra 1942, za narodnega heroja je bil proglašen 15. julija 1952. leta. Tudi za ostale borce Radomeljske čete je bilo poskrbljeno. Andrej Kumar-Marko je pripeljal na Molnik že naslednji dan zdravnik, ki je pregledal vse borce ter jim nudil zdravniško pomoč.³⁰ Borci Radomeljske čete sta obiskala 26. septembra tudi Boris Kidrič in Edvard Kocbek ter izročila štabu Kamniškega bataljona visoko odlikovanje — slovensko zastavico, ki jo je podelilo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet borcem čet Kamniškega bataljona za hrabrost v borbah z nemškim okupatorjem.³¹

Podelitev partizanskega prapora borcem čet Kamniškega bataljona je nekatere borce Molniške čete tako prevzelo, da so se odločili, da gredo z Radomeljsko četo na Gorenjsko. Priključili so se brata Snaj Franc in Lado iz Brda pri Ljubljani, zidar Karel Trampuž iz Ljubljane, študent medicinske Savo Vrtačnik iz Ljubljane, vajenec Ivan Hribar iz Zadvora pri Polju, železničar Janez Hribar iz Podlipoglava in španski borec Matija Udvanč-Vajs z Ježice. Ti tovariši so prišli na Molnik v času bivanja borcev Radomeljske čete na Molniku.³²

Preden so se borci Radomeljske čete vrnili na Gorenjsko, so

se udeležili skupaj z borci Molniške čete napada na italijansko stražarsko postojanko ob železniški progi Ljubljana-Skofljica — Lavrica-Sap in na vlak pri železniškem predoru pred Škofljico 23. oktobra 1941. leta.³³

Dne 28. oktobra 1941 so Nemci napadli Radomeljsko četo na Golčaju pri Blagovici, kjer je padlo 10 borcev, ujeti so bili štirje, ostalim pa se je posrečilo zbežati.³⁴

Od tovarišev, ki so se na Molniku priključili Radomeljski četi sta padla tudi Ivan Hribar iz Zadvorov in Lado Snaj z Brda. Zbežati pa se je posrečilo Francu Snaju, Karlu Trampužu in Matiju Udvanču-Vajsu. Savo Vrtačnik in Janez Hribar nista odšla s četo na Gorenjsko, ker sta že prej odšla iz nje. Franc Snaj je bil aretiran v Ljubljani in interniran v Italijo, Karel Trampuž se je priključil borcem Stiške čete, Matija Udvanč-Vajs pa je odšel na Gorenjsko decembra 1941, kjer je padel kot komandir Selške čete pri Crn grobu nad Škofjo Loko 27. marca 1942. leta.³⁵

Po odhodu borcev Radomeljske čete na Gorenjsko se je Molniška četa premaknila na Kižljevko pod Razori.³⁶

Od konca oktobra do decembra 1941 je prišlo na Kižljevko več novincev iz vasi pod Molnikom in iz Ljubljane; prihajali so v skupinah in posamezno. Iz Zgornjega Kašlja je prišel kolarski vajenec Ivan Benedik-Matiček, iz Polja ključavničarski vajenec Feliks Pečar, iz Zaloge železničar Karel Pangeršič, iz Fužin pri Ljubljani delavec Stane Novak-Fužinec, iz Zadvora pa Ivan Širclj.³⁷

Dne 27. oktobra je pripeljal Franc Bratovž iz Ježice v Kižljevko večjo skupino novincev iz Ježice in Trnovega. Bratovž je bil sprva borec Molniške in mokrške čete, nato pa je postal vodil pri glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet ter je spremljal novince v Krinski bataljon, nato pa v Molniško četo.³⁸ V skupini novincev iz Ježice so bili mizar Feliks Dovč, absolvent trgovske šole Stane Klopčič-Klin ter srednješolci Silvo Čebulj-Zuli, Miro Glinšek-Bobi, Miro Rodič-Bobek, Zvonko Sotlar-Slika, iz Trnovega pa so bili dijak Pavel Jeršin-Stipe, nameščenelec Ivan Setničar in ur-

govski pomočnik Jože Spitzer. Tovariši iz Trnovega so kmalu odšli iz čete, Spitzer je pristopil k italijanski policiji.³⁹

Novembra pa je pripeljal Bratovž več tovarišev, ki so že bili v partizanih v drugih enotah Toneta Severja iz Rašiške čete, Tineta Aša, Franca Ambroža, Karla Grandovca in Viktorja Varška-Verta iz čet Krimskega bataljona.⁴⁰

Dne 17. novembra sta prišla na Kižljevko Stane Bizjak-Kosta in Janez Slovenec-Popaj z Ježice. Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je bilo nezadovoljno z vodstvom Molniške čete, zato je tja poslalo Stane Bizjaka za politkomisarja čete.⁴¹ Komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je Molniško četo zaradi oportunističnega odnosa do oboroženih akcij imenoval »Kurjo farmo«.⁴²

Molniška četa po odhodu zaloške in ljubljanske skupine iz Molnika ni izvršila posebnih vojaških akcij in napadov. Le posamezniki so izvršili več likvidacij in sicer: julija je bil v Vevčah justičiran zaradi izdaje Italijanom bivši jugoslovanski orožnik Sušnik, septembra je bil ustreljen po obsodbi OF zaradi izdajstva uslužbenec v Papirnici Vevče Kjudi, v tem mesecu sta bila obsojena na smrt tudi brata Osvald in Tone Porenta iz Zavogljia pri Dobrunjah.⁴³

Pri reorganizaciji vodstva Molniške čete je bil zamenjan tudi komandir čete, Namesto Feliksa Vidregarja-Brkota so imenovali za to mesto Karla Grandovca iz Jarš pri Ljubljani.⁴⁴

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je decembra pripravljalo ustanovitev 2. Stajerskega bataljona, ki naj bi šel v pomoč na Stajersko 1. Stajerskemu bataljonu in tam dvigniti narodnoosvobodilni boj. Zato sta po teh navodilih odšla iz Ljubljane španska borca Franc Rozman-Stane in Dušan Kveder. Rozman je odšel v Mokronoško in Stiško četo, Kveder pa v Molniško četo, kjer naj bi borcem obrazložila pomen o ustanovitvi 2. Stajerskega bataljona.⁴⁵

Za Stajersko so se odločili Tine Aš, Ivan Benedik, Berčič Miha, Stane Bizjak, Adolf Boben, Mate Bušič, Silvo Čebulj, Feliks Dovč, Ivan Ferlež, Franci Gorše, Miro Glinšek, Albin Grajzer, Stane Keber, Ludvik Kompare, Stane Klopčič, Franc Miklavc, Lojze Mo-

škrič, Miro Rodič, Janko Sekirnik, Janez Slovenec, Tone Sotlar in Ludvik Smrekar.⁴⁶

S to skupino borcev Molniške čete je prišel Dušan Kveder na Kremenjek pri Sentvidu nad Stično, kjer jih je pričakal Franc Rozman-Stane in borci Mokronoške ter Stiške čete. Več kakor 90 borcev Mokronoške, Stiške in Molniške čete je 15. decembra 1941 zapriseglo komunistični partiji, da se bodo borili vse dotlej, dokler ne bo izgnan zadnji okupatorjev vojak iz slovenske zemlje. Vodstvo 2. Stajerskega bataljona sta prevzela Franc Rozman-Stane kot komandant, Dušan Kveder pa kot politkomisar. Molniška četa je postala sedaj 3. četa 2. Stajerskega bataljona in krenila na pot proti Stajerskem, kamor jim pa takrat ni uspelo proti. Ko so borci 22. decembra 1941 prestopili nemško-italijansko mejo nad Litijo so jih Nemci opazili in napadli.⁴⁷ Zaradi premoči nemške policije, se je bataljon umaknil nazaj v Ljubljansko pokrajino. Umik je bil le začasen. Spomladi 1942 so bili borci 2. Stajerskega bataljona vključeni v II. grupo odredov, med njimi tudi borci Molniške čete, ki so se udeležili herojskega pohoda junija 1942 preko Gorenjske in Koroške na Stajersko.⁴⁸

REZKA TRAVEN

²² Arhiv CK ZKS, Spomini Staneta Kebra.

²³ Franc Mazovec, u. v.

²⁴ Jože Nose, u. v.

²⁵ Glej op. 1.

²⁶ Glej op. 8.

²⁷ Istotam.

²⁸ Glej op. 22.

²⁹ Glej op. 1.

³⁰ ZD o NOV dok. 32, str. 96, Roman Potočnik, u. v.

³¹ Edvard Kocbek, Tovarišija, Ljubljana 1949, str. 6-9.

³² Glej op. 1.

³³ ZD o NOV, dok. 219, str. 516.

³⁴ ZD o NOV, dok. 69, str. 166.

³⁵ Glej op. 1.

³⁶ Glej op. 22.

³⁷ Glej op. 1.

³⁸ Glej op. 16.

³⁹ Glej op. 1, Ivan Setničar, u. v.

⁴⁰ Glej op. 1.

⁴¹ Stane Bizjak, u. v.

⁴² Arhiv CK ZKS, Spomini Aleša Beblerja.

⁴³ Lojze Trtnik, u. v.

⁴⁴ Glej op. 1.

⁴⁵ Jože Mekinda, Pohod II. grupe odredov na Stajersko, Ljubljana 1959, str. 17.

⁴⁶ Glej op. 1.

⁴⁷ Jože Golob, u. v.

⁴⁸ ZD o NOV, dok. 80, str. 186.

⁴⁹ Glej op. 45, str. 10.

V zadnji številki je pri članku Molniška četa pomotoma izpadlo ime avtorice, tovarišice Reške Travne, ki se ji s tem opravičujemo.

Fotografija z vprašanjem

Prosimo, da nam sporočite kdo so partizani na fotografiji ter kje in kdaj je le-ta nastala?

LJUBLJANA

PRIPOROČAMO VAM IZLETE:

ZA JESEN SMO PRIPRAVILI NASLEDNJE IZLETE:

23. 8. 1969 — enodnevni izlet v Trbiž (Višarje) in preko prelaza Predil po dolini Soče in Idrije v Idrijo in v Ljubljano.
24. 8. 1969 — bomo odpeljali zadnjo skupino na letovanje v Rimini (Italija). V času sedem-dnevnega letovanja si bomo ogledali še Firenze, San Marino ter druga bližnja mesta.
30. 8. 1969 — dvodnevni izlet v Benetke, združen s kopanjem v Lido di Jesolo.
12. 9. 1969 — trodnevni izlet na Dunaj z obiskom jubilejnega devdesetega dunajskega velesejma.
13. 9. 1969 — osemdnevno potovanje po Jugoslaviji. Zanimivo potovanje po Bosni, Hercegovini z ogledom Banja Luke, Sarajeva, Mosta na Drini, Višegrada, Sutjeske, Dubrovnika, Splita, Bihača in Plitvičkih jezer.
13. 9. 1969 — dvodnevni izlet na

- Grossglockner in v Dolomite.
20. 9. 1969 — Dvodnevni izlet v Budimpešto.
20. 9. in 4. 10. 1969 — trodnevni izlet na Gardsko jezero z obiskom rojstnega kraja papeža Janeza XIII. v kraju Sotto il Monte nad Bergamom.
29. 9. 1969 — dvanaajstnevno potovanje v Bruxelles — London — Paris. Za ta izlet je možno obročno odplačevanje.
2. 10. 1969 — štiridnevno potovanje po Nemčiji z ogledom najvišjega vrha Zugspitze (2966 m) in obiska priznanega zabavišča v Münchenu — Oktoberfest.
2. 10. 1969 — petdnevno potovanje z letalom na razstavo obutve naravnega in umetnega usnja ter usnjene galanterije v Moskvi. Za ta izlet je možno obročno odplačevanje.

INFORMACIJE IN PRIJAVE

SAP LJUBLJANA
oddelek za turizem
Titova 38
tel: 314-922, 315-342

Pisma uredništvu

Predlog za korekturo pokojninskega sistema

V letošnji 31. številki našega glasila TV-15 me je uvodni članek »Kako urediti zakonodajo o borcih«, ki se končuje z željo, naj bi svoja mnenja povedali tudi posamezni člani ZB, vzpodbudil, da vam glede vprašanja borčevskih vprašanj napišem nekaj svojih misli v zvezi s pokojninami borcev. Sedanja zakonodaja razvršča borcev NOB v glavnem v naslednje 3 kategorije:

1. Borci iz leta 1941 — nosilci Spomenice 1941
2. Borci iz leta 1941 do 9. 9. 1943

3. Borci po 9. 9. 1943
Sama kategorizacija borcev s svojim materialnim namenom in posledicami je v načelu razumljiva, saj je zaradi prestanih naporov v vojnih letih življenjska doba in delovna sposobnost borcev občutno zmanjšana in je zato prav, da so skromno odmerjene bonitete skladne z dobo trajanja sodelovanja v NOB.

Uvodoma navedene kategorije borcev vplivajo na materialni položaj borcev v glavnem takole:

1. Nosilec Spomenice 1941 je poleg voznih olajšav, regresov za dopust, dvojne in za 5 let skrajšane delovne dobe priznana 100 odstotna pokojnina od osnove v zadnjem letu službovanja.

2. Borcem 1941 do 9. 9. 1943 je poleg dvojne in za 5 let znižane delovne dobe priznana 85 odstotna pokojnina, kot vsem ostalim občanom.

3. Borcem po 9. 9. 1943 je priznana dvojna doba in po izpolnitvi polne delovne dobe 85 odstotna pokojnina, kot vsem ostalim občanom.

K prednji kategorizaciji vam posredujem v odprti predkongresni razpravi naslednje svoje pripombe:

1. Glede nosilcev Spomenice 1941 je materialni položaj upoko-jencev zadovoljivo urejen le za bivše pripadnike JLA in Notranje uprave, katerih pokojnina se letno prilagaja nivoju osebnih dohodkov ustreznih aktivnih delavcev, to je njihova pokojnina je enaka osebnim prejemkom na enakih delovnih mestih aktivno zaposlenih delavcev. Vsem ostalim nosilcem Spomenice pa se realna vrednost pokojnin iz leta v leto zmanjšuje. Čeprav razumem nujnost ureditve pokojninskih prejemkov bivših pripadnikov JLA in Notranje uprave, sem mnenja, da vsem nosilcem Spomenice 1941 pripada enaka ureditev pokojninskih prejemkov.

2. Grupacija borcev v kategoriji 1941 do 9. 9. 1943 je glede na materialne posledice preširoka. Razlika med nosilci Spomenice 1941 in med borci 1941 je zlasti glede na stroge kriterije pri podeljevanju Spomenice 1941 v naši republiki prav gotovo neprimerno manjša, kot razlika med borci 1941 in borcem pred 9. 9. 1943, razlik v materialnih bonitetah pri polni službi ni dobi v tej široki grupaciji pa praktično sploh ni. Celotna — če jo tako nazivam — druga kategorija borcev je pri pokojninah odmaknjena od prve (nosilci Spomenice 1941) kar za 25 do 30 odstotkov, kar je posledica za 15 odstotkov nižje pokojnine, 5 letnega povprečja osebnih prejemkov in nerealne valorizacije pokojnin.

Glede na navedeno so prav v tej kategoriji borcev potrebne določene korekture pokojninskih prejemkov, ki naj bi se izvedle morda takole:

— Borcem 1941 naj bi pripadalo 95 odstotkov valorizirane pokojninske osnove

— Borcem 1942 naj bi pripadalo 90 odstotkov pokojninske osnove

— Borcem do 9. 9. 1943 pa dosežanih 85 odstotkov pokojninske osnove s tem, da naj se pokojnine valorizirajo letno v skladu s

porastom osebnih dohodkov aktivnih delavcev in ne le v skladu z uradno ugotovljenim porastom življenjskih stroškov.

Zaradi 5-letnega povprečja in valorizacijskega vpliva bi sicer še vedno obstajala precejšnja razlika med pokojninami nosilcev Spomenice 1941 in pokojninami borcev 1941, vendar bi bila nasproti dosedanjim vsaj delno omiljena in razumljivejša.

3. K dosedanjim ureditvi pokojninskih prejemkov borcev po 9. 9. 1943 osebno nimam pripomb in predlogov.

M. R.

Prosim vse preživele tovariše

Prašnikarjeva ali po domače Jamškova domačija leži v prijazni vasi Okroglice pri Razborju. Prašnikarjevi niso imeli nikoli lahkega življenja, saj so se morali na hriboviti kmetiji mučiti od ranega jutra do poznega večera. Takih kmetij je sicer veliko, vendar se Prašnikarjeva razlikuje od njih, saj je bila ena izmed tistih, v kateri so dobili partizani vedno zavetišče in tudi poslednji košček kruha.

Ze leta 1942 so se pri njih začeli prvi partizani — med nji-

mi tudi pokojni France Rozman — Stane — ko so se vračali z brežiškega pohoda. Pri njih so se odpočili, nasitili in nadaljevali pot. Od takrat dalje je bila Prašnikarjeva domačija gostoljubno odprta vsem, ki so bili potrebni pomoči in zavetja. Pri njih so se tudi vršili važni sestanki OF, KP Jugoslavije itd. Sedanji gospodar Ludvik Prašnikar je pomagal, kolikor je mogel, brat Ivan — Srečko se je pridružil partizanom, hčerki Katari-na in Mici sta zbirali hrano in obleko, mati — takrat že starejša ženska — pa je partizane gostoljubno sprejemala in jih postregla z vsem, kar je bilo takrat pri hiši.

Leta 1943 je bila pri njih kurirska postaja 5—S. Komandant postaje je bil Borutin, komisar Sergio; pozneje so se jima pridružili še Utaha, Slavko Strupin, Jernej Udovič, Franc Maro, Drago Hirsčel in Franc Zupan in so imeli zvezo s kurirji postaj 6—S, 25—S in 5—A. Kurirji so bili pri Jamškovi do 30. oktobra, ko so bili izdani in so jih ponoči Nemci napadli. Padli so vsi razen enega, domačijo pa je okupator zažgal. Domačim je uspelo pobegniti. Pozneje je tu delovala postaja 5-S, ki so jo sestavljali Stane Lotrič iz Radeč, Viktor Pavlič-Silvo in Zdol pri Brežicah, Polde Hovjak iz Lokavca, Jurče Selekter iz Smenga pri Podčetrtku, Karel Valuh iz Globokega pri Rimskih Toplicah, Ivan Prašnikar-Srečko in jaz (Ludvik Skrubu iz Lokavca). Nato se je kurirska postaja preselila na moj dom v Lokavec, kjer smo delovali skoraj do kapitulacije Nemčije. Z Jamškovi smo imeli še naprej zveze in tudi obveščevalci so se še vedno ustavljali pri njih. Stanovali so v kletnih prostorih požgane domačije.

Ko sem jih lani obiskal, sem imel kaj videti in slišati. Gospodarsko poslopje sta sicer gospodar Ludvik in njegova žena Marija Blatnik obnovila in na pročelju hiše je vžidana spominska plošča padlim kurirjem; nimata pa zdravstvenih knjižic kot kmeta-borca, nimata olajšav pri plačevanju davkov, niti priznane dvojne dobe... Vse preživele tovariše, ki so se v času vojne zadrževali pri njih, prosim, da jim pomagajo in da jih obiščejo. Jamškova družina jih bo vesela, čeprav sta gospodinja in gospodar oba precej bolehnata in se jima ne godi najbolje.

LUDVIK SKRUBA

Ziri 90,
p. Ziri nad Škofjo Loko

PRIPIS UREDNIŠTVA

Tudi mi smo mnenja, da je treba zakoncem Jamšek pomagati. Gre predvsem za zdravstveno za-

varovanje, ki pa je odvisno od priznanja posebne dobe za delo v NOB. Ste morda pozabila vložiti zahtevek za to priznanje (rok je bil do konca leta 1966) ali pa njuna vloga še ni rešena?

Pozabljene žrtve I. svetovne vojne

Od Trente do Krasa, na obeh straneh Soče, leže pokopani junaki soške fronte, ki je tod tekla v času prve svetovne vojne. Stevilna grobišča je čas spremenil v smetišča in ni je človeške roke, ki bi bila pripravljena požeti pleve ali posaditi cvetlice. Zalostno je to, saj leže v grobovih žrtve, ki jim je zibelka tekla od Baltika do Jadrana, od Tater do bosanskih hribov ter do hercegotskih skal! Za tiste, ki so bili v nasprotnem taboru, pa je zamejska vlada lepo poskrbela v kobariški kostnici, kamor njihova veteranska društva neredko polagajo vence, okrašene s trikolori. Če pa pogledate pokopališča, kjer leže naši dedje in očetje, vidite le polomljene križe in spomenike, prerasle s trnjem in koprivami.

Nesmiselno bi bilo iskati krivce, saj je potrebno le malo truda in denarja in zadnja počivališča vojakov iz prve svetovne vojne bi se spremenila v zelene gaje in skupno gomilo, ki bi jo krasil spomenik z napisom:

»TUKAJ LEŽE POKOPANE
ŽRTVE IZ PRVE SVETOVNE
VOJNE!«

DR. ALEKSANDER NARDIN

V prihodnji številki nov podlistek

V zadnji številki »TV 15« se je končal »Pogovor s črnogledim humoristom«, ki je od začetka leta zbuja udeležence NOV spomine na »veselo stran« partizanstva. Vse, ki se jim je humorist Igor priljubil in ki bi radi še kaj brali iz njegove debele torbe, lahko potolažimo z obljubo, da se bo še oglašal v našem listu. Kako — o tem se bomo z njim pomenili.

Pri navedenem podlistku ima seveda precejšen delež Mile Pavlin, ki je zapisal in izoblikoval, kar je Igor povedal.

V prihodnji številki pa bomo začeli objavljati nov tekst izpod peresa Mileta Pavlina. Gre za roman (oziroma torzo romana, kot ga je sam imenoval) SKRIVNOST ŠIM-NOVE SMRTI.

To je pripoved o življenju gestapovskega vrinjenca, ki je povzročil nešteto tragedij med sodelavci in udeleženci NOV.

Pripoved je tako napeta, da boste težko čakali vsako naslednje nadaljevanje.

Zato vam priporočamo, da postanete — če še niste — stalen naročnik »TV 15«.

Ne bo vam žal — kar boste poleg drugega ugotovili tudi ob branju novega podlistka!

Novi podlistek bo izhajal v dvakratni dolžini običajnih podlistkov (na dveh straneh) in si ga bodo naročniki lahko izrezovali ter ga na koncu zvezali.

UREDNIŠTVO

Pravna posvetovalnica

Invalidski dodatek

VPRAŠANJE: Pišete, da ste 80 % vojaški vojni invalid, da imate ženo in 4 leta starega otroka. Zena je zaposlena, njen povprečni zaslužek je v letu 1968 znašal 598 din. Nimate nobenega drugega dohodka. Zato bi radi vedeli, ali imate pravico do invalidskega dodatka, kakšni so pogoji za prejetje tega dodatka in kje je to vprašanje urejeno.

O. I. iz Š.

ODGOVOR: Poleg zakona o vojaških vojnih invalidih, ki načeloma ureja vprašanje invalidnin in tudi invalidskega dodatka, imamo še republiški zakon o vojaških vojnih invalidih, ki je bil objavljen v republiškem uradnem listu 25. julija 1968 (št. 27). Ta zakon ureja vprašanje rehabilitacije, zdravstvenega varstva invalidov in regresa za osebne avtomobile, predvsem pa vprašanje invalidskega dodatka.

Pravico do invalidskega dodatka imajo udeleženci osebne invalidnine kakor tudi udeleženci družinske in-

validnine pod pogoji, ki so določeni v zveznem zakonu o vojaških vojnih invalidih, če niti sami niti člani njihovega gospodinjstva nimajo rednih dohodkov, ki bi presegali v tem zakonu določene zneske, tako imenovani cenzus. Cenzus za redne dohodke od kmetijske dejavnosti znaša 160 din, cenzus za druge dohodke pa 200 din mesečno. Med temi drugimi dohodki so mišljeni dohodki iz delovnega razmerja, iz samostojne dejavnosti, pokojnina in podobno. Za redni dohodek iz kmetijske dejavnosti se šteje katastrski dohodek preteklega leta, ki je bil podlaga za odmero davka, povečan štirikrat. Če gre za udeležca invalidnine, ki se sam preživlja, za invalida I. ali II. skupine, ki prejema dodatek za postrežbo in tujo pomoč, za vdovo in otroke invalida, ki je do smrti dobival ta dodatek, se upošteva nepovečan katastrski dohodek. Če je kmetijsko zemljišče oddano v zakup delovni organizaciji za dobo 10 let, se upošteva katastrski dohodek povečan dvakrat, če pa je

oddano zemljišče v zakup za daljšo dobo pa mesečni znesek zakupnine. Kot osebni dohodek od samostojne dejavnosti se šteje dohodek preteklega leta, ki je bil podlaga za odmero davka. Za pokojnino upravičenca in pokojnino članov njegovega gospodinjstva se šteje pokojnina decembra preteklega leta. Ta pokojnina se za upravičenca zmanjša za 33 odst., za člana gospodinjstva pa za 70 %. Za osebni dohodek iz delovnega razmerja člana gospodinjstva se šteje povprečni mesečni osebni dohodek iz preteklega leta, zmanjšan za 67 odst.

Del rednih dohodkov, ki pride na upravičenca, se dobi tako, da se redni dohodki gospodinjstva seštejejo ter delijo na upravičenca in člane gospodinjstva.

Invalidski dodatek je enak razliki med delom rednih dohodkov, ki pride mesečno na upravičenca, in polnim invalidskim dodatkom, vendar pa ne more biti manjši od 30 din. Polni invalidski dodatek pa znaša 350 din mesečno.

**SONCE
IN MORJE**
oprema za camp
in vodne športe
čolni Metzler
pri •nama•

- za ljubitelje kampiranja je v Na-ma vsa oprema za šotorjenje: domači in uvoženi šotori, zložljive postelje, mizice, stoli in ležalniki, kuhalniki, posoda ter zračne blazine
- za vodne športe imajo v Na-ma plavuti, uvoženo opremo za podvodni ribolov ter ribiško opremo in uvožene čolne znamke Metzler z motorjem ali brez. Čolne Metzler lahko kupite še za dinarska sredstva samo v Na-ma
- novost: senčniki kombinirani z mizico in prirejeni za sušenje perila za kavanaciteto pralnega stroja. Cena 420,00 din.

Boji za Velikovec pred 50 leti

Letos spomladi je minilo pol stoletja od nesrečne ofenzive naših enot na Koroškem in sledečega ji protinapada na njihovo velikovsko mostišče, ki je pripeljal do usodnega zloma naše obrambe tudi na vzhodnem delu Koroške. Poleg člankov, ki smo jih že objavili, bo pripomogel k osvetlitvi te ofenzive in vzrokov njenega neuspeha tudi pričujoči sestavek tovariša TINETA PAVLIČA, ki je bil neposredno udeležen v takratnih bojih. — Op. ur.

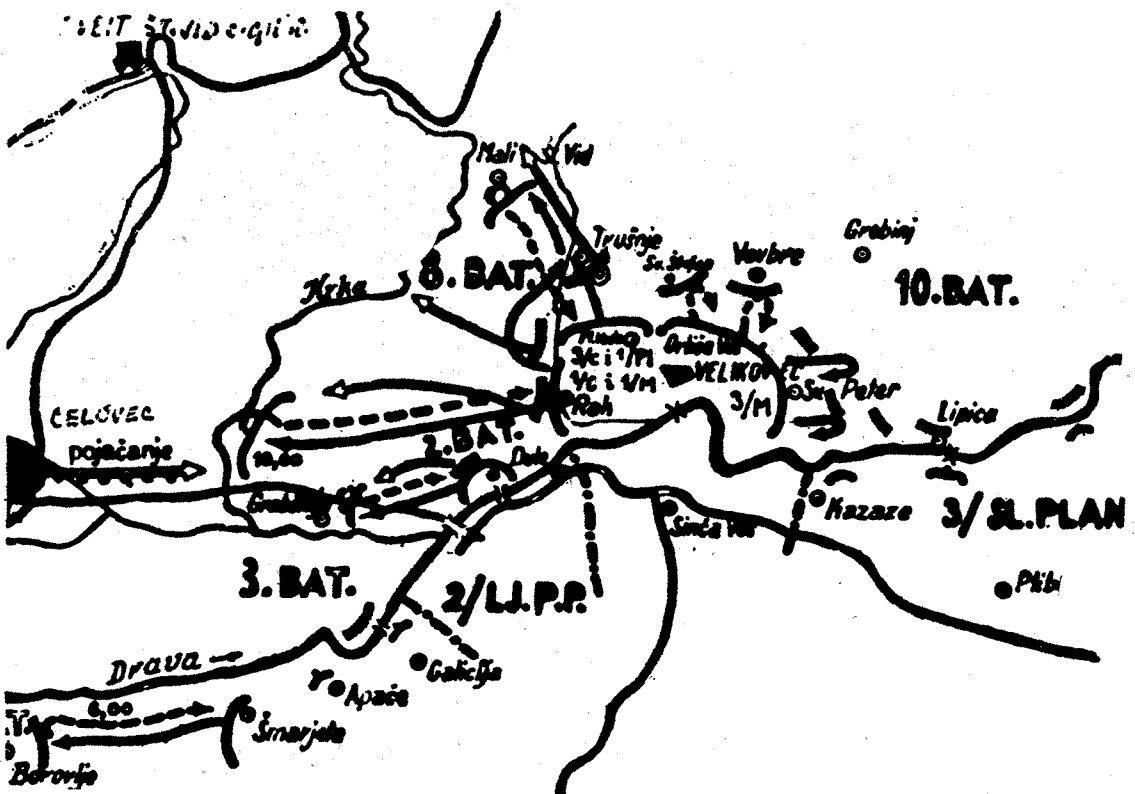
Zasedba Velikovca dne 30. novembra 1918 po Malgajevih prostovoljcih je koroško deželno vladno nedvomno močno vznemirila. Zato je že takoj naslednji dan, potem ko je Malgaj s svojimi borci vkorakal v Velikovec, tj. 1. decembra leta 1918, poslala iz Celovca proti Velikovcu močne vojaške oddelke s topovi, oklopnimi vozili in številnimi strojnimi, ki naj bi pregnali slovenske vojake ne le iz mesta, temveč tudi nazaj na južno stran Drave. Malgaj in njegov štab pa sta naglo organizirala obrambo in že se je bil razveljal boj med branitelji in napadalci. Ker pa so napadalci naleteli na nepričakovano močan odpor, so poskušali s posredovanjem in grožnjami svojega parlamentarca v osebi podpolkovnika Verstandiga prisiliti Malgaja k umiku. Imenovani parlamentarec je, sklicujoč se na veliko premoč celovških čet, energično zahteval od Malgaja, da

— je kar iz Malgajevga štaba po telefonu svetoval vladi v Celovcu, da je treba prekiniti napad in zapovedati umik nemških čet, kar se je nato tudi zgodilo. Po zaslugi odločnega nastopa Malgaja in njegovih častnikov je bil vojaški položaj Velikovca takrat začasno rešen. To pa je bil poleg vojaškega hkrati tudi ogromen moralni uspeh Malgaja in njegovih prostovoljcev, obenem pa tudi zadnja priložnost, da bi z močno okrepljeno naših vojaških oddelkov v Velikovcu in nato s takojšnjim pohodom zasedli Celovec ter s tem varovali in ohranili za nas slovensko ozemlje na Koroškem.

Tako pa je že sredi decembra 1918 sledil za nas hud udarec, ko se je bataljon srbskih vojakov — povratnikov iz ujetništva — pod poveljstvom kapetana Milosavljevića v Grabštajnu brez borbe vdal nemškemu napadalcem. Ta poraz Milosavljevičevega bataljona je največ škodoval naši stvari in hkrati močno dvignil samozavest koroških Nemcev.

Po zavrnitvi prvega napada in ko je dobil nove okrepiteve od generala Maistra, je Malgaj začel utrjevati naše vojaške položaje okoli Velikovca. Poslal je poročnika Bogdana Kurbusa za poveljnika v Trušnje, poročnika Tineta Pavliča pa v Grebinj. Oba ta kraja sta bila hkrati velikega strateškega pomena, ker sta varovala z ene strani cesto, ki drži iz Sentvida ob Glini, pred napadi iz severozahodne smeri, z druge strani pa cesto iz smeri Wolfsberga severovzhodno od Velikovca pred nemškim pritiskom iz gornje Labotske doline. Prav tako je Malgaj prek relejne postojanke v Galiciji takrat vzpostavil zvezo z majorjem Lavričem v Borovljah. Takrat je bil Malgajev oddelek podrejen še neposredno generalu Maistru.

Ko pa je okoli novega leta prišel na Koroško major Alfonz Zerjav in nekaj dni zatem tudi še artilerijski polkovnik Milan Bleiweis, se je moral Malgaj z manjšim oddelkom svojih prostovoljcev umakniti v Guštanj (sedaj Ravne). Novi poveljnik velikovskega mostišča pa je naše posadke v Trušnjah in Grebinju umaknil na ožjo obrambno črto pred Velikovcem, vendar pa je ostalo še nadalje zasedeno

Ta skica, ki je povzeta iz knjige vojnogodovinskega inštituta JLA »Vojne akcije u Koroškoj 1918-19 godine«, prikazuje naše ofenzivne akcije 29. aprila 1919 v okolici Velikovca

mostišče pri Dulah, južno od Tinj.

Opustitev postojank v Trušnjah in Grebinju je bila s strateškega vidika popolnoma neopravičljiva napaka, saj je bila s tem omogočena neposredna cestna zveza med Celovcem oziroma št. Vidom ob Glini in Wolfsbergom, in sicer tik nad severno velikovsko obrambno

linijo. Prej je moralo vojaško poveljstvo v Celovcu vojaštvo in vojni material prevažati v Labotsko dolino po velikem ovinku skozi Judenburg in Zeltweg in prav tako tudi v nasprotni smeri. Zato je tudi nepojmljivo, kako se je moglo poveljstvo velikovskega mostišča odločiti za tako, strateško narav-

nost absurdno potezo. Saj je moralo za vsako ceno zadržati postojanki vsaj v Trušnjah in Vovbrah, kar gotovo ne bi bilo bistveno oslabilo, ampak nasprotno glede na pomen tiste ceste nedvomno še okrepilo obrambni položaj velikovskega mostišča.

(Konec prihodnjč)

Poročnik Franjo Malgaj

takoj umakne svoje vojake nazaj čez Dravo. Malgaj pa je to zahtevo podpolkovnika Verstandiga odločno zavrnil in poudaril, da se bodo njegovi vojaki borili do zadnjega. Potem ko je parlamentarec spoznal odločno borbenost naših prostovoljcev in ugotovil tudi prisotnost srbskih vojakov — vodil jih je podporočnik Svetozar Mitrović

Droga — Portorož

V prihodnjih tednih bo čas za nabiranje še nekaterih cvetov, posebno pa še listov in celih rastlin. Če bo kaj več dežja, bodo pričele rasti tudi gobe: lisičke in jurčke. Tako lahko nabiramo: cvetje: arnike, male marjetice, ostrožnika, ognjiča brez in s čašo, kamilice, žoltovine, planinskega pelina ali šinja, bele mrtve koprive, slezenovca, rmana, močvirskega oslada, lipe, bele deteljice, njivske mačhe;

liste: pelina, preobjede, hribske rese, medvedovega česna, sleza, gosje trave, pravega kostanja, leske, lapuha, rdeče jagode, jetrnika, oreha, slezenovca, melise, ozkolistnega trpotca, plučnika, robide, jelenovega jezika, svinjske dušice, regrata, grenke deteljice, pekoče koprive;

rastlino: pelina, gladišnika, hribske rese, arnike, ozkolistnega ožepka, kopitnika s korenino, dišeče perle, tavžentroz, krvavega mlečka, slaka, bodečega pripotja, njivske preslice, jastrebine, zebata, rumene lakote, božje milosti, grenkuljice, šentjanževke, planinskega pelina, bele mrtve koprive, lisičjaka, medene detelje, rmana, grenke in navadne ramšele, ženiklja, močvirskega oslada, urhovk, travniškega in zdravilnega jetičnika, zimzelena, kamilice;

korenine: preobjede, kompave, sretene, velikega in malega divjega janeža, sladkih korenin, ženiklja, regrata;

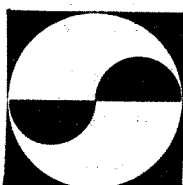
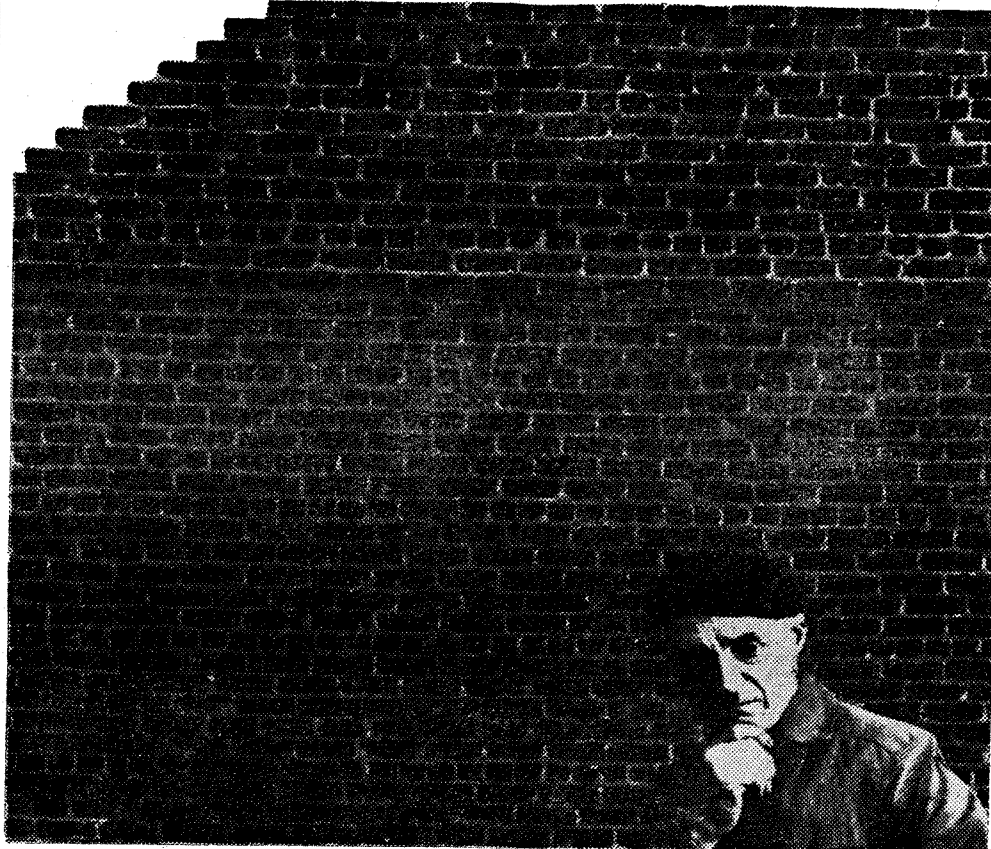
lubje: divjega oreha in krhlike;

plodove: borovnic;

razno: macenovno gobo, planinski mah, plučni mah, ržene rožičke, lisičjakov prah.

Rastline, ki imajo v sebi strupene snovi, naj nabirajo le odrasli! Po nabiranju pa si je treba vedno dobro umiti roke! Suhe lisičke in jurčke kupujemo po najvišjih dnevnih cenah!

NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vizmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Kulturni obzornik

Dokumenti, stari 122 let

Pred nekaj tedni je izšla knjiga z dokumenti, odkritimi lani jeseni. To so dokumenti prvega, ustanovnega kongresa zveze komunistov, ki je bil od 2. do 9. junija 1847 v Londonu. Po 122 letih prihajajo prvič v javnost. Zgodovinarji se je tako obogatilo z izvirnimi listinami o tem, kako je nastala mednarodna Zveza komunistov. Doslej takih pričevanj ni bilo na razpolago.

Izdajo dokumentov v nemščini, v kateri so bili sestavljeni izvirniki, je letos oskrbela državna in univerzitetna knjižnica v Hamburgu, uredil pa jo je Bert Andreas, zgodovinar v Ženevi, znan med drugim kot avtor obsežne bibliografije izdaj Marxovega in Engelsovega »Manifesta komunistične stranke« tako v nemščini kakor v vseh prevodih po vsem svetu. Bert Andreas je listinam napisal uvod in opombe. Knjigi so priloženi posnetki vseh petih dokumentov.

Cankarjeva založba v Ljubljani namerava izdati dokumente v slovenskem prevodu. F. K.

Puljske filmske nagrade

Žirija šestnajstega festivala jugoslovanskega igranega filma v sestavi Milutin Colić, Stojan Čelić, Milan Djurčinov, Stanka Godnič, Vefik Hadžismajlović, Primož Kozak, Dimitrij Osmanli, Jože Pogacnik, Mate Relja, Vladan Slijepčević in Zdravko Velimirović, je pregledala enaintrideset filmov — prikazani so bili v Puli od 26. VII. do 2. avgusta — in podelila naslednje nagrade.

Zlato areno je prejel film Fedora Škubonje »S TOKOM SONCA«, srebrna arena je pripadla filmu Vatroslava Mimice »DOGODEK«, bronasto areno pa so dali Saši Pe-

troviču za film »KMALU BO KO-NEC SVETA«.

Kaže, da filmi na temo revolucije prepuščajo mesto sodobnim filmskim temam, saj jih je iz leta v leto manj. Tako smo na letošnjem puljskem festivalu videli le naslednje »partizanske« filme: »Ko slišiš zvonove« Tončija Vrdoljaka, »Čas brez vojne« Branka Gapa, film Vladimira Pavloviča »Oseka«, »Most« Hajrudina Krvavca, »Sedminov« Matjaža Klopčiča, »Peto zasedo« Franceta Kosmača in »Pobegnik« Radoša Novakovića — kar je le petina naše filmske proizvodnje. Od imenovanih filmov so bili nagradjeni:

Nagrada občinstva »Jelen« je šla v roke Antona Vrdoljaka za film »KO SLIŠIŠ ZVONOVE«, ki je prav tako prejel zlati venec kot najboljši debitant. Zlaka Pavlović je prejel za film »ZASEDA« nagrado žirije društva hrvaških filmskih kritikov in posebno nagrado žirije. Slednjo sta prejela tudi Branko Gapa za »ČAS BREZ VOJNE« in Matjaž Klopčič za »SEDMINOV«.

Vsaka noč mine

»Vsaka noč mine« je četrti roman in peta knjiga pisateljice Nade Gaborovič, ki živi kot profesorica slovenščine v rodnem Mariboru. Novo delo posega v medvojni čas, v okupirani Maribor, ki se je vse bolj vključeval v razgibano dejavnost Osvobodilne fronte in je imel vse bolj razpredeno mrežo organiziranega odpora proti okupatorju. V to vzdušje se prilije nov moment: vojni ujetniki, britanski vojaki raznih narodnosti, ki jim organizacija OF pomaga pri begu iz taborišča. Zveza jih varno pripelje v gozdove, od koder nekateri krenejo naprej, drugi pa se priključijo partizanom, da bi prispevali svoj delež osvobodilnemu boju.

Nasilje Nemcev, vsakdanje grozote in zagatno družinsko vzdušje prerodijo zadržano dekle Zinko, ki dotlej skorajda ni imela stikov z zunanjim življenjem, da se vključi v boj iz zavesti osebne odgovornosti do časa, v katerem mora živeti; kajti nihče ne more stati ob strani in čakati, da mu drugi izbojuje prihodnost. Šibki temelji domače vzgoje, občutek neobgljenosti, bolesten čut odgovornosti do pohabljenega brata se razrahljajo in razpadejo, zlasti se, ko spozna, da v na videz zunanjem svetu odmaknjem bratu živita neuklonljiv duh in jeklena volja, ki ji postane opora v njenem vse bolj odločnem sodelovanju z Osvobodilno fronto.

Torej na eni strani oris življenja zavezniških vojakov — vojnih ujetnikov, ki gradijo hidrocentrale in obenem spoznavajo posebnosti te neznane deželice, na drugi pa pogloveč v notranji svet Mariborčanov, ki jih je čas postavil pred trdo preizkušnjo, kateri se ne umikajo, pač pa jo sprejemajo: preizkušnja jih utrjuje in oblikuje v ljudi dolžnosti, zavesti in odločnosti.

Knjigo Nade Gaborovič VSAKA NOČ MINE, ki jo je izdal ZAVOD BOREC in opremil Ivan Seljak-Čopič toplo priporočamo.

Zanimivosti

»Ko slišiš zvonove« nagrajen v Moskvi

Prvi film Antona Vrdoljaka »Ko slišiš zvonove«, ki govori o prvih dneh vstaje na Hrvaškem, je zastopal Jugoslavijo na letošnjem festivalu v Moskvi. Film je občinstvo spremljalo z veliko pozornostjo, žirija pa pa mu je v konkurenci tridesetih igranih filmov dodelila srebrno medaljo.

Spomenik padlim v Šmarju nad Koprom

Šmarje pri Kopru je ena izmed tistih slovenskih vasi, ki so šele v zadnjem času prišle do spominskega obeležja žrtvam narodnoosvobodilne boja. Uspelo kiparsko delo, čez tri metre visoka postava borca iz belega valvurskega kamna izklesana v bloku, je delo koprškega umetnika Jožeta Pohlana, domačina iz Hra-stovclj.

Mahatma Gandhi na britanski znamki

Britanska pošta bo trinajstega avgusta izdala posebno znamko ob stoletnici Mahatme Gandija. (Indijska vlada je odredila, da se to leto praznuje obletnica od oktobra 1968 do oktobra 1969.) To bo prva britanska znamka, izdana v spomin na tujega državnika, in prva, za katero je osnutek naredil inozemski umetnik.

Eisenhowerjeva avtobiografija

Najnovejša avtobiografsko delo generala Eisenhowerja, ki ga je napisal tik pred smrtjo, je že v tisku. Delo sestoji iz približno 20.000 besed in ima okoli 70 tipkanih strani. Založniki menijo, da bo šla imenovana publikacija dobro v promet. Eisenhowerjevo delo »Crusade in Europe«, za katero je prejel 635.000 dolarjev, je bil leta 1948 esejistični bestseller leta in so ga prodali v 2.600.000 izvodih; pa tudi druge knjige tega znanega politika in vojaka so šle dobro v promet!

»Na kmetih« v angleščini

Delo književnika Ivana Potrča »Na kmetih«, ki je prevedeno že v nekaj svetovnih jezikih, je pred kratkim izšlo tudi v angleščini. Ob tej priložnosti so v Londonu pripravili sprejem, ki so se ga poleg avtorja udeležili tudi mnogi britanski založniki, publicisti in kritiki.

Seminar o vojnem filmu

Direktor jugoslovanske kinoteke Vladimir Pogačič in direktor muzeja filmske umetnosti v New Yorku W. Van Dyke sta na tiskovni konferenci sporočila, da bo leta 1970 v Kragujevcu mednarodni seminar na temo vojni in protivojni film. Jugoslovanska kinoteka bo v sodelovanju z mednarodno federacijo filmskih arhivov oskrbela bogat izbor vojnih filmov. Na seminar bodo prišli številni najbolj znani esteti in filmarji z vsega sveta.

Umrl je Tone Seliškar

Dne 12. avgusta so v Ljubljani pokopali Toneta Seliškara, slovenskega pisatelja in pesnika.

Kot otrok ljubljanskih predmestij je doraščal v času po končani I. svetovni vojni. V neposredni soseščini je na lastne oči videl velike socialne razlike, na eni strani hudo revščino, da drugi pa veliko bogastvo. To ga je kaj kmalu pripeljalo na stran zatiranih. Kot mlad učitelj se je znašel v Trbovljah, takratnem središču naprednega delavskega gibanja. Revščina delavcev ga je tako globoko presunila, da je začel o njej pisati pesmi. Mnoge izmed njih bodo za vedno ostale v slovenskem slovstvu, pa tudi v zgodovini kot zgovoren dokaz bede in trpljenja delavcev v kapitalističnem družbenem sistemu.

Začeto literarno delo je nadaljeval v predvojnih razmerah prek pripovednih del in novih pesmi. Mnogi ljudje srednje in starejše generacije se spominjajo njegovega »Rudija« in »Bratovščine sinjega galeba« dveh del, ki sta na

marsikoga vplivali, da je začel misliti in se nazadnje opredelil za boj proti nasilju, za pravičnejšo ureditev družbe.

Usodnega leta 1941 se je zlahka odločil. Bil je eden

izmed pionirjev osvobodilne misli med kulturnimi delavci, eden prvih aktivistov Osvobodilne fronte.

Svoje otroke je vzgojil v napredne ljudi, vsa družina se je prav tako kot on udeležila osvobodilne vojne. Trije sinovi so bili partizani, končno pa se jim je kljub zrelem letom priključil še oče. Srečamo ga med kulturniki 18. divizije, nato pa je prevzel druge, še bolj važne funkcije v partizanskem kulturnem življenju. Iz tega časa izvira nekatere njegove prve partizanske pesmi in pripovedna dela, čeprav je pisal že za »Slovenski zbornik«, ki je izšel ilegalno v Ljubljani 1942 leta.

Po vojni je nadaljeval literarno delo, razen tega pa je bil tudi ugleden družbeni delavec. Zlasti se je izkazal pri Izseljeniški matici. Skoraj do smrti je ostal v središču družbenega dogajanja, razen tega pa je neutrudno pisal. Med drugim je bil tudi prvi urednik knjižnih izdaj z avda »Borec«.

S svojimi deli se je Tone Seliškar zapisal v zgodovino našega naroda kot eden izmed njegovih velikih sinov.

MP

Partizanska ljudska pesem

Srbski materi - slovenski izgnanci

Kot preja ti življenja nit poteka, krasi te nežna ženska veličina, vsebna tvoja pristna je prvina, ostala taka si od pamtveka.

Izbrala mlada sebi si človeka, rodila hčere mu, sokola-sina, ponos in sreča dom ti je, družina, vsem daješ kruha, daješ srcu leka.

Zdaj še za nas ti je odprta roka, ki so pognali nas v naročje tvoje; sprejela si nas, revnega otroka!

In naša pesem naj o tebi poje, o, mati, naša kvala je globoka! Zato poklanjamo srce ti svoje

M. R.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

LJUDJE - ŽABE

(Nadaljevanje in konec)

Orientacija v vodi

Morje je mračno celo v primeru, ko je voda zelo prozorna, in zato je človekovo vidno polje pod morsko površino močno omejeno. Širjenje svetlobe ovirajo razni drobci in spričo tega sončna svetloba lahko prodira le kakih sto metrov globoko. Potemtakem je treba bližnje predmete osvetljevati, oddaljeneje pa opazovati s pomočjo elektronskih sredstev. Za osvetljevanje raznih predmetov v čisti vodi z uspehom uporabljajo električne svetilke, ki so odporne na vodni pritisk. Navzlic prizadevanjem pa še ni uspelo najti dovolj učinkovitega načina, kako osvetljevati predmete v motni vodi.

Potapljačem pri opazovanju in orientiranju zelo pomagajo razni elektronski pripomočki. V te namene uporabljajo predvsem ročni PEL, s katerim lahko odkrivajo do 200 metrov oddaljene predmete, čeprav ima PEL še precej pomankljivosti. Razen tega so v uporabi tudi stalne postaje, ki oddajajo valove z različnimi značilnostmi in tako natančno določajo potapljačevo lego.

Morsko dno lahko uspešno raziskujejo tudi s pomočjo televizijskih kamer v kombinaciji z žarometi. Kamere so nepomične ali gibljive, pritrjene na podvodna vozila. S takšnimi kamerami je Američanom uspelo leta 1967 na morskem dnu najti hidrogensko bombo, ki je bila izgubljena v bližini španske obale.

Podvodne zveze

Razen že znanih telefonskih, zvočnih in drugih zvez potapljači uporabljajo v novjšem času za medsebojno povezavo in povezavo s površjem tudi brezžične zveze. V te namene imajo posebne elektronske naprave, ki so majhne in lahke, napravljenе pa tako, da potapljačev pod vodo ne ovirajo.

V običajnih ali posebnih potapljaških čeladah so vgrajene naprave, prek katerih je mogoče tudi pod vodo poslušati in se pogovarjati. Te naprave so transistorske in avtomatizirane, elektronično energijo pa prejemajo iz akumulatorjev, ki jih imajo potapljači zatakane za pas. Njihov doseg znaša 400–600 metrov, vendar vse kaže, da se bo sčasoma še povečal.

Toda v globini prek sto metrov, zlasti pa v atmosferi s helijem, glas postane nerazločen in le do bro izurjeno uho lahko razume enostavne besede. Doslej kljub vsem prizadevanjem še niso odkrili načina, kako omogočiti razumljivo govorico tudi v večjih globinah. Zanimivo je, da to ne velja v enaki meri za vse jezike: nemško govorico je, na primer, lažje razumeti od angleške ali francoske.

Vedeti je treba še to, da je mogoče podvodni zvezi prisluškovati in ugotavljati lego potapljačev.

Revolucionarno odkritje na področju podvodnih zvez je tako imenovano hidronično načelo, ki ga silno prizadevno raziskujejo. Zasnovano je na naravnem načinu sporazumevanja živih organizmov pod vodo. Hidronični valovi niso nič drugega kot elektromagnetski valovi s posebnimi lastnostmi, ki se skozi vodo širijo brez izgub. To pomeni, da bodo z njihovo uporabo lahko vzdrževali podvodne zveze tudi na zelo velikih razdaljah.

Potapljanje v velike globine

Zelo globoko se je treba običajno potopiti takrat, kadar gre za reševanje ponesrečenih podmornic. To pa je moč izvesti na več načinov.

Klasičen način, ko se potapljači spuščajo z ladje na vrveh ali s potapljaško platformo, je sicer preprost in hiter, vendar ga čedalje bolj spodbija nova metoda potapljanja s pomočjo podvodne komore.

Te komore so navadno cilindrične oblike, v katerih je prostora za 2–10 potapljačev in ki lahko vzdrže 40–50 atmosfer pritiska.

Da bi komora na morskem dnu obstala v navpični legi, ima noge, ki jih je moč potegniti v trup. Komoro oskrbujejo z mešanico za dihanje iz ladje, ali pa so kar v njej steklenice, napolnjene s takšno mešanico. Razen tega ima komora še opazovalne line, naprave za dihanje in regeneracijo, telefon, televizijo za notranjo in zunanjo uporabo ter še druge naprave in pripomočke.

Preden spuste komoro z ladje v vodo, vanjo stopijo opremljeni potapljači. Nato jo zapro in jo z žerjavom s krova spuste v vodo. Ko komora doseže zaželeno globino, potapljači spuste vanjo vodo in postopoma izenačujejo notranji pritisk z zunanjim, nato pa odpro vrata in začno opravljati svojo nalogo. Ko je ta končana, se vrnejo nazaj v komoro in zapro vrata.

Kako zaščititi vojaka?

Ni naključje, da je atomsko orožje dobilo naziv orožja za množično uničevanje. Sreča je v tem, da doslej to orožje še ni bilo uporabljeno v vojnih akcijah, ampak ga le preskušajo, da bi tako dobili vsaj približno sliko za primer, če bi ga bilo treba kdaj dejansko uporabiti. Potemtakem je vprašanje, kako zaščititi vojaka, izredno pomembno.

Kakšna zaščitna sredstva poznamo? Gre predvsem za zaklonišča, järke in posamične zaklone, ki učinkovito varujejo ne le pred drobci granat, temveč tudi pred jedrskim orožjem, zlasti pred udarnim valom in svetlobo.

Zaklonišča je treba hitro pripraviti, tega pa ni mič storiti le z lopato in krampom. Kaj sedaj? Pomagati si bo treba z razstrelivom. S posebnimi eksplozivnimi polnitvami je mogoče pripraviti jarek za vojaka že v 2–5 minutah.

Vojaske strokovnjaki si na moč prizadevajo, da bi vojaka oskrbeli z zanesljivimi individualnimi zaščitnimi pripomočki, kot so posebna oblačila, kombinézoni, zaščitni plašči, nozavice in rokavice. Zaščitne obleke so napravljene iz neprepustnih snovi. Zato je zelo težka in tudi zraka ne prepušča. Če je toplo, potem jo je mogoče uporabljati le pol ure. Pripravešči so zaščitni plašči, ki varujejo človeka pred strupenimi in radioaktivnimi snovmi, pa tudi pred atmosferskimi padavinami. V vojakovo opremo spada med drugim še zaščitna maska. Novejši tipi imajo namesto naočnikov čez ves obraz prozoren ščitnik, posebna membrana pa omogoča nemoten pogovor. Pri nekaterih najnovejših modelih je mogoče jesti in piti, ne da bi bilo treba zaradi tega snemati masko z obraza.

Da bi bili vojaki varnejši pred drobci granat, oblačijo posebne kovinske telovnike, ki so podobni srednjeveškim oklepom. Preskušajo pa tudi telovnike, napravljene iz titana, plastičnih snovi, steklenih vlaken in najlona.

Koliko pa bi smela biti težka vojakova oprema? Američani menijo, da ne bi smela presežati devetnajst kilogramov. Strokovnjaki skušajo olajšati opremo predvsem tako, da uporabljajo zlasti lahke snovi, med njimi tudi plastične snovi.

Poglavitno nehotno orožje — avtomatska in polavtomatska puška

Sodobni vojak mora imeti orožje, ki je natančno, ki hitro deluje, ki je učinkovito, ki je čim manjši in lažji in ki strelja čim dlje. To so si nasprotujoče lastnosti in zato mnogi menijo, da takšnega univerzalnega orožja ni.

Poglavitna oborožitev sodobne

ga vojaka je avtomatsko in polavtomatsko orožje, ki na minuto lahko izstrelji 750 nabojev z dosegom 1.000 metrov. Ni pa pri tem prav nič izgubilo na pomenu ostrostrelstvo.

V tujini preskušajo nove vrste municije za strelsko oborožitev. Med drugim že uvajajo naboje z dvema ali tremi krogli, ki so v naboj drug za drugo, in je zato strel podoben rafalu. Menijo, da je naboj z dvema krogli skoraj dvakrat učinkovitejši od navadnega naboja.

Preskušajo takšno orožje, s katerim je mogoče obstreljevati ne le posamične cilje, temveč tudi površine. V tem primeru ima »puška« dve cevi, druga nad drugo. Iz krajše in debelejše lete bombe, iz daljše pa približno 25 mm dolge in nekaj milimetrov debele puščice, ki imajo zaradi stabilizacije v zadnjem delu peresca. Puščica leti s hitrostjo, ki je večja kot 1.000 metrov na sekundo. Ker je lahka, potrebuje za izstrelitev le majhno moč. S takšnim orožjem je moč povečati gostoto ognja, hkrati pa zmanjšati težo orožja.

V tujini preskušajo še nekakšno mešanico strelskega in reakcijskega orožja, ki naj bi vojaku omogočilo, da se brani z raketami-krogli kalibra 7,62–40 mm. Gre za puške ali pištole, iz katerih je mogoče izstreliti za pest debele rakete. Ker so le-te na raketni pogon, je s tem zelo poenostavljeno orožje za njihovo izstrelitev, prav tako pa tudi zmanjšana teža in moč, potrebna za izstrelitev.

Vojak in tank

V povojnih letih so v nekaterih deželah, uporabljajoč načela o reakcijskem gibanju, razvili učinkovito individualno protitankovsko orožje: netrajne topove, pa puške.

Sedaj preskušajo protitankovsko raketo z dosegom 1.360 metrov, ki bi jo lahko izstrelili iz cevi, napravljene iz plastične snovi. Ob izstrelitvi deluje naprava prav tako kot netrajni top. Raketo poganja poseben motor. Operaterja naloga je, da v optični vizir ujame tank in ga drži v stičišču vodoravne in navpične črtice. Korektura je samodejna. Uhajanje rakete z določene smeri merijo z goniometrom na infra rdeče žarke, operater pa prenaša povelja v raketo po žici.

Tudi po letalih z raketami

Zelo pomembna naloga bojnege zavarovanja je postala zaščita kopenskih enot pred napadi iz zraka. Z njo se ukvarjajo posebne enote protiletalske obrambe, ki so opremljene s protiletalskim, raketenim in topniškim orožjem ter s sredstvi za odkrivanje zračnih ciljev.

V prejšnji vojni so spretni strelci uničili marsikatero nasprotnikovo letalo. Z organiziranim skupin-

učinek potapljačev in je zlasti priporočljiv za vojne razmere.

Podvodne hiše

Znano je, da dekompresija ob vračanju potapljača iz večjih globin na površje traja zelo dolgo. Po poldrugournem bivanju v globini 120 metrov je potapljačev organizem stoodstotno nasičen s plini in nato mora dekompresija trajati osem ur. Toliko časa potrebuje potapljač za dekompresijo ne glede na to, ali je ostal v globini 120 metrov deset ur, pet dni, mesec dni ali pa še več.

Zato v novjšem času delajo poskuse v zvezi z bivanjem ljudi v podvodnih hišah z namenom, da ugotove posledice dolgotrajnejšega delovanja močnejših pritiskov na človeški organizem oziroma kakšne so možnosti dolgotrajnejšega bivanja pri povečanem pritisku.

skim obstreljevanjem iz avtomatskega strelskega orožja se je mogoče tudi še sedaj boriti proti letalom in helikopterjem, toda učinkovitost takšnega ognja zlasti glede na reakcijska letala ni velika.

Nekaj povsem drugega je individualno raketno protiletalsko orožje. Sicer pa ni tako zelo težko napraviti raketo, ki leti 2–3 kilometra daleč z nadzvočno hitrostjo. Neprimerno težavnejše jo je opremiti z dovršenim sistemom za usmerjanje. V tujini preskušajo dve varianti ročnega protiletalskega orožja.

Ameriški komplet, ki tehta približno 11 kilogramov, sestavljata raketa (dolga je nekaj čez meter, debela pa 70 milimetrov) in ročni lanser, iz katerega strelec z ramen izstrelji raketo in jo s pomočjo infra rdečih žarkov usmerja proti cilju. Strelec vidi cilj in ga skozi optični vizir spremlja vse do tlej, dokler ne dobi znak, da je glava za samonavažanje na raketi »ujela« cilj. Strokovnjaki trdijo, da je to orožje učinkovito le v primeru, če cilj obstreljuje iz iste smeri. odkoder prihaja tudi vroč zrak iz letalskega motorja. Nemogoče je streljati proti soncu, raketa pa postane slepaka tudi v neugodnih vremenskih razmerah.

Angleški strokovnjaki so upoštevali vse te in še druge pomankljivosti in pripravljajo svoj sistem za teledirigiranje.

Noč, ki ni več noč

Drzni naskoki izvidnikov, odločni juriši manjših enot in tudi napadi velikih enot v nočnem času niso nobena novost, saj so se med drugo svetovno vojno pogosto vojskovali tudi ponoči. V bojnih pravilih mnogih armad je nočno delovanje postalo poglavitna vrsta boja. S tem pa je narasel pomen boja iz neposredne bližine in tudi vloga vsakega posameznega vojaka.

V službi vojaka je že sedaj ves spekter elektromagnetskih valov. Na področju nizkofrekvenčnih zvočnih oscilacij naj bi deloval detektor, ki bi zaznaval človekovo dihanje in bitje njegovega srca. Menijo, da bi bila na odprtem zemljišču ta naprava učinkovita na razdaljah do 100, v gozdovih pa do 50 metrov.

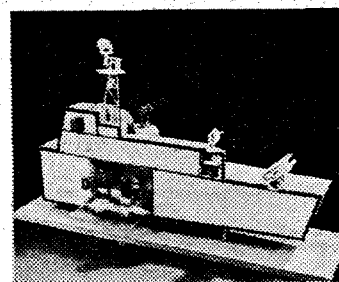
Kemijski detektor Američani preskušajo v Vietnamu. Deluje pa tako, da zrak, ki ga preskušajo, dovajajo skozi posebno odprtino na puški do analizatorja plinov. Vojak lahko najde svojega nasprotnika na podlagi količine in koncentracije amonijaka, ki ga izloča človekovo telo.

Znane so tudi variante lahkih prenosnih radarjev. Eden izmed njih, ki tehta le tri kilograme, lahko odkrije premikajoči se cilj na razdalji enega kilometra, drugi pa »opazi« skupino ljudi na razdalji do 300 metrov.

Vojaška veda in tehnika

Nova vrsta protiletalske oborožitve

Ameriško podjetje Thomson CSF predlaga, naj v oborožitev vojnih ladij s majhno in srednjo tonažo vključijo poseben protiletalski sistem, ki vsebuje protiletalske rakete »Crotales« in novi dvanajststveni protiletalski top, tako imenovani razprševalni top. Na maketi vidimo na levi strani

radar za iskanje in identifikacijo ciljev, pod njim je eden izmed dveh dvanajststvenih topov, desno od njega radar za usmerjanje ognja, povsem na desni strani za osmestveni lanser za izstreljevanje raket »Crotales«.

Francoske podmornice za Južno Afriko

Južnoafriška vojna mornarica je pred kratkim dobila prvo izmed treh podmornic tipa »Daphné«, ki jih je bila naročila v francoski ladijski delnici Dubigeon-Normandie. Podmornice so krstili za »Maria van Riebeeck«, njena posadka pa je sedaj še na urjenju v Franciji. Vse tri podmornice bodo imele po 1040 ton, njihova hitrost bo znašala do 30 kilometrov na uro, oborožene pa bodo vsaka s dvanajstimi torpednimi cevmi.

Protigverilska skupina helikopterjev

Brazilske vojne letalstvo je ustanovilo posebno letalsko protigverilsko skupino, ki ima svoje oporišče v Santosu, v državi Sao Paulo. V tej skupini so štirje helikopterji tipa Bell 206 A »Jet Ranger« in osem helikopterjev Bell UH-1D »Iroquois«. Helikopterji »Jet Ranger« so oboroženi vsak z enim sedemcevnim metalcem rakiet kalibra 69,8 mm.

Američani niso zadovoljni s helikopterjem »Cheyenne«

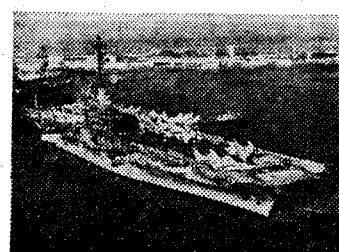
Ameriška vojska je že prejela prvih deset helikopterjev tipa AH-64 A »Cheyenne«, ki stanejo 100 milijonov dolarjev, izdelalo pa jih je znano letalsko podjetje Lockheed. Kaže, da z dobavljenimi helikopterji niso najbolj zadovoljni, saj groze, da bodo odpovedali pogodbo za dobavo naslednjih pošilk v skupni vrednosti 975 milijonov dolarjev. Kot vzrok navajajo dejstvo, da so helikopterji dokaj slabi (eden izmed njih je marca strmoglavil in se razbil), pa tudi to, da Lockheed ne bo mogel do konca leta dobaviti petnajsti helikopterjev, kar bi bil po pogodbi dolžan storiti.

Zanimivo je, da so dejanski stroški za izdelavo takšnega helikopterja za približno 50 % višji, kot pa so napovedovali prejšnje leto, med drugim tudi zato, ker so v helikopter nakladno vgradili še dodatno opremo za nočne polete.

»Ticonderoga«

v vietnamskih vodah

Na sliki vidimo ameriško letalono silko »Ticonderoga«, ki je spomlad priplula v vietnamske vode, otovorjena s raznimi vrstami letal. Na

njej so štiri eskadrilje lovcev F-8E in letal za taktično podporo A-7B »Corsair 2«, razen njih pa še oddelek izvidniških letal za fotografiranje RF-8G »Crusader«.

ELITNI ODREDI AMERIŠKE ARMAD

Zgodovina marincev (3)

V prejšnjem stoletju so marinci dvakrat spremenili uniformo. Najprej so nosili svetlo modre hlače z rdečo progjo ter temno modro bluzo, ki jo oblečejo še danes za parado ali slovesnosti (seveda je krog nekoliko moderniziran), potem pa uniformo, ki je bila podobna oblekam pripadnikov francoske pehote pod Napoleonom II. Dobili so tudi svojo himno, ki se je začela z besedami: »Od montezumskih gora do tripolitanjskih obal«. Skladatelj himne ni nihče drug kot slavni ameriški avtor številnih korakov John Philip Sousa.

Marinci so bili z admiralom Perryjem, ko je ameriško ladjeve na silo prodrl v japonska pristanišča ter vključilo to veliko azijsko ljudstvo v mednarodno omrežje trgovine in promet, pa tudi — ze-

toliko časa pritiskali, da je washingtonska vlada naposled poslala proti Kubi vojno ladjo »Maine«, ki naj bi zavarovala ameriške državljane, »žrtve španskega nasilja«. Španija je bila vojsko in gospodarsko šibka, zato ji ni bilo prav nič do tega, da bi se spopadla z mlado in silno močjo Združenih držav. Toda zgodilo se je, kar je še danes skrivnost, da je ladja »Maine« v havanskem pristanišču zletela v zrak ponoči 15. februarja 1898. V nesreči je izgubilo življenje 262 ameriških vojakov. »Maščujmo »Maine«!« je takoj postal bojni klic neizogibne vojne.

Tudi ob tej priložnosti so bili marinci v napadalnih oddelkih. Špansko tihomorsko ladjeve je pri Filipinih napadel in uničil admiral Dewey in vse skupaj se je

strojnicami, tako da je odbila kakšnih dvanajst kitajskih napadov. Obleganje je trajalo tri mesece, medtem pa so se velesile spoznale o skupni intervenciji. Sestavile so mednarodni ekspedicijski korpus, v katerem so bili ruski, nemški, angleški, japonski in francoski oddelki, v njem pa so sodelovali tudi italijanski marinci iz Battaglione San Marco. Ekspedicijski korpus je podrl v Peking in rešil oblegane tuje delegacije.

Toda novo stoletje je prineslo še marsikaj drugega, predvsem pa utrditev Monroeve doktrine, temeljnega dokumenta za organizacijo nove ameriške mednarodne politike. V izvirni verziji je Monroejeva doktrina povsem sprejemljiva. Predpisuje namreč, da morajo notranje zadeve ameriških držav (iz Severne, Srednje in Južne Amerike) reševati samo Američani in brez vmešavanja evropskih sil. Gre torej za antikolonialistično trditev, toda nje razlage, kakršne so kmalu nato dali najbolj agresivni krogi v Washingtonu, zvenijo precej drugače. Monroejeva doktrina se je tako spremenila v teoretično osnovo ameriške ekspanzije po ameriškem kontinentu. Velike newyorške industrijske, rudarske in kmetijske družbe so se v nekaj letih polastile celotnega tržišča na kontinentu od tobaka in tropskega sadja, pa do bombaža, ležišč srebra, cinka, svineca, bakra, preri, živine in nazadnje do petrolejskih vrelcev. Srednja in Južna Amerika seveda imata svoj vodilni razred, ki pa ne zna vključiti teh dežel, večinoma nekdanjih španskih in portugalskih kolonij, v veliki proizvodni krog kapitalizma. V to praznino je segla moč ameriške družbe, ki je že izvedla potrebno tehnološko revolucijo in nakopičila velikanski kapital.

Interesi, ki jih morajo varovati ZDA v tem delu sveta, ne sodijo več v okvir nekdanjih, ko so vojaki branili ameriške ladje in ameriška trgovska oporišča po svetu. Ameriški kapital se zdaj razteza po vsem kontinentu. Če naj vloženi kapital rodi sadove, če naj se izrabljanje tujega bogastva nadaljuje, potem morata v deželah Latinske Amerike vladati red in mir. Marinci so že od vsega začetka nagla in gibčna vojska, ki ima vlogo gasilca, kadar izbruhne požar. Marinci so dandanes — in že nekaj dolgih let — prava stalna policijska sila.

Nadaljevanje prihodnjic

1968 in ameriško-španska vojna se je začela. Ameriška vojna ladja »Maine« v Havani. Razneslo jo je 15. februarja

lo kmalu — v vojno. 19. stoletje se je za marince končalo z boji v ameriško-španski vojni leta 1898.

To je bila dokaj nenavadna vojna, katere razlogi pa so bili docela jasni. Med njene najhujše povzročitelje štejejo šovinistični ameriški tisk. Ameriško-španska vojna je velik madež na dotedanji antikolonialistični tradiciji novega, velikega in močnega ameriškega ljudstva. Hearthov tisk je mesece in mesece pisal, da so interesi in življenja ameriških državljanov v španskih kolonijah na Karibih v nevarnosti. Sloviti lastnik škandaloznih časopisov v ZDA je nekoč poslal svojega človeka na Kubo za »posebnega dopisnika«. Poslal naj bi čimveč člankov in reportaž z bojišča. Novinar je prišel na Kubo, se nekoliko razgledal, potem pa poslal brzojavko: »Tu ni vojne niti slutiti. Prosim, da se smem vrniti domov.« Hearth mu je odgovoril: »Mislite na poročanje. Na vojno mislim jaz.« Ekspanzionistični in desničarski krogi v gospodarstvu so

končalo v nekaj tednih. Toda čez nekaj let se je spet začelo in lahko bi rekli, da traja še danes: na primer s krizo zaradi sovjetskih rakiet na Kubi ali s širjenjem kastroizma po Latinski Ameriki.

Leta 1906 je ameriški senat proglasil Kubo za svobodno in neodvisno, toda v resnici so na otoku uvedli notranjo diktaturo, ki je delovala edino v korist ameriškega kapitala. Vrstile so se vstaje, upor, marinci pa so se izkrcavali na otoku, da bi uveljavili red. Po tistem so ZDA zmerom imele nekaj vojske na Kubi (seveda tudi marince) in imajo jo še danes, pa čeprav le v manjšem oporišču Guantanamo.

Novo stoletje se je začelo s tako imenovanim boksarskim uporom na Kitajskem. Bilo je poleti 1900. leta. ZDA so seveda poslale v Peking oddelek marincev, ki naj bi poskrbel za varnost ameriške kolonije, kamor so se zatekli ameriški državljani iz kitajske prestolnice. Enota, ki ji je poveljeval stotnik John Mayers, se je utrdila z vrečami peska in

MARJAN SMOLE

V OFENZIVI NA CERKLJANSKEM

Bili smo razžaljeni in ponižani kot tepeni, prebiti šolarčki. Zavedali smo se, da smo samostojna in disciplinirana enota, ki se ni le enkrat samkrat izkazala v boju. V še večji meri se je tega zavedal tovariš Luka. Zato je v imenu naš vseh spregovoril s tovarišem: Lazarjem: »Ne dovolim šihaniranja mojih fantov, ki so napravili nekaj, kar je povsem razumljivo. Če že hoče ukazovati, ukazuj. Daj nam nalogo, izpolniti jo bomo. Zato sem tu jaz!«

Videti je bilo, da so mu besede tovariša Suhadolnika šle do srca. Tudi sami smo občutili, da je naš poveljnik povedal to, kar je bilo res in kar smo sami čutili in vedeli da je prav in res in da je komandant divizije spoznal, da je bil do nas krivičen.

Pokazal je z roko in dejal: »Razvrstite se tu doli v strelsko vrsto in pojdite v napad!«

To je nekaj drugega. Vedeli smo, kaj je naša naloga, konec je bilo naše negotovosti. Razporedili smo se v strelsko vrsto na srednjem, najbolj izpostavljeni odseku borbene linije in na povelje krenili na juriš. Na desni strani, na našem desnem krilu je bil razvrščen ruski bataljon, ki je bil v sestavi XXXI. divizije. Sestavljen je bil iz državljanov Sovjetske zveze — Rusov, ki so bili zajeti bodisi kot civilisti največ pa je bilo vojnih ujetnikov, ki so jih Nemci potem preoblekli v njihove uniforme in jih prisilili v nemško vojsko, potem pa, ko se jim je nudila priložnost, prebežali v partizane, kjer se je formiral bataljon z lastnim poveljstvom od vodnikov in deseterjev do komandanta ter komisarja bataljona.

Ker nas je tovariš Luka poznal in zato pričakoval od nas, da bomo napravili vse, morda še bolj zato da se pred vsemi izkažemo, četudi za ceno vsakršnih žrtv, nas je pozval: »Tovariši! Gremo v napad, na juriš! Umika ni! Pokažimo kaj je VDV!«

Med tem smo bili že pripravljeni. Orožje je bilo nared. Vse štiri čete hkrati so se začele v strelski vrsti pomikati naprej. Dalje nad sovražnika.

S sovražnikom pa je po vsem videzu preje trčil »ruski bataljon« na našem desnem krilu. Njegova naloga je bila prebiti se na vrh hriba še preden bi bili na njem Nemci, ki pa so bili po našem mnenju že na njem. Če bi to držalo, jih morajo od tam pregnati z jurišem iz njihovih položajev. Začelo je močno streljanje z vseh strani.

Vidimo, da nosijo že prve ranjence v zaledje.

Prvi koraki so mi bili nekoliko negotovi — plašni. Srce mi je utripalo hitreje kot sicer. V sebi sem občutil nek strah. Vendar pa samo za hip. Takoj sem bil spet nekdanji, stari in pogumni borec, ki ve za kaj se bori, da rešimo svojo zemljo in jo osvobodimo od hitlerjevskih rahljev, da jih našenemo nazaj, tja od koder so prišli k nam krasti, ropati in pobijati.

Že zagledamo Nemce. Zdal sem se popolnoma miren. Začel se je krvavi ples. Z vzkliki: »Na juriš! Za Tita! Naprej!« smo planili v napad.

Ne slšim več pokanja. Le oči iščejo in prebadajo skozi zastor drevja in grmičja ter vejevja in iščejo sovražnika. Dobro je zakrit.

Nemci se borijo zagrizeno, a pod našim silnim naletom in močnim ognjem iz vsega orožja se začne počasi umikati. To nas še bolj opogumi. Med vzkliki: »Nemci!« in »Vojaki!« vidimo Nemce. Izgubili so že precej svojih in hkrati tudi dokaj orožja. Posebno dragoceni so nam njihovi »šarici«. Po dvournem boju smo zasedli položaje na koncu gozda na vzpetini.

Naš oddelek je na majhnem gričku. Pred nami je približno 300 m čistina, majhna zelena, s travo porasla dolinica, na desni pa pobočje, ki je bilo višje preraščeno z drevjem in sega v hrib nad nami. Pred nami na levi pa nizek holm, na katerem je po levem pobočju na njivi zorelo žito.

Razgled je lep. Ko bi ne čutil in videl sovražnika pred seboj in slisal okrog sebe pokanja, bi se lahko zamislil, da sem na izletu nekje v naravi.

Tu se zaustavimo. Naprej ne moremo in ne smemo, ker nas sovražnik preveč zasipa z ognjem iz svojih hitrih in gobezlalistih šarcev.

Kaj sedaj?

Z nami je bil na isti vzpetini tudi načelnik XXXI. divizije tovariš Milan Tominec.

Toda, kaj je to? Streljanje tudi z desne z vrha hriba nad nami. Pa ne, da bi se Nemci prebili tja gor? Saj so bili tamkaj še pravkar naši! Pa vendar! Krogle — svinčenko letijo in žvižgajo okrog nas! Ogenj z dveh strani. —

Med nami je bil mlad študent Polde, doma iz Gornje pod Šmarno goro. Vedno je trdil, da vidi izstreljeno svinčenko. Torej, njega smo poslali tja od koder so frčale krogle iz mitraljezov. On jih vidi, se jim bo že umikal!

Naročeno mu je bilo, če so tam naši, naj jih obvesti, da na položaju, ki ga obstreljujejo, partizanska enota in naj sprimenijo smer ognja na nasproti grič, kjer je bilo polno Nemcev. Če pa so tam le Nemci, naj se nemudoma vrne.

Kmalu je streljanje s te strani ponehalo. Takoj smo vedeli, da je Polde tam našel naše in da je nalogo opravil. Takoj zatem se je vesel in nasmejan vrnil nazaj med nas.

Edinica, ki je bila v hribu desno nad nami, ki jo je Polde obvestil o položaju Nemcev je začela streljati s težkimi strojnicami in kmalu zatem še s minometali na položaje Nemcev pred nami. Zadevali so dobro in natančno. Vsi smo bili veseli, da so mine zadevale tako v polno; slisali smo vpitje ranjencev, pa tudi videli smo, kako so mine delovale, saj so po zraku leteli deli človeških teles. Že smo se začeli pripravljati na nov napad čez travnik — preko čistine.

Polnili smo izpraznjene okvirje strojnic. Le-te so bili že skoraj vsi prazni, ker ni bilo časa poprej jih polniti. Tudi rezerva streliva — nabojev za puške in mitraljeze je že skoraj čisto pošla iz torbic in nahrbtnikov.

Prav takrat smo se sešli z delom ruskega bataljona, ki se je toliko skupaj z nami. Tudi njim je strelivo že skoraj pošlo. Nekaj tovarišev je odšlo po strelivo nazaj za borbena linija.

Le kje hodijo? Nekam dolgo jih ni nazaj. Vsak čas smo se ozirali nazaj v upanju, da jih skoraj zagledamo, medtem pa smo varčujoč z naboji obstreljevali nemške položaje.

Kar naenkrat za zaslišimo nad seboj v zraku: Fiju—fiju!

Nemci so nas morali opaziti in nas začeli zasipati z minami iz težkih in lahkih minometalcev.

Zdal se je začelo! Pokalo je okrog nas in se kadilo od eksplozij, da nismo ne sišali, niti ne videli ničesar. Mine so padale in zadevale v skale, da je kamenje in drobci skal letelo okrog nas in po nas.

Še vedno ležimo in streljamo. Nekaj zato, da bi sovražnik prenehal metati mine, malo pa tudi od jeze, ker so nas bili opazili. Naenkrat me strese. Nič nisem vedel kaj se godi z mano in okrog mene. Vrglo me je v zrak, istočasno pa sem začutil v desnem stegnu pekočo bolečino, kot da me je nekdo udaril s palico po nogah. Ko se znajdem spet na trdnih tleh, se primem z roko za boleče mesto na nogi. Začutim toplo kri, ki vre iz kakor pest velike rane. Videti ni ničesar, le vpitje ranjencev se čuje in nos zazna duh po ožganem mesu. Ostra bolečina v nogi in topa v hrbtu me spomnita da sem še živ.

Dim se počasi razkaja. Kamor se ozrem, povsod vse v krvi, vse je ranjeno ali pa mrtvo. Le dva ali trije so odnesli celo kožo. Žalosten je bil pogled naokrog.

Na naše krike prihitijo do nas ostali borci našega bataljona, ki so nam bili najbližji, med njimi zagledam tudi našega komandanta.

Že od daleč je vpraševal: »Kaj vpijete tako in kričite! Mar hočete sem prikliti vse švabe?«

Tudi Harrier MK 50 je strmoglavil

Potem ko so Francozi doživeli neuspehi, so bili Angleži prepričani, da bo njim pripadala zmaga, toda tudi njihov Harrier MK 50 se je spremenil v razbitine.

Tistega junijskega dne je pokrajina izgledala iz višine tisoč metrov prav takšna, kot je prikazana na sliki v kakšni šolski knjigi. Poskusni pilot Duncan Simpson je na salisburyjsko ravnino iz svojega letala videl pašnike, obdane z ograjami. Dlan leve roke je položil na majhen ročaj, kakršnega nima nobeno drugo letalo.

Ročaj je povezan z reakcijskimi cevmi letala Harrier MK 50, prvega letala, ki se lahko dviga in pristaja navpično in ki je že uporabljen.

Ta polet je za Angleže pomenil zmago, doseženo po petnajstletni bitki.

Vojaske poveljniki vsega sveta so sanjali o letalu, ki ne bi potrebovalo vzletišča. Civilne letalske družbe so si prav tako želele idealno letalo, ki bi lahko pristajalo v mestnih središčih.

V Združenih državah Amerike so doslej porabili že 700 milijonov dolarjev za prototipe takšnega letala. Doslej so od Convaira PFY do Phantoma II S preskusili že enaindeset različnih modelov letala za navpično vzletenje in pristajanje, vendar niso nobenega iz-

med njih uporabljal več kot dva meseca. Obrambni minister McNamara se je naposled vdal v uso-do in odrekel nadaljnje kredite, češ: »Kolikor vemo, Sovjetska zveza nima takšnega letala. Potemtakem tudi Združene države Amerike na tem področju nimajo kaj izgubiti.«

Nemci so konstruirali Dornier 31. Letalo ima na koncu kril osem motorjev, s katerim se lahko dviga navpično, in dva reakcijska motorja, ki mu omogočata vodoraven polet. Toda Dornier 31 lahko razvije le hitrost 850 kilometrov na uro, njegov doseg pa tudi ne znaša več kot 950 kilometrov. Dornier 31 utegne postati izvrstno letalo za vzdrževanje prometa med posameznimi mestnimi središči, toda za vojaške namene je neuporabljiv.

Harrier MK 50 so prikazali na letalski razstavi v Bourgetu. Britansko vojno letalstvo je naročilo devetdeset letal te vrste, medtem ko je ameriška vojna mornarica kupila dvanajst letal, razen tega pa je naročila še sto drugih.

»Do leta 1979 bomo prodali tisoč letal,« je izjavil vodja prodajne službe letalske tovarne Hawker. »Harrier bo prinesel Angliji 2.500 milijonov funtov. S tal se bo dvigal hitreje, kot pa če bi bil izstreljen s katapultom.«

Ponedeljek 4. junija. Britanska letalska industrija je pričakovala

zmagoslavje. Duncan Simpson je na višini tisoč metrov tik nad vasjo Larkhill prijel za ročaj. Harrier MK 50 bi moral iz navpičnega preiti v vodoraven polet.

Nenadoma pa je pred pilotom posvetila rdeča lučka, znak za požar. Po vsem tem je poskusni pilot lahko uporabil le še en ročaj, tistega za izstrelitev svojega sedišča iz letala. Potem ko je Harrier ostal brez pilota, se je v plamenih zrušil le nekaj metrov stran od oficirske jedilnice artiljerijske šole v Packwayu. Ducana Simpsona pa je njegovo belo padalo zaneslo proti ograjam okrog pašnikov.

»Požar je izbruhnil v hipu, ko bi moralo letalo iz navpičnega preiti v vodoraven polet,« so izjavili strokovnjaki.

Sedaj podjetje Hawker ne sprejema več novih naročil.

Ze lani je 28. novembra strmoglavilo tudi francosko poskusno letalo za navpično vzletenje Mirage III. Takrat je obrambno ministrstvo objavilo tole sporočilo: »Reakcijski motorji bi morali razvijati dvakrat močnejši potisk od tistega, ki so ga zmogli motorji, vgrajeni v to letalo. Sedaj v hangerju na letalskem oporišču Istre čaka na ustrezne motorje že naslednji prototip letala Mirage III, zagnjen s trojnimi plahkami. »Vzletelo bo leta 1971«, pravi Francozi.

Tudi žeja je užitek

če pijete
EXTRA OL
novo pivo iz nove
pivovarne talis

PAK

**SODOBNA MONTAŽNA OPREMA
ZA SAMOPOSTREŽNE
IN POSTREŽNE TRGOVINE ITD.**

Več poslovnega uspeha z našo montažno trgovinsko opremo in kovinsko embalažo

**KOVINSKA INDUSTRIJA
IG PRI LJUBLJANI**

Izvedba: Jugoslavija

Police, vmesne perforirane stene in konzole iz jeklene pločevine, prepleškane z zaščitnim lakom v poljubnih barvah. Navpični nosilni profili iz polirane nerjavečega jekla. Čelna stran polno opremljena z aluminijanskim profilom, eloksiranim v naravni ali poljubni barvi z vzbočenim dekorativnim plastičnim trakom in možnostjo, namestiti cene in napise.

Prednosti:

Lepe arhitektonske oblike sestavnih delov in celote. Neomejena individualna prilagoditev opreme velikosti prodajnih lokalov. Variacija prodajnih ploskev s poljubnim premikom police. Maksimalen izkoristek prodajnega prostora — 40 % več kot z opremo prejšnjih izvedb. Hitra — enostavna montaža brez posebnih orodij. Skrajna higiena prodajne opreme in prostora, ki jo omogočajo ravne gladke ploskve in talni nosilci police.

Oglašujte v

TV-15

JUGOBANKA

Po najugodnejših pogojih:

prodaja devizna sredstva na potne liste za privatna in službena potovanja,

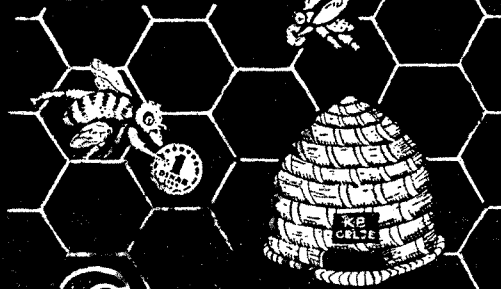
odkupi tuje valute ter vnovčuje čeke in kreditna pisma,

odpira in vodi zasebne devizne tekoče račune, sprejema dinarske hranilne vloge,

zavaruje vsakega vlagatelja, ki ima hranilno vlogo in devizni račun.

Banka posluje za stranke vsak dan: od 7.30–12. in od 14.–18.30. Ob sobotah: od 7.30–11.

PRIDRUŽITE SE TUDI VI

KREDITNA BANKA CELJE

Osrednja enota Celje, podružnice:

Celjska Mestna hranilnica, Podružnica za kmetijstvo Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica in ekspoziture:

Žalec, Mozirje, Šoštanj, Dravograd, Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica, Radlje ob Dravi, Slovenske Konjice, Rogaška Slatina, Šmarje pri Jelšah, Sevnica, Brežice, Laško, Šentjur pri Celju in vse pošte na območju Kreditne banke Celje.

KREDITNA BANKA CELJE

DRAGO KUMER:

Dogodek v hmeljišču

Drugi dan, ponoči, ko so Nemci začeli z Rusijo vojno, je potrkalo na Marjetkino okno. Tiho se je odprlo in lesrebrne nitke rahle mesečine so videle goreč objem.

— Marjetka, jaz grem, moram, v gozd, zasledujejo me.

— Tone, moj dragi, ljubljani fant!

Marjetka si je brisala solze. Tone si je popravljaj nahrbtnik. Z levico je božal mehke lase, z desnico je držal v žepu ročaj pištole.

Tone in Marjetka sta se že dolgo ljubila. Dve leti. Oba sta bila kmečka, le da je bil Tone zaposlen v tovarni. Tam se je pridružil ljudem, ki so se ogrevali za nove ideje. Kaj ogrevali, borili! Kakor drugi je bil tudi Tone na seznamu politično nevarnih. Stalno so ga zasledovali. Večkrat so mu napravili preiskavo. Celo zaprli so ga. Marjetkin oče je večkrat dejal:

— Marjetka, tvoj Tone ne bo srečno končal.

Mati pa je prosila:

— Dekle, dobro premisli, še je čas.

Marjetke pa ni nič odvrnilo od njene ljubezni. Vedela je, da je njen Tone pošten fant, pa tudi lep in postaven. Mnoge so ji ga nevoščljive. Celo zbadajo jo.

— Le čakaj, Marjetka domišljava, še ubijejo ti ga!

In zdaj je Marjetka vse to začutila. Toliko sta še pred meseci govorila o sreči, o lepi bodočnosti, zdaj pa se vse to podira. Morda se ne bosta videla nikoli več...

Tesno je objela Tonetovo glavo in na goste lase so kapljale solze.

— Tone, zakaj me zapuščaš? Nikoli več te ne bom videla...

— Marjetka, moram, tudi drugi gredo, domovina kliče...

Objel jo je in vroče poljubil. Nato pa ji je pogledal v objokane oči.

— Marjetka, v pečinah bom, saj veš, gori za vašo ogrado. Ne boj se. Še se bova videla. Takole, ponoči, v temi...

Tako se je poslovil. Drugi dan pa se je razneslo po vasi: »Liparjev je pobegnil! Nemška policija ga išče. Pač mora žalovati Pogačnikova Marjetka!

Stara dva imata kar prav. Liparjev bo slabo končal.

Še najbolj pa se je ustil Pihlerjev Maks. Tudi ta je hodil za Pogačnikovo deklinjo, pa ga ni marala. Nekega večera, ko je Marjetka stopila iz hleva, je na sebi začutila dve močni roki.

— Marjetka!

— Maks, pusti me, očeta pokličem! se je branila Marjetka.

Maks, orjak v pravem pomenu besede, pa jo je hitro privil k sebi in jo poljubil. Marjetka se mu je z vso silo izvila in pljusnila vanj poln žetlar mleka.

— Tebe, Pihlerjeva gorila, nikoli!

Maksove oči so zagorele. V njih se je prižgalo maščevanje. On sam bo obračunal s Tonetom, s tem capinom, ki mu je premotil Marjetko...

Nemška policija je iz dneva v dan bolj pritiskala. Pri Liparju so bile pogoste preiskave. Tudi Marjetka je bila že nekajkrat zaslišana. Kaj točnega pa o Tonetu le niso vedeli. Ko pa je neke noči spet potrkalo na Marjetkino okno, se je iz deklinjskih prsi izvila vroča prošnja.

— Beži, Tone, skrij se, Maks te zasleduje!

Tone se ni umaknil iz pečin. Tam je bil ves julij in še polovico avgusta. V dolini so začeli obirati hmelj. Tone pa je še zmeraj tičal v votlini, ne da bi vedel za nevarnost, ki mu je pretela. Domači izdajalec je bil že nekaj dni vse preveč zaposlen. Maks mu je namignil na bandite, pa tudi Pogačnikove pečine ni pozabil omeniti.

In ko se je že povsod razvedelo, da Grihl, nemški plačanec stika za Tonetom, je stara Pihlerica poklicala sina.

— Maks, pusti Grihla, umažan je!

Maksa je zapeklo. Materine oči so bile tako čudne. In ko je izza vogala prišel še sam stari Pihler ter povedal nekaj grdega o Grihlu, se je Maks še bolj zgrozil. Tone je vendar njegov sošolec. Vse dotlej, da se ni stvar zapletla okoli Marjetke, sta bila prijatelja.

Bilo je vroče avgustovsko popoldne. Iz hmeljišč je pri-

hajalo petje, zdaj tiše in zmeraj bolj glasno. Pogačniki in Pihlerji so bili mejaši. Tudi hmeljišča so imeli skupaj. Tam se je sprehajal med hmeljavkami Maks, tu je stala med obiravkami Marjetka.

Nenadoma se prikaže policija. Marjetka se zdrzne. Med njimi je Grihl. Marjetka je začutila nesrečo. Zazdalo se ji je, da je v bližini smrt. Pri Pihlerjevi njivi so policisti obstali. Grihl je kazal z rokami na drugi konec njive. Tam je bil Maks. Ves je pobledel. Nervozen je mencial z nogami, kakor da ne ve, kaj mu je storiti. Marjetka je to opazila. Skočila je k njemu in ga prosila:

— Maks, reši Toneta, kakor boga te prosim!

Komaj je pa izrekla besede, se je kraj njiju oglašil Tone.

— Maks, prišel sem se ti zahvalit...

Maks je pogledal po hmeljišču, nato je zgrabil Toneta, ga vrgel na tla in ga zametal s hmeljevskimi. Marjetka je v strahu zadrževala jok. Policisti so se bližali. Maks jim je šel naproti. Nekaj so se pogovarjali. Maks je majal z glavo. Grihl je robantil. Potem so šli.

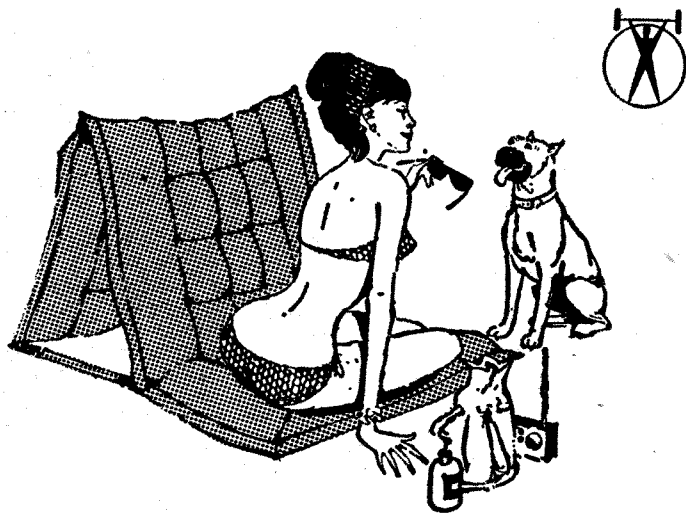
Maks se je vrnil. Sklonil se je k zemlji in šepetal:

— Oprosti, Tone, nisem si mislil, da bo šlo tako daleč. Saj veš, to prekleto ljubosumje...

Potem je prišla še Marjetka. Toplo je pogledala Maksu v oči.

— Maks, ljudje ene vasi smo... Hvala ti...

Tone se je izkopal izpod hmeljev, dal roko Maksu in poljubil Marjetko.

Na dopustu, izletu, potovanju je nepogrešljiva ležalna, sedežna in potovalna blazina.

Sava Kranj

INDUSTRIJA GUMIJEVIH, USNjenih IN KEMIČNIH IZDELKOV

VEDNO
IN POVSOD
Z

alpos camping

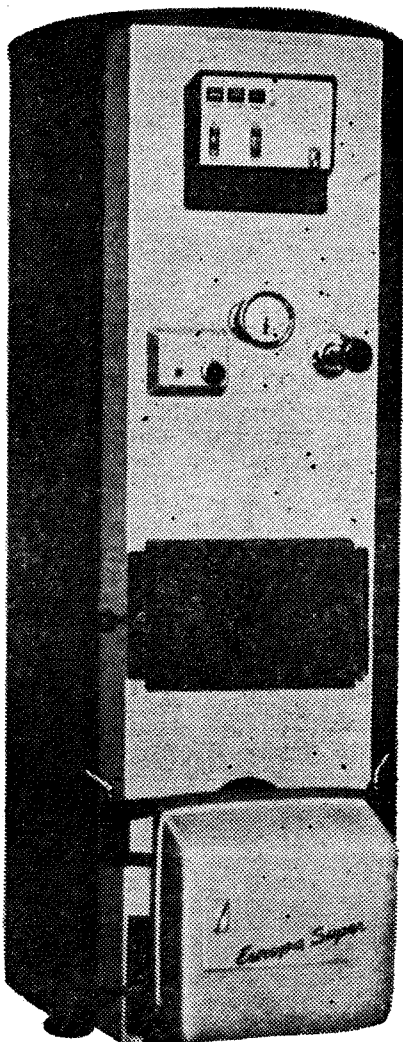
OPREMO

- NA DOPUST
- NA IZLET
- NA PIKNIK
- NA TABORJENJE
- IN REKREACIJO

Tovarna aluminijaste opreme Predstavništva.
ALPOS Šentjur pri Celju
TELEFON 74 030

nudimo vam:

- CAMPING MIZICO
- CAMPING STOLČEK
- LEŽALNIK
- GUGALNIK

ELEKTRO-STAHlBAU

teho union

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN

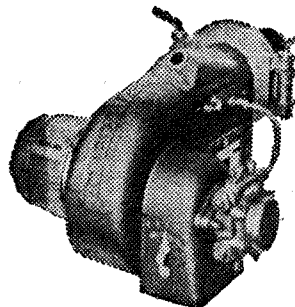
PREDSTAVNIŠTVA: Beograd, Zagreb, Sarajevo

NUDIMO VAM

POPOLNO OPREMO ZA CENTRALNO KURJAVO NA TRDNO IN TEKOČE GORIVO.

OLJNE GORILNIKE ZA VSE VRSTE KOTLOV ZA CENTRALNO KURJAVO VSEH KAPACITET ZA KURJENJE Z LAHKIM GOSPODINJSKIM OLJEM

OBTOČNE ČRPALKE IN VES PRIBOR NAPRAVE ZA OPREMO KOPALNIH BAZENOV — ZA OGREVANJE IN ČIŠČENJE VODE GRELNE LEITVE ZA OGREVANJE STANOVANJ PO ENOCEVNEM SISTEMU CENTRALNE KURJAVE

Europa 64

Pet talcev

DNE 28. AVGUSTA 1941 SO NEMCI USTRELILI V SPODNJIH GORJAH PRI BLEDU PRVIH PET TALCEV. TO JE BIL POVRACILNI UKREP ZA LIKVIDACIJO IZDAJALCA FLORIJANA ULČARJA...

Kot svinčene gore visijo umazani oblaki nad grebeni Krvavca in Storžiča, stezajo se čez široko dolino nad Kranjem in še naprej, v vrhove nepokorne Jelovice, da bi zastrli obzorja ranega vzhoda. Sive gmote se trdovratno upirajo sončnemu rojstvu in prete dnevu in ljudem. Vse, nebo in zemlja preti. Ta prelepa zemlja je vklejnena v tevtonsko suženjstvo, ki golta vse, kar je upornega in neposlušnega...

V somraku tega temačnega jutra, 28. avgusta 1941, ki je obetal nevihti, je za zidovi nacistične jetnišnice v Begunjah čakalo na smrt pet žrtev. Pet izžetih, steptanih senc, nekoč živavih in ponosnih mož, pet žrtev za zlodeja krvavih rok, ki ga je punt s silo krvigel. Za izdajalčevo smrt — pet življenj!

Gestapovec »Konjska smrt«, oduren tvor, fanatično vdan kultu smrti zatiranih, sadističen izvrševalec zapovedi svojega boga in vodje, je večje opravilj posel tudi tokrat. Na morišče je namenil pet svojih zapornikov: FRANC SOKLIČ, 38 let, delavec iz Krnice; JOŽE REPE, 32 let, zidar iz Spodnjih Gorij; KARL REPE, 44 let, vrtnar iz Spodnjih Gorij; JOŽE PEKON, 47 let, delavec z Blejske Dobrave, in ujeti partizanski ranjenec JANEZ ZUPAN, 52 let, kmet iz Nomenja. Gestapovec je bral kot iz molitvenika, grkljajoče, ravnodušno, kakor da se jih je že naveličal in komaj čaka nove... Slovenska imena so mu šla stežka iz ust, kot bi imel polno grlo žeb-

ljev. Skrokana gestapovska bratovščina, ki se je zbrala okoli njega, je sekala z »loss, schnell« in gonila izbrane trpine iz celic skozi mračen hodnik na plano.

Na dvorišču jetnišnice prevzamejo talce do zob oboroženi in očeladeni vermahtovci, ki s puškinimi kopiti zrinesejo nesrečnike v trebuh sivozelenega tovornjaka. Trpeči vzdihli se zgubljajo v žvenketanju verig in črnem izpušnem plinu rezgetajočega motorja.

Pod zelenim rastjem v rebrni Rovarce v Spodnjih Gorjah pa je v tej noči vzniklo iz trate pet kolov, pet žrtvenikov... Nekaj mož, žena in nezrele mladine se je ob zori zbralo pod ozaro, ki so jo stražarji odredili za mejo arene.

Tovornjaki medtem sopejo v breg. Z grozo in strahom jih sprejemajo Bled, Rečica in prvi domovi v Spodnjih Gorjah... Pred koritom sredi vasi se ustavijo. Motorji utihnejo. Ura v zvoniku udari trikrat. Tricetrt na osem! Naprej se meri čas v sekundah. Še petnajst minut, še petnajstkrat šestdeset sekund in začel se bo ritual. Pet nemških prstov bo sprožilo svinčev v pet slovenskih utripajočih src. Tevtonski strelci so že nared...

Krvniki v zelenih uniformah pahnejo vklejnene in zmrcvarjene jetnike z vozil, jih s puškinimi kopiti zrinesejo medse in po izsušenem vaškem kolovozu odženo pod Rovarce. »Najbolj hrabri, najbolje oboroženi in najboljši vojaki na svetu« gonijo nemočna bitja, ki v

okrvavljenih in razcapanih oblekah z zadnjimi naporji premikajo noge. Krvniki pa opravljajo svojo nalogo brezhibno in vse poteka natančno po navodilih esesovskega generala Ervina Rösenerja.

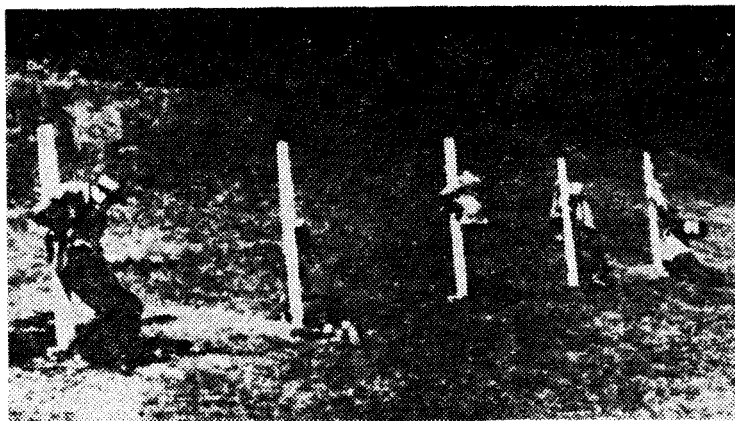
Soklič, Pekon in oba Repeta nemo spešijo s svinčnimi nogami svojemu koncu naproti. Brez glasu kriče v nebo uporna gesla, ki jih čuje poslednji gorjanski rod za zastrtimi okni svojih domačij.

Še ptice so nehale žvrgoleti. Utrudljiva sopara, pomešana z vonjem gnojšč, spremlja ta žalostni sprevod, ki s ustavi lučaj pred koli. Talce postavijo v vrsto na javni ogled. Oficir si nadene masko kavalirja, se jim lahkotno približa in pomoli odprto tobacnico:

»Zigaretten?«

Vklenjena peterica s stisnjenimi ustnicami molče odkima. Ves bled vtakne oficir tobacnico v žep ter da z gibom glave in orokavičenim prstom znak za začetek drugega in poslednjega dela rituala. Rablji planejo, s šapami grabijo žrtve in jih porivajo h kolom.

Čez morišče zapihlja mrtvaška sapa grozljivega pričakovanja. Ljudje ob ozari se pogrezajo v kesanje, ker so prišli. Prevarani se otepaajo strašnih občutkov sramu in krivice, kot da bi bili sami krivi, da so se zapletli v mrežo, ki ji je nastavljal vrag. Trepetajoč v nemoči, z okamenilimi pogledi sledijo dogajanju. Srca so jim polna ogorčenja in usmiljenja hkrati. Zavečajo se resničnosti, ki jim do zadnjega ni bila verjetna. Ti ljudje so edine in zadnje priče žalostnega slovesa.

Zupan — Pinter, Franc Soklič, Pepi Repe, Karel Repe in Jože Pekon
Posnetek pokola v Spodnjih Gorjah 28. 8. 1941. Od leve na desno Janez

Talce privezujejo z vrvmi na kole. Sunkovito opletajo z vrvmi okoli onemoglih teles, ki skušajo biti z zadnjimi naporji vzravnana.

Z okrvavljenih obrazov vse bolj izginja tesnoba zadnjih trenutkov življenja. Z natipkanega lista papirja bere oficir besede smrtne obsodne in imena: Franc Soklič, Jože Repe, Karl Repe, Jože Pekon, Janez Zupan...

»Zmagoslavno gremo v smrt!« se oglasi kot v odgovor talec s petega kola in se kljubovalno zazre nekam pod vrh Rovarce. Vsi se ozrejo na desno, kjer sloni na kolu osivela glava Janeza Zupana. Ponosno in uporno, kot se spodobi komunistu in partizanu, je še enkrat zbral vso še tako borno moč, ki mu je ostala po tritedenskem mučenju v Begunjah in na Golniku. Morda so mu misli poletete nazaj in se srečale s soborocem Jožetom Ažmanom, s katerim sta od leta 1919 širila marksistične

ideje, učila in organizirala bohinjsko delavstvo. Ali pa se je spomnil na usodni smrti avgust, ko je bil ranjen in ujet...

Zbegani vojaki ne vedo, kam bi s pogledi. Na povelje vzamejo bele rute in se z negotovimi koraki približajo talcem... Ostro povele... Iz pušk bruhne svinčev... Zverine v zelenem se v smrdu smodnika odplazijo s prizorišča pokola...

Zrešetana trupla vise sključena na vrhov pod koli.

Iz vasi se razlijejo sprevodi žalosti. Moške, ženske in otroci hodijo nemo mimo okamenelih in s krvjo oblitih trupel, ki morajo po zapovedi krvnika viseti na ogled do večera. Moške stiskajo pesti in prisegajo maščevanje, ženske žebrajo molitve žalosti, otroci jokajo... In glej čudo, namesto strahu se rojeva pogum in namesto ponižnosti osmi!

JOŠT ROLC

Tonetova zgodba

— Zdaj, ko me je spet ta nesrečna revma popadla, sem se spomnil, da bi še jaz povedal, kako je bilo z menoj med vojno... In sem res v življenjepisu zapisal: Sodeloval od leta 1941. Poklicali so me v Celje in mi je tovarišica s prstom pokazala:

— Kaj ste pa tukaj zapisali? Sodeloval od 1941!

— Tovarišica, zlagal se res nisem...

— Zakaj ta stavek šele sedaj, po toliko letih? Kaj res ne veste, da je za take naša oblast še posebej poskrbel?

— Mislim sem, da takrat nisem delal za osebno korist; vedno sem bil prepričan, da je to državljanska dolžnost... Toda kadar človek oboli, se mu zdi, kakor da se utaplja; oprime se vsake bilke. Je že tako...

— Lahko sodelovanje dokažete?

— Mogoče se mi bo posrečilo. Leta so mimo in mnogih ni več; drugi pa so svoje dobili in usoda sočloveka jih nič več ne briga...

Tako je začel TONE SMIT, sedaj delavec v tekstilni tovarni Prebold (z družino stanuje v MATKAH, številka 18).

Če se prav spominjam, sva o tem govorila že pred dvema letoma. Ko takole večkrat kaj napišem, mi je namignil: »Veš, ni vse zlato, kar se svetli!« Najbrž je mislil na tiste državljane, ki so po lahkotnem postopku dokazali sodelovanje, pa čeprav tega sodelovanja v resnici ni bilo; toda zveze imajo iz dneva v dan globlje korenine...

V nedeljo dopoldne, 3. avgusta, sem ga res obiskal. Ni bil najboljši volje: spet ta nesrečna revma, tokrat se je prestavila v spodnjo čeljust. Pravzaprav je bila v hiši zbrana kar vsa družina: žena Justa, sin Tonček in hčerka Lidijska. V sosedni sobi je stokal vnuček (mogoče vnukinja), zunaj je prala pleničke sinova žena. In sem Toneta vprašal:

— Boš kaj povedal?

— Čakaj, da si s kamilicami čeljust izperem. Ne zato, da bi kaj narobe povedal. Ta vražja revma, ne znebit se je pa amen.

Vrne se in sedeva h klepetu. Vmes cigareta, dve, tri, šilce žganja zame. Hlad v sobi pomaga, da

steče beseda gladko, včasih skoraj preveč podrobno. Takale je pripoved:

— Rojen šestnajstega leta v Zagorju. Trije bratje smo bili. Zdaj sem samo še jaz. Oče in mati sta umrla, sin Francelj tudi, Janka so ustrelili. Oče je delal v rudniku celih petinideset let. Mama je bila vzorna gospodinja, dobra mati; mene je imela najrajši. Tudi oče je bil poštenjak s krvjo in srcem. Pobral je vsak štirt, pil ni in zato smo imeli kruha dovolj; mama ga je še drugim otrokom dajala. Smo pa tako rekoč pristni Savinjeci. Le po kruh je bilo treba v Zagorje. In na to rudarsko Zagorje večkrat mislim, vanj so vpleteni dragoceni spomini...

No ja, moja mladost. Tri leta sem hodil v šolo, potem sem šel k stari mami v Savinjsko dolino, v Kapljo vas. Spominjam se štrajka pa tudi Orjuna. Brat Francelj in Janko sta se vračala iz Savinjske, kar čez hribe seveda, in sta v hosti zagledala orjunaše. Oboroženi ljudje, v temnih uniformah. Menda so bratoma nekaj grozili, naj se pobereta ali kaj. Janko se je tako prestrašil, da je komaj lovil sapo in se je pred stanovanjem zgrudil; oče ga je dvignil in nesel v sobo.

— Ja, kaj se je zgodilo?

— Vojaki, grdi vojaki!...

Potem so ustrelili Fakina; bil je tako rekoč naš sosed. Vem, kako so knapi govorili:

— Zdaj pa poštenjake streljajo!

V četrti razred sem hodil v Preboldu, potem vse do konca. Spominjam se učiteljev: Pečarja, Dobrihove, Predana, Tevžičeve... Najboljši učitelj pa je bil Silvo Košutnik. Narodnjak, telovadec, razumel se je tako rekoč na vse. Njegovi nauki so mi v življenju čisto prišli prav. Vpeljal me je v pevski zbor, tamburaši smo bili in kaj še vse. Kaplan Krušič mi ni bil všeč. Nisva se razumela. Naša mama je hodila v cerkev, toda zmerom je govorila:

— Kaplan mojih otrok ne bo tepe!

Tale Krušič pa me je hotel. Ne vem, kaj sem storil. Vem samo, da me je poklical, zahteval, naj sezujem čevlje, da me bo s šibo po podplatih. Nisem ubogal. Ostal sem v klopi. Kaplan k meni, jaz

k vratom. Potem po hodniku, na cesto, kaplan še vedno za menoj. Ljudje gledajo, čudijo se. Verjetno ga je postalo sram in se je vrnil v šolo; jaz pa naravnost k stari mami.

Učitelj Košutnik me je hotel spraviti k vojaški godbi; nisem šel. Ko je stara mama umrla, sem iskal priložnostnih del. Tudi hlapca sem služil. Je že bilo tako. Potem me je oče spravil v jamo. Rekel je, da bom vsaj človek; rudarji so takrat kar dobro zaslužili.

Osemindesetega sem šel k vojakom, prav na bolgarsko mejo. Nato smo prišli na italijansko mejo. Gradili smo znano Rupnikovo linijo. Takrat mi je neki študent dejal, da je Rupnikova linija čisto navadno sranje; pozneje sem se o tem sam prepričal. Rupnika in še nekaj generalov sem dvakrat, trikrat srečal. Celu po jašku sem jih spuščal. Ko sem bil v hosti, precej blizu tiste Rupnikove linije, sem si mislil: Madona, samo ročico bi bilo treba napak zavrteti in šli bi rakom žvižgat!

Devetindesetega sem prišel domov in takoj nazaj v jamo. In v Zagorju me je zatekla tudi okupacija. Pridem iz dopoldanskega šišta, doma vse na stežaj odprto, nad Zidanim mostom pa nemške stuke. Po nekaj dneh sem se v jami ponesrečil: zdrobilo mi je na roki dva prsta. Zdravnik telefonira v Trbovlje, Celje, Maribor — vse bolnice nabito polne. Pa mu rečem: Kaj pa Ljubljana? Ta ni več naša, tam so Italijani! mi pove. Vseeno telefonira. Dobil je vazo in tudi jaz posteljo. Ko smo se peljali proti Ljubljani, sem zagledal italijanske vojake. S klinčki so izkopavali pravkar posejani krompir, ljudje pa so se križali.

V bolnišnici mi ni bilo obstati. Vsak dan več civilov, tudi otrok. Nesreče z odmetanim orožjem. Ta je bil razparan trebuh, drugi je bil brez rok, tretji brez nog in tako naprej. Rekel sem šefu:

— Tukaj Italijani, pri nas Nemci. Kaj je to?

— Težki časi za slovenski narod! je odgovoril, me gledal, kakor da precenjuje vrednost knapovske duše.

Naši v Zagorju, na zavedne mislim, so šli v hosto. Moj stric Polde Eberl je bil star komunist. In še Slavko Pinter, sestričin mož, Klugej Franc, Tomažič Franc in

drugi — so šli. S Slavkom Pinterjem sva bila dobra znanca. Vedel sem, da so mu za petami in sem mu dejal, naj nikar ne hodi iz jame po glavnem jašku. Povedal sem mu, kje je ključ skrivnega jaška; tako se je rešil.

Takrat sem imel dekleta pri kmetu Ceglarju na Cilnici. Tja gori sem hodil pomagat delati. Tako tudi tisto jutro. Srečal sem naše, ki so odšli. Slavko me ni prepoznal in je nastavljal pištolo; nato sva dolgo govorila. Vprašal sem ga, kam grede. Pa mi je zaupal, da se bodo pomaknili na Čemšeniško planino. Z njim sem potem sodeloval. V Kaplji vasi sem imel prijatelje. In brat Janko je tudi bil tam. Pri Orožnovih sem dobil prvi revolver, pri Jožku staro avstrijsko municijo. Nosil sem čez hrib in naprej v Slavkove roke. Pozneje se perilo, obleko, obutev, včasih tudi zdravila. Ko pa spet pridem v Kapljo vas, me je kar pogrelo. Brat Janko mi je zaupal, da imajo v hosti bunker in da tja, včasih kar podnevi vozijo najrazličnejši material. Posvaril sem ga, če ni to prenevarno. Posebno zanj. Bolan je bil, pravkar se je bil oženil in pričakoval je otroka. Pa mi je rekel.

— Tone, vsak po svoje boga moli. Mar si ti križem rok? Za domovino vse, tudi življenje!

Prišlo je izdajstvo in za njim aretacije. Po nekaj dneh mučenja v Starem piskru so Janka ustrelili. In še dosti drugih. Menda je bila njegova hči Breda dva mesece stara. Nič ni pomagalo: žena Tončka z malo Bredico v taborišče! Mi v Zagorju nismo vedeli za bratovo smrt. Ko se vračam iz šišta, pa obstojim pred rdečim plakatom. Bilo je tam že več ljudi. Vsi so me gledali. Moje oči pa iščejo začetno črko »Š«. Kar opotečem se. Grem domov. Kosilo je na mizi, jaz pa naravnost v posteljo. Pokrijem se z odejo in jočem. Pride mama, sprašuje: Kaj se je zgodilo?

Čez čas ji povem. Plane v jok. Sname Hitlerjevo sliko, jo stolče na konce in vrže v peč.

— Svinja Hitlerjeva, pa ubij še mene!

Jaz pa sem stiskal pesti in si kar naprej govoril: »Brat, maščeval te bom, moram!«

Pa ta prekleta revma! Ko sem govoril z našimi, zmeraj isti odgovor: Bolan si, nisi za v hosto. Nisem za v hosto? Jaz pa sem občutil tisto tiho zasledovanje podkupljencev. In mama me je prosila: »Tonček, ostani pri nama, sva sva. Če greš, kaj bodo z očetom in menoj storili?« Zvezo pa

sem imel vseskozi; mogoče tiste mesece ne, ko sem ležal v bolnici.

Spomladi štirinajstdesetega sem se odločil. Odšel sem, ne da bi se poslovil. Šel sem naravnost k Ceglarju na Cilnici. Prišlo nas je več. Lep dan je bil in večkrat sem se ozrl na rodno Zagorje. V ušesih mi je še vedno zvenel glas debelušne ženice: »Smit, ti delate za partizane!« »Se vedno sem nosil v sebi tisto srečanje s človekom, o katerem nismo vedeli, kaj je. Pa sva se srečala na stranišču in videl sem za pasom revolver; bil je izdajalec. In v Košeninovi gostilni so sedeli nemčurji, zborovali in kovali načrte. Prijatelj Milan pa mi je dejal.

— Pijva, saj veš, vinček ima dan-današnji kratek rep!

Dekletu sem povedal, da grem. Nosila je k nam v Zagorje mleko in je povedala mami. Oče je šel na gestapo. Zahtevali so sliko in da se v štirinajstih dneh vrnem. Ne eno in ne drugo se ni zgodilo. Šli smo na Čemšeniško planino, nato čez Savo na Dolenjsko. Partizanstvo sem si pravzaprav drugače zamišljal. Pa sem že kar prve dni spoznal, da lahko vzdržim tak napor samo zdrav in idejno prekaljen človek. V meni pa se je kar naprej oglašala revma. Hudičev sem stiskal pesti, da je šlo, da nisem sredi poti omagal. Vedno sem nosil v srcu, pred očmi mi je stala podoba ustreljenega brata Janka, pa sem si dopovedoval:

— Janko, maščeval te bom!

Eno slabo leto sem se motovil po Dolenjskem, Notranjskem, celo na Hrvaško smo šli in spet nazaj proti Trstu. Hudo smo se tolkli za Štampetov most. In še in še. Še danes mi zvene v ušesih Dakijeve besede:

— Enkratni poraz ni poraz, toda končna zmaga bo naša!

Bil sem borec 10. ljubljanske. Ko so me spet zaradi te nesrečne revme peljali v bolnišnico, sva se srečala s staro znanko, ki je ob pogledu name prekrizala roke in zavzdihnila.

— Ježeš, ko bi te zdaj tvoja mama videla!

Ko smo vkorakali v Ljubljano, mi je komendant dejal: »Tone, dober komandir čete si. Izberi nekaj dobro oblečenih borcev, za stražo prve slovenske vlade.« Še danes slišim Kidričeve besede: »Slovinci, svobodni smo, čakajo nas nove naloge!«

Zdaj je tega že dolgo vrsto let, in ko uveljavljam svoj čas udeležbe, in sodelovanja, si znova dopovedujem: »Tone, najbrž je bilo premalo!«

-dk-

Imeli smo ljudi

Tone Gorenčič

Trindevajsetega julija je tragično umrl Tone Gorenčič, član ZB Gornja Radgona, večletni član upravnega in nadzornega odbora in uslužbenec enote zadruga kmetijskega kombinata v Gornji Radgoni.

Rodil se je v Murščaku kot sin delavske družine, v Podgradu pri Gornji Radgoni pa si je uredil dom za svojo petčlansko družino. Že kot mladega fantja so ga nacisti ob izbruhu vojne nasilno vključili v vojsko in se je znašel na bojišču v Afriki. Leta 1943 je pobegnil, se vključil v zavezniško vojsko in nato v vrste NOV ter postal bореc 5. prekomorske brigade. Kot radio telegrafist te brigade je prišel v domovino. Po dolgotrajnih bojih po Dalmaciji, Liku, Otočcu, Bihacu, Gospiću, Slunju in Korunu se je vrnil v Slovenijo. Pot, ki si jo je bil izbral, je bila pot doslednosti in nepopustljivosti. Z vso mladostno in neizčrpano življenjsko silo se je vključil tudi v izgradnjo nove Jugoslavije. Udeležil se je mnogih mladinskih akcij, bil je dvakratni udarnik. Posebno zvest pa je bil organizaciji ZB, saj je deloval v njej od ustanovitve ter bil eden njenih najbolj prizadevnih članov. Bil je tudi dolgoletni uslužbenec okrajnega ljudskega odbora in več let odbornik občinske skupščine. Odlikovan je bil z redoma za hrabrost in zaslug za narod.

Slava mu!

Leopold Zupančič

Osemindvajsetega julija je po dolgi in mučni bolezni umrl Leopold Zupančič, kapetan I. razr. JLA v pokopju. Rodil se je v vasi Rudeči na Dolenjskem. Takoj po kapitulaciji bivše Jugoslavije — junija 1941 — so ga sprejeli v SKOJ, član KPJ pa je postal maja 1943. V narodnoosvobodilno vojsko se je vključil maja 1942, in sicer v Dolenjski odred, nato je bil bореc Gubčeve in Cankarjeve brigade, Istrskega odreda in naposled 15. brigade. Bil je vodni delegat, politkomisar čete in bataljona. Poznali so ga kot neustrašnega in odličnega partizanskega borca, ki je bil v spopadu s sovražnikom trikrat ranjen. Po osvoboditvi je vse svoje sposobnosti posvetil izgradnji JLA. Ko je bil leta 1956 zaradi slabega zdravja ukopjen, se je preselil v Koloman pri Kopru. Bil je več let predsednik okrajnega odbora ZROP.

S smrtjo tovariša Leopolda Zupančiča je Zveza komunistov zgubila dobrega in zvestega člana, ki se je njenemu klicu odzval že kot sedemnajstletni mladenič. Nekdanjim borcev obalnega področja in še posebno rezervnim oficirjem in podoficirjem pa bo ostal v trajnem spominu kot svetel lik borca naše revolucije!

ALBERT KLUN

Anton Mohorič

Pred kratkim so v Babnem polju pokopali trindevajsetletnega Antona Mohoriča. Njegova življenjska pot je bila izredna trda. Bil je gozdni delavec, ki je od zore do mraka galal v slovenskih, hrvaških in francoskih gozdovih. Njegovega mlajšega brata Mirka so nekega dne pripeljali iz snežniškega pogorja z zlomljeno hrbtenico in je ostal negiben invalid do smrti. Tudi oče je našel smrt v snežniških gozdovih. Kmalu zatem je Antona Mohoriča zapustila življenjska družina in ostal je sam z dvema malima otrokoma. Potem je prišla vojna. Anton je bil med prvimi udeleženci vstaje in že v začetku 1942 član terenskega odbora OF v Babnem. Njegov sin Filip je aktivno deloval v mladinski organizaciji in je kot harmonikar razveseljeval borce in domačine na prvem osvobojenem ozemlju na Notranjskem. Leta 1942 so Antona Mohoriča in sina Filipa zaprli in odpeljali v taborišče smrti na Rab. Po zlorabi fašistične Italije sta se njuni poti ločili. Tone zaradi pohanjenosti noge ni mogel v partizane in je nadaljeval že začeto aktivista OF, sin Filip pa se je udeležil pohoda Štirinajste. Padel je smrtno zadet v snežnem metežu. ... Tudi po vojni je bil Anton Mohorič eden najzaslužnejših vaščanov pri gradnji združnega doma v Babnem polju poštreno vredno je sodeloval v vseh družbeno-političnih organizacijah. Za zasluge v času narodnoosvobodilnega boja in povojni izgradnji je bil tudi odlikovan.

Slava mu!

JOZE JANEZ

Jože Zidar

V začetku julija so v Kočevju pokopali Jožeta Zidarja. Pekarca, rezervnega kapetana JLA. Rodil se je v Bilpi ob Kolpi. Delal je po gozdovih, na cestah, v rudniku Kočevje, leta 1924 pa je odšel za delom v Francijo. Za njim je odšla tudi žena z otrokom. Iz Francije so se preselili na Holandsko, pa nazaj v domovino in leta 1930 v Belgijo. Dve leti kasneje so se vrnil domov za stalno in Jože Zidar je opravljal razna dela po Kočevskem. Meseca aprila 1942 je odšel v partizane in se v Kočevskem bataljonu Notranjskega odreda boril vse do Roške ofenzive, potem pa je bil bореc v Serčerjevi brigadi in v KNOJ vse do osvoboditve. V JLA je bil do leta 1949, ko je bil demobiliziran, delal pa je v Litostroju in Ljubljana-Transportu. Po upokojitvi se je naselil v Dolgi vasi pri Kočevju, leta 1942 pa v Kočevju, kjer je živel do svoje prezgodnje smrti.

Ohranili ga bomo v lepem spominu!

PETER SOBAR

Helena Vreg

21. julija smo pokopali Heleno Vreg, ki je bila vzor matere, prekaljene borke in aktivistke. Tiho in skromno je odšla na svojim ljubljanim možem Francetom, ki je ostal za vedno v taborišču smrti Dachau. Helena je bila s svojo družino med prvimi na Brdu, ki se je odzvala klicu OF. Pomagala je zbirati orožje in material, skrbelo je za bolne partizane, vključevala mladino v NOV, povsod je delala in sodelovala. Njen dom je postal pribežališče mnogih ilegalcev. Ko so fašisti leta 1942 pobili 16 domačinov in požgali 18 hiš na Brdu in Vrhovcih, je takoj organizirala nabiralo akcijo za pogorele. Po ustanovitvi Dolomitskega odreda je opravljala kurirske posle, prenašala pošto, povezana je bila z vodilnimi aktivisti na področju Brda, Viča, Rožne doline in Kozarij. Že leta 1943 je bila sprejeta v partijo. Konec leta 1943 jo je domobranska policija aretirala in odpeljala v koncentracijsko taborišče Rawensburk. Tudi v taborišču je delala za OF.

Po osvoboditvi se je vključila v obnovo porušene domovine. Bila vodilna odbornica Rdečega križa, Zveze borcev na terenu itd. Za svoje delo je prejela več pohval in odlikovanj. Veliko truda je posvetila zbiranju zgodovinskega materiala iz NOV s področja Brda, Vrhovca, Kozarij in Podutika. Ohranili jo bomo v trajnem spominu kot vzor žene, partizanske mamiče in borke.

Krajevni odbor ZB »Lado Miklavc« — Brdo — Vrhovci.

Valentin Lipovec-Poldek

Pod obronki poljskih gozdov leži zaselek Zabašt, ki je bil med vojno zaradi primerne lege in zalednih gozdov znano zatočišče borcev. Tu je živel in delal v svoji hišici tudi Valentin Lipovec-Poldek s družino. Rodil se je na Poljski. Bil je sin tovarniškega delavca in se je tudi sam kmalu zaposlil v jeseniški železarni (takrat KID) in v obratu martinarni delal polnih štirideset let. Ves čas je bil član naprednih delavskih organizacij in je zelo zgodaj postal tudi član KPJ. Takoj po okupaciji je začel podpirati OF. Na pobudo prvoborcev — terencev je začel leta 1943 sam organizirati odbore OF, kar je bilo v takratnih razmerah sila nevarno. Bil je sekretar odbora OF in pobudnik gospodarskega odbora, ki je skrbel za preskrbo borcev. Leta 1945 so ga zaprli in odpeljali v begunjske zapore. Tudi po vojni je sodeloval v mnogih družbeno-političnih organizacijah, najbolj aktiven pa je bil kot član prostovoljnega gasilskega društva in je bil za delovanje v letnem odlikovanju tudi z zlato medaljo. Umrl je meseca julija, star petinosemdeset let. Ob odprtem grobu na gorijskem pokopališču sta o njegovi življenjski poti spregovorila Jože Kozelj-Gašper in Matevž Bizjak.

Slava njegovemu spominu!

JOZE AMBROZIO

Marjan Ličan

D 14. julija so člani ZB — DU in občani Kočevsko-reške skupnosti sprejeli k poslednjemu počitku Marjana Ličana iz Kočevske Reke. Rodil se je pred trinajstdesetimi leti v Braniku pri Gorici. Se kot otrok je doživel prvo svetovno vojno in okupacijo Primorske. Star štirindvajset let je zapustil rodni kraj in prišel v Stično na Dolenjskem. Po poklicu je bil kovač in avtomehanič. V zakonu se mu je rodilo pet sinov. Leta 1941 se je vključil v OF. Italijani so ga kmalu zaprli in odpeljali v internacijo. Po okupaciji Italije se je vrnil z Rabsko brigado v Slovenijo. Kot šofer je Ličan med NOB prevažal mnoge znane osebnosti, med njimi tudi tovariša Kardelja na zgodovinsko zasedanje AVNOJ v Jajce. Nemci so ga ujeli in odpeljali v Dachau, odkoder se je po osvoboditvi vrnil bolan in izčrpan v domovino. V Stični je bil član KLO, leta 1948 pa se je z družino preselil v Kočevsko Reko in učil mlade ljudi za mehanike in šoferje vse do upokojitve. Vsi, ki so ga poznali, so ga cenili, saj je bil zaveden Slovenec vse svoje življenje, v odnosu do ljudi tovariški. Takega bodo ohranili tudi v spominu.

PETER SOBAR

Ivan Trpin in Anton Legat javita se!

Antona Legata in Ivana Trpina, ki sta se med vojno borila v slovaških partizanskih enotah (Ivan Trpin je jeseni 1964 objavil v »TV-15« tudi članek »S poti po Slovaško«, prosi njun nekdanji brigadni komendant ing. Teodor Pola (Vstredni vojska nemoci, Praha 6) naj se mu javita prek uredništva TV-15 ali neposredno na gornji naslov.

Zlata poroka Jožefe in Antona Firma

Devetnajstega julija sta praznovala zlato poroko Jožefa in Antona Firma iz Kozjan na Primorskem. Na slovesnosti, ki je bila na matičnem uradu v Sezani, je govoril tudi predsednik sezanske občine Stane Čehovin.

Življenjska pot zlatoporočencev Jožefe in Antona Firma ni bila prijetna, saj v hribovskih Kozjanah preživljati desetčlansko družino res ni bilo lahko. Čeprav hiša ni bila bogata, so bila njena vrata vse od prvih dni narodnoosvobodilnega gibanja gostoljubno odprta aktivistom OF in borcev NOV. Ko so trinajstega marca 1943 Italijani Kozjane prvič požgali in odpeljali odrasle moške najprej v Italijo, po kapitulaciji le-te pa v Nemčijo, je bil med njimi tudi Anton Firm. Bil pa je eden redkih, ki je preстал trpljenje v koncentracijskem taborišču Mathausen in se po končani vojni vrnil domov. S pomočjo otrok sta domačijo obnovila in v njej preživljata tudi jesen svojega življenja.

Za jubilej jima iskreno čestitam in želim še mnogo zadovoljnih let!

JOZE VOLK

Zavod

BOREC

priporoča cenjenim bralcem
nove knjige:

1. Alenka Nedog: TONE TOMŠIČ
oris življenja in revolucionarnega delovanja narodnega heroja Toneta Tomšiča
celoplatno, 393 strani, cena 40 din
2. Janez Grčar: BEGUNJE
priča narodovega trpljenja
broširano, 217 strani, cena 15 din
celoplatno, cena 23 din
3. Ladislav Grat-Kijev: V METEŽU
novi, pomembni, upoštevanja in branja vredno pričevanje o narodnoosvobodilnem boju
celoplatno, 578 strani, cena 50 din
4. JUGOSLOVANI V OKTOBRU
zbornik spominov udeležencev oktobrske revolucije in državljanske vojne v Rusiji
celoplatno, 788 strani, cena 95 din
5. Dr. N. Nikolić: JASENOVAC
izvirno pričevanje o največji strahoti II. svetovne vojne na ozemlju jugoslovanskih narodov
celoplatno, 399 strani, cena 80 din
6. Joško Ošnjak: POD MATAJURJEM
zanimiv opis dežele in njenih značilnosti, vstaje beneškega ljudstva in bojov beneških in drugih enot za osvoboditev Benečije
celoplatno, 388 strani, cena 70 din

Knjige naročate pri zavodu BOREC, Ljubljana, Beethovnova 10/II (knjigotrdski oddelek) na voljo pa so tudi v vseh knjigarnah.

V SPOMIN DANILU MRKONJU

Še vedno se ga živo spomijamo

V začetku poletja 1943 je prišel med mladino na Krasu tovariš Danilo Mrkonja, prvi sekretar SKOJ za to območje. Stopil je pred nas in nam pokazal, kako lahko preženemo temne oblake suženjstva z domačih tal. Do takrat je večina mladine sodelovala le v odborih OF. Danilo pa je začel ustanavljati mladinske odbore ter aktivne SKOJ. In v mladini se je zbudila nezlomljiva volja in želja, da sledi njegovim besedam in z orožjem v rokah bije sovraga.

Davorin Ček-Danilo Mrkonja je bil zelo dober organizator. Lahko trdimo, da je v naših krajih sodelovalo v narodnoosvobodilnem boju 98 % mladine!

V prvih avgustovskih dneh leta 1943 je poleg odborov ZSM postal tudi aktivni SKOJ v vaseh: Klanec, Sveto, Škrbina, Komen, Vol-

čigrad in najbrž tudi v Velikem dolu. Njemu gre hvala, da je bila na mladinski konferenci v Črnomlju 20. januarja 1944 proglašena naša mladinska organizacija za najboljšo in je prejela tudi prehodno zastavo.

Tovariš Danilo Mrkonja ni ostal dolgo na Krasu. Zaradi njegovih organizacijskih sposobnosti je bil kot organizator mladinskega gibanja poslan v Trst in Gorico, kjer ga je doletela kruta usoda. Gestapo ga je zaprl in odpeljal v koncentracijsko taborišče v Nemčijo, kjer so ga avgusta 1944 sežgali.

Vest o njegovi rani smrti je pretresla vso kraško mladino, ki je prisegla, da bo uresničevala ideje, za katere je padel Danilo Mrkonja.

Ob petindvajsetletnici njegove smrti se ga vsi še živo spominjamo!

Novice iz Šebrej

V Šebreljah na Cerkijanskem pripravljajo veliko slavo v počastitev raznih obletic: 50-letnice KPJ in 100-letnice gasilstva na Slovenskem, počastili pa bodo tudi spomin na žrtve, ki so v tem kraju padle pred 25 leti, ko so bile Šebrelje požgane. Nedavno (11. junija) je minilo 25 let, odkar so strašni plameni uničili dolgoletno delo pridnih rok tamkajšnjih ljudi. Poleg Šebrelj so esesovci in belogardisti požgali še 5 drugih cerkljanskih vasi. Predvideno je, da bi bila slovesnost 7. IX. Tega dne bosta Združenje borcev Šebrelje in gasilsko društvo Šebrelje razvila svoj prapor. V ta namen zbirajo zdaj prispevke med vaščani, pričakujejo pa tudi, da jim bodo šle na roko nekatere delovne organizacije v idrijski občini. Rudnik Idrija jim je prvi nakazal 500 Ndin. V kulturnem programu bodo sodelovali šebreljski pevski zbor, rudarska godba iz Idrije in pionirji-recitatorji, gasilci pa bodo izvedli gasilske vaje.

M. P.

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

SAP—LJUBLJANA ODD. ZA TURIZEM, Ljubljana, Titova 38

V sodelovanju z republiškimi odborom Zveze združenih borcev — komisija za politične zapornike internirance in deportirance smo pripravili tradicionalen obisk taborišč in grobov svojcev: 6. in 7. septembra — dnevno potovanje na otok RAB. Cena potovanja s prenočiščem in prehrano po programu 164,00 Ndin. 6., 7. in 8. septembra — tridnevno potovanje v GONARS in RENICCI. Cena potovanja, prenočišča in prehrane po programu 339,00 Ndin.

6. in 7. septembra — dnevno potovanje v MAUTHAUSEN. Cena potovanja s prenočiščem in prehrano po programu 249,00 Ndin.

6., 7. in 8. septembra — tridnevno potovanje v MÜNCHEN in DACHAU. Cena potovanja, prenočišča in prehrane po programu 399 Ndin.

Zahtevajte pismene programe in informacije pri SAP—Ljubljana, Titova e. 38, tel. 314-922 in 315-342.

Politični razgledi

Francov kraljevi naslednik

General Francisco Franco Bahamonde, zmagovalac v španski državljanski vojni in od leta 1939 popoln gospodar dežele, je vendar že kmalu po prevzemu oblasti poskrbel za nasledstvo: če bi bil on nesposoben za opravljanje najvišje dolžnosti v državi, naj bi regentski svet z dvotretjinsko večino predlagal cortesu (parlamentu) kralja, ta pa mora za izvolitev dobiti dve tretjini glasov.

Toda kaže, da se je Franco prestrašil portugalskega primera: diktator Salazar je na smrt zbolel, v agoniji so ga »odstavili« in deželo je prevzela nova ekipa. Salazar še ni umrl in še zmerom misli, da je Portugalska v njegovih rokah. Tako je Franco konec julija letos v cortesu predlagal za svojega naslednika 31-letnega Juana Carlosa Burbonskega. Princ naj bi sedel na španski prestol po Francovi smrti in nasledstvo bi bilo zakonito urejeno.

Predsednik cortesa Antonio Iturmendi je predlog dal na glasovanje: zanj je bilo 491 poslancev, proti 19, vzdržalo pa se jih je 9.

Španija je bila republika samo dvakrat: od leta 1870 do 1873 in od leta 1931 do 1939. Večino novejšega obdobja so jo imeli v rokah Burbonci: prvi Burbonec na španskem prestolu je bil vnuk francoskega »sončnega kralja« Ludvika XIV. — vojvoda d'Anjou, pozneje španski kralj Filip V. To je bilo leta 1701. S prekinitvami (republiko in Napoleonovim bratom Jožefom na prestolu) so Burbonci vladali s Ferdinandom VI., Karlom III. in Karlom IV. Potem se je zadeva zapletla. Prvi sin Karla IV. je bil kralj Ferdinand VII., ki pa prestola ni zapustil mlajšemu bratu don Carlosu, marveč svoji hčeri Izabeli II. Don Carlos ni hotel priznati Izabele, njegovi privrženci — karlisti — so ga oklicali za kralja, toda v dolgi državljanski vojni (za prestol) je bil don Carlos premagan in zbežal je v Francijo. Odtlej so se karlisti še naprej potegovali za prestol, vendar brez uspeha. Do leta 1931 so Španiji vladali Izabela II., Alfonz XII. in Alfonz XIII. Že pod njegovim žezlom je oblast prišla v roke diktatorju Primu de Riveri (1923—30), kralj se je ustrašil revolucije, odstopil in zbežal v Italijo. Še prej je izjavil: »Sklenil sem, da se ne odločim ne za eno ne za drugo stran v spopadu mojih rojakov, v bratomorni državljanski vojni...«

Republika je bila zadušena v krvi, oblast je prevzel Franco in leta 1947 je Španija na referendumu potrdila obnovo monarhije. Nova ustava, ki je bila leta 1966 prav tako sprejeta na referendumu, potrjuje, da je Španija monarhija s kraljem ali regentom na čelu.

Alfonz XIII. je leta 1941 umrl v Rimu, star 54 let. Prvi pretendent za španski prestol je bil njegov tretji sin don Juan de Borbon y Battenberg, potem njegov sin Juan Carlos, potem seveda potomec karlistov Carlos Hugo (zdaj star 39 let), nazadnje pa še Alfonso Jaime (zdaj star 33 let), sicer vnuk Alfonza XIII.

General Franco ni maral don Juana, ki živi v izgnanstvu na Portugalskem, zato pa se mu je zdel za naslednika primeren njegov sin Juan Carlos. Sporazumel se je z don Juanom, da mu prepusti sina, ki bi ga bilo treba vzgojiti za kralja. Pogovori so se začeli leta 1948, dokončen sklep pa sta don Juan in Franco sprejela pozneje, tako da je leta 1955 sedemnajstletni Juan Carlos prišel v Španijo. Rodil se je v Rimu, živel je večinoma pri očetu na Portugalskem, zdaj pa so mu za skrbnika določili generala Martineza Camposa. Maturo je že imel za seboj in poslal so ga v vojaške šole: kopensko, pomorsko in letalsko. Leta 1960 se je lotil univerze, 14. maja 1962 pa se je oženil z grško princeso Zofijo, hčerjo kralja Pavla in kraljice Friderike in sestro zdaj v izgnanstvu živečega grškega kralja Konstantina. Družina živi v Zarzueli v Madridu, sredi poti med francovo rezidenco Pardo in med kraljevsko palačo, v kateri je danes muzej. Juan Carlos je bil vse več v Francovi družbi in februarja lani se mu je nasledil »prestolonaslednik«.

Krst tretjega otroka in prvega sina je bil februarja 1968 in na slovesnost, ki se je udeležil Franco, je prišla tudi vdova kralja Alfonza XIII. — po sedemintridesetih letih izgnanstva. Otroka so krstili za Filipa, v spomin na prvega burbonskega kralja v Španiji — Filipa V. Julija lani je Franco imenoval Juana Carlosa za drugega človeka v državi.

Decembra lani so iz Španije izgnali drugega pretendenta Carlosa Huga, češ da je dajal »nepremišljene izjave«. Z njim je moral v izgnanstvo tudi njegov oče Xavier. Toda nevarnost še ni bila odстранjena, zakaj marsikdo v Španiji bi raje videl na prestolu don Juana, očeta Juana Carlosa. Ta velja za nasprotnika frankizma, privrženca postopne liberalizacije državnih ustanov z izvolitvijo predsednika vlade na splošnih volitvah. Don Juan je imel na svoji strani štiri generale, pripadnike opozicije (celo prosovjetske komuniste). Za Špance, ki si želijo mirnega prehoda v demokracijo, je bil don Juan zadnja priložnost.

Zato so Francovi najtesnejši sodelavci — podpredsednik vlade in siva eminenca režima admiral Luis Carrero Blanco, minister za plan Laureano Lopez Rodo in general Juan Castanon (vsi trije člani Opus Dei, nenavadne in uspevajoče katoliške prostozidarske organizacije, ki prodira v kolesje režima) — prišli: čimprej je treba postaviti naslednika, sicer po smrti šefa države utegne zazijati praznina, Španija pa dobi povsem drugačnega kralja, kot si ga želi Franco in njegov frankizem. Kajti Franco ni mogel prisiliti don Juana, da bi se odpovedal prestolu.

Zato je naglo ukrepal. Delal je v najzaupnejšem krogu, njegovi sodelavci so naglo obveščali predsednika parlamenta in ministre, tako da je bila celo velika večina oblastnikov presenečena. Presenečeni so bili tudi visoki oficirji, kar se utegne kralju otepati po Francovi smrti. Toda kaj pa bo ostalo od frankizma po Francovi smrti? General je hotel uvesti monarhijo, da bi onemogočil republiko. Pozneje se prav lahko zgodi, da polkovniki prisilijo mladega kralja k odstopu in proglasijo republiko.

Privrženci monarhije sicer pravijo, da je »bolje monarhija z Juanom Carlosom, kot da monarhije sploh ni«, toda od državljanske vojne sem baje v Španiji še ni bilo tako ne-logičnega ukrepa. Pravijo, da so pravi monarhisti glasovali proti, republikanci pa za. Juana Carlosa ne marajo karlisti, ne marajo ga falangistični republikanci, ne mara ga vsa opozicija, in ko bo sedel na prestol, se mu bo hudo majal.

KOMENTATOR

„Skrivaj sem klekljala lik maršala Tita“

Februarja letos sem v »TV 15« objavil sestavek s podnaslovom »Kdo je sklekljal lik maršala Tita?« Mesec dni pozneje sem dobil iz Idrije pismo, v katerem me Terezija Habe obvešča, da je ona sklekljala omenjeno čipkarsko delo, ki je zdaj pri znanem smučarskem veteranu Rudiju Finžgarju.

Pa sem se odpravil v Idrijo...

V Kosovelovi ulici sem lahko potrkal na vrata. Nena-vadna tišina mi je zbuja la dvome, če je sploh kdo doma. Ko pa so se vrata odprla, sem v dnevni sobi za mizo zagledal štiri osivele žene, ki so v rokah urno vrtele kleklje. Pričakoval sem, da se bodo za trenutek oddahnile in pomenile o zadevi, zaradi katere sem prišel v Idrijo. Pa niso! Klekljale so naprej in se pogovarjale, kar pravzaprav ni niti čudno, saj klekljajo že več kot šestdeset let.

»Ali v hiši ni moškega?« sem povprašal.

»Bilo nas je deset otrok.« mi je povedala Terezija. »Sedem sestra in trije bratje, ki so vsi umrli. Žive smo samo še me; poročena je bila samo Katarina, a je vdova, njena hčerka Karolina pa je stara že 62 let. Jaz sem stara 74 let, moja sestra Jela pa 84...«

Sestre Habe so mi še povedale, da so doma z Vojskega nad Idrijo in da so v mladih letih delale pri kmetu, kjer so stanovale. Skromno pokojnino ima samo Katarina, druge pa si služijo vsakdanji kruh s klekljanjem.

»Ali gredo čipke dobro v prodajo?« sem jih povprašal.

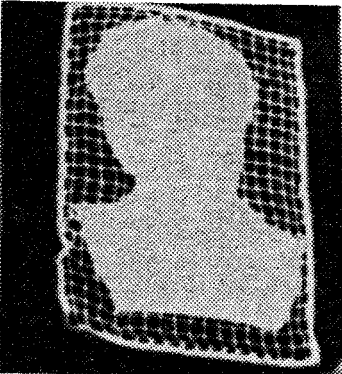
»Vse prodamo podjetju »Čipka« ali pa turistom,« so mi odgovorile.

Povedale so še, da klekljajo vsak dan od ranega jutra do poznega mraka, da zaslužek ni velik, da še radija nimajo in

da porabijo ves denar sproti. »Vse tri smo delale za partizane, pa nima nobena priznanega dvojnega štetja,« so potožile.

Ena od njih je bila med vojno tudi hudo ranjena — leta 1944, ko je prišlo na Vojsko več brigad in se je s partizani umikala vsa vas. Kroglja ji je prebila lice, čeljust in rame...

»In čipka s likom maršala Tita?«

»Skekljala sem jo februarja 1945,« je odgovorila Terezija in pohitela iz sobe. Vrnila se je z dragocenim dokumentom, ga razgrnila pred menoj in na njem sam lahko prebral: »Potrjujem, da je tovaršica Terezija z Vojskega sklekljala lik maršala Tita in ga podarila II. Pokrajinski konferenci SPZZ.«

Avtor lika maršala Tita je torej znan. To je Terezija Habe z Vojskega, ki živi danes v Idriji. Draga, ki je podpisana na potrdilu, se piše Tratnik in živi v Rovinju... To je bila edina čipka z likom maršala Tita, izdelana med vojno; to je tista čipka, ki jo čuva v Novi vasi pri Radovljici Rudi Finžgar.

Sestre Habe so med vojno sklekljale tudi slovenski grb, katerega modele hranijo še danes!

JOŽE VIDIC

Jera Habe in njena hči Karolina

Dva, ki zaslužita toplo zahvalo

»Minilo je petdeset let vajine skupne poti, ki se je vila zdaj po sončnih poljanah, zdaj po senčnih gozdovih; vsi pa vemo, da je bilo potrebno mnogo skromnosti in nesebičnosti, da sta jo lahko prehodila... Za vse, kar sta v življenju žrtvovala za današnji in juturni dan, se vama najlepše zahvaljujemo.«

To je bila samo ena izmed misli, izrečenih na praznovanju zlate poroke FRANCISKA in KATARINE VRHOVEČ.

Nedolgo tega je bilo, pa vendar je Katarina v tem času izgubila svojega dolgoletnega življenjskega partnerja in zato je prav, da se ju danes ponovno spominjamo.

Francišek Vrhovčec se je rodil v Trbovljah v pošteni in skromni rudarski družini. Oče mu je bil vzor delavnosti in kremenite volje. Ko je oče podedoval posestvo na Limbarski gori, so se preselili. Kot večina slovenskih fantov v tisti dobi si je moral s trdim delom na polju služiti svoj košček kruha. To pa mu je kahilo značaj in voljo, ki sta mu bila v oporo pri premagovanju težav.

Katarina Vrhovčec se je rodila v Krajnem brdu. Bila je brhko slovensko dekle, katere mladost ni bila vedno posuta z rožicami. Zemlja, ki je preživljala družino njenih staršev, je zahtevala pridnih rok. V tem času se je srečala s

poznejšim življenjskim tovarišem Franciškom, se poročila in se preselila na Limbarsko goro.

Katarini in Francišku se je rodilo šest otrok. To so bila leta družinske sreče, polna skrbi za stvarne dobrine, ki so bile potrebne za preživljanje tako številne družine. Večino svojih sil sta žrtvovala zato, da bi jim pripravila lepšo prihodnost in jih vzgojila v zavedne in poštene državljane. Posebno težavna preizkušnja za Vrhovčev družino je bila druga svetovna vojna. V tem času sta okusila vse grenkobe krute sile in posledice najbolj mračnih tokov vseh časov. Kmalu sta se odzvala klicu domovine in bila sodelavca narodnoosvobodilnega gibanja že od leta 1942. Za njuno delovanje je zvedel tudi okupator. Najprej so zaprli Katarino in jo odpeljali v Begunje, nato pa še hčerki Stefko in Angelco. Katarina in Stefka sta bili obsojeni na osem let zapora, Angelca pa zaradi mladostnosti na dve leti zapora. Prav gotovo bi bili odpeljali in ustrelili tudi Franciška, da mu žena Katarina ni rešila življenja, kakor ga je rešila tudi mnogim partizanom in aktivistom.

Plemenita dejanja Katarine in Franciške Vrhovčec so zapisana z zlatimi črkami v tista poglavja naše zgodovine, na katera smo najbolj ponosni!

Dobro je če veste...

DAR TRZASKIH SLOVENCEV. »Jugoslovensko dramsko pozorišče« iz Beograda je nedavno gostovalo tudi v Trstu, kjer se jih tako gledališni-ki kakor gledalci nadvse pristrano in navdušeno pozdravili. Olga Spiridonović, članica beogradskega »pozorišča« je po vrnitvi v Beograd povedala: »Na banketu, ki so ga priredili nam na čast, so darovali vsej naši igralski družini, vsakemu članu po en izjemen poklonček — majhno posodo s slovensko zemljo, v kateri je posejano seme vrtnice.«

JOGLJI (INDIJSKI ASKETI) niso nikakršni nadljudje. Indijski zavod za medicinsko znanost je proučil fiziološke posebnosti, ki jih jogiji, fakirji in podobni »čarodeji« razkazujejo občinstvu. Ko so proučevali delovanje najbolj slovečih indijskih jogijev, so znanstveniki ugotovili, da ne morejo jogiji ustaviti delovanja srca, še več, da ne morejo niti upočasniti ritma njegovega utripanja. Uspe jim edino to, da, s stiskanjem mišic v prsnem košu, dušijo, stišujejo šum, ki ga povzroča delovanje srca. Med sto jogiji je enemu samemu uspelo upočasniti ritem utripanja srca. Temeljito so raziskali tudi možnost, ali morejo jogiji zdržati v zabojih, v katerih ni zraka. Vsi jogiji, ki so jih zaprli v zaboje, so kaj kmalu z obupnim trkanjem sporočili, da prosijo, naj zaboj odprejo. Samo enemu med vsemi je uspelo, da je nekaj ur zdržal v zaboji, v katerem je bilo polovico manj kisika, kakor ga je ponavadi v prostorih, v katerih živimo.

SE ENA INACICA ZGODBE O LISICI IN JEŽU. Lani je bila na Floridi neznansko huda suša. V vsem maju ni padla niti kapljica dežja. Struge suhih rek so bile dobesedno posute z mrtvimi ribami, umirale so tudi želce in morske ptice, le čaple so odletele v bližnja mesta, kjer so si poiskale hrane in vode. Mnogim živalim je v tistih hudih časih pomagala njihov pradavni sovražnik — krokodil. Aligatorji so, da bi premagali tegobe, ki jih je povzročala suša, kopali globoke rove v rečnem dnu ter tako prišli do vode. Hkrati z njimi so se reševale tudi ptice, vidre, želve in druge živali. Vsi ti nepovabljeni gostje so se kdaj kdaj tako množično stlačili v aligatorjeva zaklonišča, da so izgnali svojega rešitelja, lastnika rova iz njegovega bivališča... Krokodilu ni potem preostalo nič drugega, ko brž umakniti se in si poiskati ter izdolbsti novo zaklonišče.

MNOGE KOVINE SE Z GRETJEM RAZTAPLJAJO IN ZLIVAJO DRUGA Z DRUGO. Po ohlajenju takšnih raztopin nastaneje trdni proizvod — zlitina (legura). Zlitine se po svojih lastnostih močno razlikujejo od lastnosti kovin, iz katerih so nastale. Zlitina lahko močno strdi kakšno kovino. Srebro je prav mehka kovina, ki se težko kuje, če pa se zlije oziroma spoji z neko določeno količino bakra, postane trdno in primerno za kovanje oziroma obdelovanje. Zlitina bakra in majhne količine svine je neprimerno boljša prevodnica električnega toka kot sam baker. Zlitina železa in kroma (kromovo jeklo) ne rjavi, medtem ko samo železo rjavi. S kombinacijo različnih kovin se proizvajajo kakovostne zlitine, ki jih industrija vsestransko in na veliko uporablja.

V EVROPI SO SPOČETKA S KROMPIRJEV KRMILI ŽIVINO. Ljudje so ga začeli uživati najprej v Nemčiji, v drugih deželah pa so bili proti njemu nekam nezaupljivi. Vojaški lekarnar in agronom Antoine Augustin Parmentier (1737—1813) je predložil v času hude lakote 1769, naj bi ljudje uporabljali krompir kot nadomestilo za kruh. Z veliko muko mu je uspelo prepričati francosko akademijo in kralja Ludvika XVI. o pravilnosti in upravičenosti svojega predloga. Parmentier je za razpravo o krompirju celo dobil nagrado akademije. Kljub temu se Francozi nikakor niso mogli sprijazniti z mislijo, da bi morali uživati krompir, vse dotlej ne, dokler ni kralj ukazal, da se mora v dvorski kuhinji upoštevati krompir kot ena najvažnejših živil.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

Avgustu Zajcu v spomin

Avgust Zajc je bil doma iz Kočevja. Bil je mlad in pogumen fant. Brez oklevanja in strahu je prišel za puško kmalu potem, ko je sovražnik zaslužil našo domovino. Partizanska pot ga je vodila po mnogih krajih Jugoslavije, med drugim tudi v Bosno in Hercegovino ter Liko.

Nekega dne so ga s skupino tovarišev zajeli sovražnikovi

enim partizanom odločil za beg. Planila sta med drevje in tekla, kolikor so ju nesle noge. Imela sta srečo, saj sta se rešila, drugi pa so padli pod svinčenkami sovražnikovih krogel.

V enem izmed številnih bojev je bil Avgust Zajc tudi ranjen. Dumdumka mu je hudo poškodovala roko. Nekaj časa se je zdravil v partizanski bolnišnici, januarja 1945 pa so ga prepeljali v partizansko okrevališče blizu naše domačije. Kakor drugi partizani je tudi Avgust rad zahajal k moji stari mami in pripovedoval svoja doživljanja. V tistih dneh je imel Avgust čin kapetana in tri odlikovanja. Vsi tovariši so ga cenili, kajti bil je hraber in pošten borec ter odkrite in vesele narave. Pa so Nemci odkrili partizansko okrevališče in pridivljali, da bi partizane pobili. Borci so imeli srečo in so se umaknili še o pravem času. Ko se je Avgust poslavljaj od moje stare mame, je dejal:

»Mati, ne bojte se, zajček se bo že skrill!«

Partizani so se umaknili proti Jagrščam. Čez nekaj dni so jih Nemci večino polovili. Nekaj časa so jih imeli zaprte v Jagrščah, nato pa so jih odpeljali proti zaselku Stržnice. Tam so jih po zverinskem mučenju pobili. Med padlimi je bil tudi Avgust Zajc! Pokopali so ga v bližnjem gozdu, po vojni pa so njegove posmrtni ostanke prenesli v Cerkljo.

S kakšnimi mislimi naj zaključim pripoved o tem mlademu junaku?

Zdi se mi, da premnogokrat pozabljamo, kdo nam je priporočil svobodo, da je v tem boju padlo mnogo junakov in da njihovi najbližji še živijo... Avgust! Umrl si junaške smrti, tvoje ime pa ne bo ostalo zapisano le na grobnici v Cerklji, ampak tudi v mojem srcu, čeprav te nisem poznala.

ANICA TUŠAR

DJORDJE ADREJEVIĆ-KUN:
PARTIZAN

vojaki. Po nekajdnevem zaporu so jih odpeljali. Partizani niso vedeli, kam jih peljejo, vedeli pa so, da so jim štete zadnje ure. Zajc se je še z

„PA SVA JIH NAMAHALA!“

KO SO FAŠISTI VDRILI V NAŠO DOMOVINO, SO ŠLI VSI ZAVEDNI JUGOSLOVANI V PARTIZANE. TISTI, KI SO OSTALI DOMA, PA SO POMAGALI PARTIZANOM. TUDI MOJ STARI ATA JE BIL TERENEC.

NEKEGA DNE SO ŠLI ITALIJANI SKOZI VAS FARO. DVA PARTIZANA, OBOROŽENA S PUŠKO IN MITRALJEZOM, STA JIH NAPADLA S HRIBA, IZ BIBIČEVEGA SKEDNJA. ITALIJANI SO SE USTRAŠILI IN ZAČELI BEŽATI PROTI BRODU. DVA STA PADLA, NEKAJ JIH JE BIL RANJENIH. PARTIZANA STA Z ŽIVIGANJEM PRIKORAKALA V VAS, SE SMEJALA IN GOVORILA: »PA SVA JIH NAMAHALA!« ČEZ NEKAJ ČASA SO PRIČELI ITALIJANI S TOPOVI STRELJATI V FARO IN V PRAZNO NA HRIB; ŠE VEDNO SO BILI NAMREČ PREPRICANI, DA JE TAM VELIKO PARTIZANOV.

MATJAZ JAKŠIČ

Ha ha... pa sva ga!

Kako neki bi bilo med narodnoosvobodilnim bojem s pošto, da ni bilo pogumnih in iznajdljivih kurirjev! Med njimi sta bila tudi Janez in Tone.

Začelo se je med šolskim poukom.

»Če si fant, boš šel po pouku z menoj v odred. Nesla bova važno sporočilo,« je pisalo na listku, ki ga je Tone dobil od Janeza.

»Saj bom šel, no, da ne boš rekel, da sem mevža!« mu je Tone hitro odpisal.

Po pouku sta stekla domov po sporočilo, skrbno prislunhnila zadnjim napotkom Janezovega očeta in jo mahnila proti gozdu. Skozi vas sta prišla brez ovir. Pri majhni rečici, ki je tekla po dolini, je Janez še poslednjič zabičal Tonetu:

»Če naju kdo vpraša, kam greva, reci, da te peljem v sosednjo vas, da ti pokažem jelena, ki so ga ujeli!«

»Razumem, samo ne misli, da boš samo ti komandiral!« ga je opomnil Tone.

Tik pred gozdom sta zaslišala rezek »halt!«; obrnila sta se in zagledala fašista.

»Kam gresta?!« ju je vprašal.

»Za nosom...«, se je odrezal Janez.

»Pazi, kaj govoriš, fant!«

»Če ne verjamete, da greva za nosom, greva pa v vas! Prijatelja peljem, da mu pokažem lepega jelena. Grete tudi vi z nama?« se je razgovoril Janez in pomežiknil Tonetu.

»Saj bi šel, pa moram paziti. Obvestili so me, da prideta dva mulca z važnim sporočilom za bandite,« jima je zaupljivo povedal fašist.

»Če jih bova srečala, ju bova pripeljala naravnost k vam, če želite,« se je ponudil Janez.

»Če že hočeta, pa dajta!« je veselo odgovoril fašist.

»Pa mnogo sreče, gospod!« je še pozdravil Janez in s Tonetom sta se hitro odpravila naprej. Kmalu sta prispela do odreda in partizanom izročila pošto. To so se borci smejali, ko sta jima pripovedovala, kako sta nosila pošto.

»Je bil jelen lep?« ju je vprašal fašist, ko sta se vračala.

»Mhm, lep, pa še kako lep!« sta enoglasno odgovorila Janez in Tone in jo veselo mahnila proti domu.

NEVENKA BERGLEZ

Po ockovem
pripovedovanju

Kamenje jih je rešilo

Gozdovi so bili že zeleni, prve spomladanske cvetlice so pokukale iz tal in ptički so tako lepo peli, kakor da bi pripovedovali o bližnji svobodi in o koncu prelivanja krvi.

Bilo je v času zadnje sovražnikove ofenzive. Borci devetega korpusa — vodil jih je komandant Lado Ambrožič-Novljan — so se bili zbrali na Vojskem nad Idrijo. Pot jih je vodila prek Spodnje Trebuše do Šentviške gore. Hodili so večidel ponoči, po skrivnih in varnih poteh pa tudi podnevi. Na Šentviški gori so jih prebivalci posebno lepo sprejeli in tisti dan so jim zavezniška letala s padali odvrgla tudi suho hrano. Popoldne so jih presenetili Nemci. Napad je bil silovit in sovražnikova premoč očitna. Borci so se hrabro borili, dokler jim ni zmanjkalo streliva. Kaj sedaj, so se vpraševali. Poslednje upanje partizanov je bilo kamenje. Še dobro, da so bili na vrhu in da so lahko v dolino valili velike kamne ter tako zadrževali sovražnika do noči. Ko se je stemnilo so se umaknili.

»Vidiš, Anica, takrat nas je pa kamenje rešilo,« je sklenil svojo pripoved moj očka.

ANICA TAVČAR

Kako so Boris, Sreč in Tine napadli vlak

Bilo je neke zimske noči in mesec je nič kaj prijazno osvetljeval minerja Borisa in Sreča, ki sta se pripravljala na akcijo. Nenadoma je začumelo v grmovju in na jaso je skočil kurir Tine:

»Pohitita, fanta, vlak pride točno ob deseti ur!«

Vse je bilo mirno, ko sta Boris in Sreč, oprtana z razstrelivom in vžigalniki, krenila proti progi. Slišali so se le pridružen koraki stražarja na mostu in fašistična pesem, ki so jo peli Italijani v postojanki. Kmalu sta bila na cilju. Sreč je položil razstrelivo pod tračnice, Boris je napeljal vrstico, Tine pa je z zbrojevko stal za grmom in čakal. Iz daljave je že odmevalo sopihanje tovornega vlaka.

»Ko boš slišal dogovorjeni znak, prižgi!« je ukazal Sreč in se splazil k Tinetu.

Vlak se je približeval. Boris je pritisnil gorečo cigareto k vžigalni vrstici in se naglo pognal po bregu, za njim pa Tine in Boris. Ozračje je pretresla strahovita eksplozija, prvi se je pridružil druga, tretji... Iz bunkerja pa so se oglasili strelji — prazno! Boris, Sreč in Tine so bili namreč že na varnem v taborišču, kjer so komandirju poročali o uspehi akciji.

JOŽE ROMŠEK

Pišejo nam

Spoštovani!

V 29. številki »TV 15« ste pod naslovom »Malo« je bilo takšnih žena objavili prispevek o pokojni Ivani Figarjevi iz Podtiskovka, ki ga je napisala trinajstletna deklica Alma Pirc. Sicer je lepo, da mladina piše o plemenitih ljudeh, če pa kdo tako pretirava, da se ljudje smejejo, to le ni prav. Ivana, neporočena, ni bila nikdar mati »v nobenem ozir«, točno pa je, da je Figarjeva gospodinja nasitila brata intendanta. Alma Pirc je med drugim zapisala tudi: »Na zadnji poti je spremljalo hrabro partizansko mater mnogo borcev in drugih ljudi, o priljubljenosti, ki jo je uživala, pa so pričali tudi številni venci in šopki cvetja.« Res, pogreb je bil kar dostojen, navzočih ljudi, je bilo bolj malo in še njenih najbližjih ni bilo vseh, šopkov cvetja pa prav nobenega.

S spoštovanjem!

ALFONZ VODOPIVEC
Črni vrh

Spoštovani tovariš Vodopivec!

Zal nisem poznala pokojne Ivane Figarjeve iz Podtiskovka, tudi ne poznam razmer v vašem kraju in bi ne mogla biti pravičen sodnik. Poznam pa prenekatero slovensko ženo, ki ji ni bilo dano biti mati, bila pa je partizanska mati s toliko ljubezni v srcu, da jo je lahko nesebično poklanjala mnogim, ki so je bili potrebni... Dovolite mi, da vas še nekaj povprašam! Se vam zdi lepo in prav, če se ob prispevku, napisanem nekemu v spomin, ljudje smejejo? In če na grobu Ivane Figarjeve ni bilo šopka cvetja — tega je menda zaslužila — zakaj ji ga ne bi poklonila v svojem prispevku Alma? Ne zamerite ji, saj je hotela le dobro.

Vaše pismo sem z veseljem objavila, saj bo hkrati opozorilo vsem, ki pišejo, da morajo biti pri zapisovanju spominov iz dni narodnoosvobodilnega boja zelo previdni in da morajo vsako zapisano misel ali podatek tudi preveriti.

S tovariškimi pozdravi!

Za uredništvo:
MILENA ŠTRAJNAR

Spoštovana tovarišica Milena!

Dogodek, ki sem ga zapisala, je resničen; napisala pa sem ga zato, ker me boli, da so na svetu take razlike med ljudmi. Toda kako naj jih odpravimo? Ne vem.

Lep pozdrav!

ZDENKA POVŠE
Kamnik, Ljudevita
Stišnja 7

Draga Zdenka!

Tudi jaz ne vem in če bi vedela — verjemi mi — bi ti napisala dolgo pismo... Tudi ne zameri, če ti šele danes odgovorjam. Veš, bila sem v dvomih in sem še vedno, ali naj tvoj prispevek objavim ali ne. Napisan je dobro, kot znaš to ti, in bi mu vsakršno popravljanje ali krajsanje zmanjšalo vrednost. Vse in v vsaki obliki pa ne sodi v javnost! Si pomislila morda tudi na to, da želiš ljudje, ki jih življenje tako tepe, ostati neznan in v svoji bedi?

Oglasi se, prosim, in lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNIŠTVU«
VASA TRIBUNA, ZATO
NAM PIŠITE!

PRED 30 LETI JE IZBRUHNILA II. SVETOVNA VOJNA

Okrogle in oglate

POTOLAŽILA JO JE... Mira Stupica, sloveča srbska igralka, ki se je srbskemu ljudstvu močno priljubila zlasti s svojo vlogo »naše Kike« v serijskem televizijskem filmu, je nedavno bila v gosteh v neki srbski vasi. Neka starica jo je, vsa ginjena, objemala. Tedaj ji je Mira povedala, da je Rule (Bora Todorović), ki je igral v serijskem televizijskem romanu »Porajanje delovnega ljudstva«, njen pravi brat. Bora je igral vlogo lahkoživega, pokvarjenega, izprijenega Ruleta. Starica je vzdihnila in svojo gostjo potolažila: »Uboga Kika, ne jemlji si tega preveč k srcu, v vsaki družini mora biti kaka črna ovca...«

SAMOUPRAVLJANJE V PRAKSI... Svet zavoda za zaposlovanje je sklenil in pisмено obvestil člane kolektiva na oglasni tabli: »Članom kolektiva je prepovedano prisostvovati sejam sveta. Niške »Narodne novine« pripominjajo k temu sklepu: »Naj se natančno ve, kdo je samoupravljavec!«

IZNAJDLJIVI UPRAVNIK... Upravnik zadruga v Zaharih je opustil gojenje belih svinj in odpustil več poljedelskih strokovnjakov — med njimi tudi agronomskega inženirja — kot odvečne delovne moči. »Kje je opravil to delo, je znova začel gojiti bele svinje, za to delo pa je najel oziroma namestil svojega nečaka,« je ugotovila »Reč naroda«, ki izhaja v Požarevacu.

KRKLEC VERUJE V MLADINO, TODA... Znani hrvaški pesnik, esejist, feljtonist, akademik itd. Gustav Krklec je dejal na proslavi svoje sedemdesetletnice: Verujem v mlade ljudi, prav tako pa tudi v ljudi mlade duha...

BOGATO NAGRAJENA LJUBEZEN... »Sremske novine« so objavile tale zapisek: »Občinski svet za družbeno vzgojanje otrok v Stari Pazovi je poslal dva človeka na Jadransko morje z nalogo, naj izberejo primeren kraj za letovanje otrok. Po vrnitvi so jim izplačali kot potne stroške — 384.000 starih dinarjev. Da, da, skrb za otroke se vedno izplača!«

CE BOGATAŠ GLASNO PREMISLJA O BOGASTVU... Franz Burda, založnik časnikov in časopisov, ki ga imajo za enega najbogatejših ljudi v Zahodni Nemčiji, je odgovoril v nekem intervjuju: »Bogastva ni treba ceniti po količini mark in pfenigov. Kdor se dvigne dobre volje in kdor gleda vedro v svet dneva, ki je pred njim, je bogat...« Blagor jim, ki verujejo...

ON SAM! Nobelovec, francoski pisatelj Francois Mauriac, velik prijatelj de Gaulle, je rekel, ko je govoril po radiu o predsednikovem odstopu: »Samo de Gaulle je lahko zrušil de Gaulle!«

PRIVILEGIRANI POZIGALCI... Neki britanski romanopisec in diplomat meni o politiki oziroma politikih: »Pojem: politika pomeni spretnost gašenja požarov, ki jih sam podtakneš.«

DRUGA STRAN MEDALJE ALI POLITIKI V ROZNATIH BARVAH... Neki angleški politik in bivši minister pa opisuje značaj politika v preciznih roznatih barvah: »Po mojem mnenju je politik po svojem opravi lu in položaju bližnji komponistu ali pesniku ko inženirju ali pridobitniku.« Da, ko bi ne bilo toliko komponistov in pesnikov, ki so pridobitniki, pa še kakšni pridobitniki!

NIG MU NI PRAV... Predsednik Bavarske stranke, stranke, ki je v opoziciji proti sedanji bonnski koalicijski vladi, nima kdove kako dobrega mnenja o razmerah v Zahodni Nemčiji, o katerih pravi: »Mladina brez idealov, družba brez sloga, svoboda brez borcev, ustava brez pravice in ljudstvo brez bogov...«

SLABOST VELIKANA... Neki ameriški atomski znanstvenik je govoril o protislovju, ki ga izhaja tekmovanje v atomskem oboroževanju. Dejal je: »Naša ubojna sila se izraža v popolno nuklearno nemoč, ki se ne more uporabiti ter tako izgublja sleherne politične vrednosti.«

Hitler se je odločil za napad

HITLER ZAHTEVA VEČ IN VEČ...

Zarek upanja na mirno rešitev je zasijal še 28. avgusta, ko je Dahlerus sporočil v London, da bo Hitler morda sprejel predlog o pogajanju s Poljsko. Na žalost je Hitler dvignil ceno: zahteval je še del Šlezije. Kljub temu se ni bilo konec zadnjega upanja. Tudi Mussolini je medtem zvedel za vsebino angleške in Hitlerjeve note. Takoj je pisal »führerju«: »Kot resnični prijatelj Vas in nemškega naroda bi Vam rad povedal, da angleški predlogi vsebujejo elemente, ki naj bi omogočili Nemčiji, da reši vsa vprašanja.«

Dne 29. je poljska vlada izdala proglas o mobilizaciji, ne da bi pričakala na formalni Hitlerjev odgovor britanski vladi. Vse evropske države od Skandinavije navzdol so storile varnostne ukrepe. Hitler je bil nato zelo osoren, ko je sprejel britanskega veleposlanika Hendersona. Slišati je bilo kot ultimatum, ko mu je rekel, naj pride naslednji dan opolnomočeni poljski predstavnik, s katerim bi se pogajal. Potem sta oba začela vpiti drug na drugega. Veleposlanik je takoj po avdijenci sporočil svoji vladi, kaj je dosegel. Trdil se je, da bi nagovoril svojega poljskega kolega, da bi pristali na nemške zahteve. Bilo je vse zaman. Ob dveh zjutraj je prejel od Halifaxa brzojavko, v kateri je rečeno, da so Hitlerjevi predlogi nesprejemljivi. Nemška in poljska vojska sta že stali druga proti drugi. Francoski minister Bonnet je predlagal, naj bi se umaknili vsaj za nekaj kilometrov. Goering je spet narekoval Dahlerusu nove predloge Londonu. Angleži so bili že ogorčeni zaradi Hitlerjevega ultimata. Kljub temu so se ravnali po ustaljenem protokolu. Brezplovnost je bil tudi razgovor med Herdersonom in Ribbentropom. Tako je minil še 30. avgust in z njim je zapadel rok, ki ga je postavil Hitler. Mir je bil izgubljen. Mussolini je predlagal, da bi za 5. september sklicali evropsko konferenco, toda bilo je prepozno. Hitlerju je prišla prav trimoglavost poljske vlade, ki se ni potrudila niti toliko, da bi poslala v Berlin opolnomočenega predstavnika. Njen veleposlanik Lipski je sicer šel k Ribbentropu, ki pa ga je odslovil z nekaj besedami, ker ni imel zahtevanih pooblastil. Ob 12.40 na dan 31. avgusta 1939 je Hitler ukazal nemški vojski, naj napade Poljsko naslednjega dne ob 4.45. Tako se je zgodilo.

ZACELO SE JE

London je spet pritisnil na varšavsko vlado, naj bi poslala nekoga v Berlin, toda ob šesti uri zjutraj so zatulile sirene — na Varšavo so se usule nemške bombe. Opoldne je bil Gdansk že nemški, ker ga je zavzela »šolska ladja«.

Do tega trenutka uradno še ni bilo vojne. Francija in Velika Britanija še nista mignili niti s prstom. Poljaki so se tedaj zavedali, kakšna utopija je »njihov pohod na Berlin«. Hitler pa je zahteval: »Popeljal vas bom k zmagi ali pa tudi še sam ne bom preživel drugega poraza.« Dahlerus je storil poslednji napor, da bi spravil obe strani za zeleno mizo, ali za razgovore sta potrebni dve strani; Goering je medtem užival nad »zmagami« svojega letalstva. Postal je drugi mož rajha zaradi zaslug pri iskanju »mirne« rešitve.

Ribbentrop je sprejel francoskega in angleškega veleposlanika, ki sta mu sporočila samo protest svojih vlad. Še Mussolini je upal, da se bodo sestali za zeleno mizo. Tako je minil tudi 2. september. V nedeljo, 3. septembra, ob 9. je veleposlanik Henderson prinesel ultimatum Velike Britanije na nemško zunanje ministrstvo. Ribbentrop ga ni hotel sprejeti in noto je prevzel prevajalec. Če Nemčija do 11. ure ne bi ustavila sovražnosti proti Poljski, bi Velika Britanija stopila v vojno. Enako zahtevo je izročil francoski veleposlanik in enako ravnanje je doživel tudi on. Tri četrt ure po izteku ultimata jima je Ribbentrop sporočil: »Nemški narod in njegova vlada ne sprejemata ultimativnih zahtev britanske vlade.«

Začela se je druga svetovna vojna, največja katastrofa v zgodovini človeštva...

»Operacija Himmler« je pomenila prav spektakularno insceniranje namišljenega napada. Vodja nacistične policije je moral organizirati incident, ki naj bi pred svetom prikazal Poljsko kot krivca za vojno. Načrt sta pripravila Heydrich in on. Skupinica esesovcev, preoblečenih v uniforme poljskih vojakov, naj bi napadla nemško radijsko oddajno postajo Gleiwitz, ki je bila v bližini meje. Vodstvo operacije je bilo zapirano samozavestno nacističnemu filozofu in propadnemu študentu Alfredu Naujocksu. Ta podlež se je že odlikoval s podobnimi podvigi, ki jih je opravil v nizozemski in belgijski vojaški uniformi. »Bilo je 10. avgusta 1939,« je izjavil pred nürnberškim sodiščem, »ko mi je vod-

ja SD, Heydrich osebno ukazal, da moram izvesti namišljen napad na radijsko postajo Gleiwitz (Gliwice). Zadevo sem moral izpeljati tako, da bi krivda padla na Poljake. Heydrich mi je govoril takole: »Potrebujemo otopljive dokaze o vdoru na naše ozemlje, ker jih bo morali izročiti tujemu tisku.« Odsel sem tja s šestimi pripadniki SD in čakal na povelja. Po navodilih bi bil moral zasesti oddajnik za toliko časa, da bi neki Nemec prebral v poljskem jeziku napisan govor. Med drugim bi moral reči tudi to, da je napočil čas za končni obračun z Nemci.«

Dne 17. avgusta je Himmler zaprosil admirala Canarisa, vodjo vohunskih služb, da bi mu priskrbel 150 poljskih vojaških uniform in nekaj lahkega orožja. Zahtevano »blogo« je dobil čez dva dni. Stvarno se mu je mudilo, saj bi ura X morala nastopiti 25. avgusta. Na meji sta bili že razvrščeni dve armadni skupini.

V poznih popoldanskih urah 25. avgusta se je nemška vojska zganila. Naujocksovi esesovci so čakali na dogovorjeni znak, ki pa ga ni bilo od nikoder. Hitler je okleval. Zaskrbljen je bil zaradi angleško-poljskega sporazuma o medsebojni pomoči. V slabo voljo ga je spravil tudi Mussolini, ki mu je bil v posebnem pismu sporočil, da Italija še ni pripravljena na vojno. Posvetoval se je z Goeringom in Ribbentropom ter naposled sklenil preložiti datum napada. Ob pol devetih zvečer je ukazal vojski, naj obstane. Ukaz je sporočil general Jodl, šef glavnega štaba. S terena je prejel odgovor, da bo zelo težko doseči zavzame in da je vse odvisno le od zvez. Na izredno dolgi fronti, ki se je raztezala od vzhodne Prusije do Slovaške, ni bilo lahko v kratkem času doseči vseh enot. Motorizirane enote generala von Kleista so bile že tik pred mejo, ko jih je zaustavil pilot glavnega štaba, ki je pristal na meji nekega gozda. Tako je bil napad na Poljsko preložen za šest dni.

Sele 31. avgusta je Hitler izdal povelje za izvedbo operacije Himmler. Naujockso je bil o njem obveščen opoldne. Po Heydrichovih

navodilih so napadli ob dvajseti uri. Govor v poljsčini je trajal približno štiri minute, nato pa so izstrelili še nekaj streliv in se umaknili. Za seboj so pustili trupla lažnih uslužbencev radijske postaje in enega »poljskega« vojaka. Goebbels je naglo sklical tuje novinarje in jih povabil v Gleiwitz. Prvo uradno sporočilo o »napadu« se je glasilo takole: »Okrog dvajsete ure so poljski uporniki napadli in zavzeli radijsko postajo Gleiwitz. Obmejna policija jih je nato pregnala. En pripadnik skupine je obležal smrtno ranjen.«

PRVEGA SEPTEMBRA OB TRICETRT NA PET...

Ofenziva se je začela prvega septembra ob tri četrt na pet zjutraj. Na 2.500 km dolgem bojišču je delovalo pet armad, ki jim je poveljeval von Brauchitsch. Razdeljene so bile v dve skupini. Na severu sta bili 3. in 4. armada (von Bockova skupina), na sredini in na jugu pa 8., 10. in 14. armada (von Rundstedtova skupina). Vse skupaj so šteje 58 divizij, ki jim je pomagalo dva tisoč lahkih bombnikov. Poljska vojska, ki ji je poveljeval maršal Ridz-Smigly, je imela trideset pehotnih divizij in nekaj zastarelih tankov.

Najprej je udarilo nemško letalstvo. Poljska letala je uničilo že na tleh v nekaj urah. Treba je vedeti, da so bili nemški piloti odlično izšolani. Nacistična vojska je navalila v treh smerih. Iz Prusije so prodirale proti jugu divizije 3. armade, ki bi morale doseči Varšavo in Byalistok (glej zemljevid). Iz Pomeranije je pritisnila 4. armada, ki je udarila na gdanski koridor in proti Varšavi. Na sredini je 8. armada ščitila lev bok 10. armade, ki je s svojimi sedemnajstimi divizijami morala vzdržati glavni odpor poljske vojske. Na skrajnem jugu pa je 14. armada imela nalogo zasesti Krakow in Lvov.

Nemška vojska je kot velikanse kleščevala poljsko na ozemlje okoli glavnega mesta. Njene oklopne divizije so naglo prodirale v notranjost. Nasprotnikovo vojsko so zaprli »žepi«, ki jih ni bilo težko likvidirati. To je bila tako imenovana bliskovita vojna, Blitzkrieg. Vojna ni smela priznati niti civilnemu prebivalstvu. Vnašati je morala čim večjo zmedo. Izkušnje iz Španije so prvič prihajale do izraza v vsakdanji praksi. Kot v okolici Barcelone so neusmiljeno mitraljirali trume beguncev. Priljubljeni cilji nacističnih letalcev so bili vlaki z ranjenci in bolnišnice. Neupoštevanje moralnih norm, ki je bilo namerno in natančno preračunano, je bilo tipično za nemško vojsko.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Poljska konjenica

TEKMOVANJE HARMONIKARJEV

Pokljuka, sonce in pesem

Na planini Goreljek, pri gostišču »Ob tabornem ognju,« že dolgo ni bilo tako veselo kot v nedeljo, tretjega avgusta. In kaj ne bi bilo! Pri Milčetu, tam, kjer dobiš ajdove žgance s pravim planinskim mlekom, se je zbralo sedemindvajset godcev — harmonikarjev iz vse Slovenije, da se pomerijo v izvajanju partizanskih in narodnih viž. Ni ga bilo med njimi, ki bi si ne bil naložil na ramena že četrtega križa, pa vendar je na pokljukši planoti odmevalo da nikoli tega.

Poslušalcev se je zbralo več kot petsto in posedli so okoli lesenih miz ali naokrog po planinski travi. Med njimi sem ugledala Rudolfa Hribernika-Svaruna in Karla Leskovca, bivša partizanska komandanta, in spomnila sem se, da je pred več kot petindvajsetimi leti tudi izkrmavil tretji bataljon Prešernove brigade...

Potem, ko je pisatelj Tone Svetina v kratkih besedah in v imenu odbora Prešernove brigade obudil

spomine na boje prešernovcev na Pokljuki, je spregovoril domačin Breznik. Med drugim je dejal:

»Po uspelem lanskem poizkusu tekmovanja harmonikarjev amaterjev na diatoničnih harmonikah, smo se odločili, da s tekmovanjem nadaljujemo. Pri tem so nas vodile želje, dopolniti koledar turističnih prireditev in s tem razgibati turistično dejavnost na Pokljuki, zlasti pa rešiti pozabe in oživljati stare slovenske narodne in partizanske pesmi!«

In že je raztegnil meh prvi nastopajoči, pa drugi, tretji... Kar vsi so dobro igrali in če bi bili podeljevali nagrade poslušalci, bi bil verjetno le malokateri izvajalec ostal praznih rok. Sklepno besedo o tem pa so imeli člani uradne žirije prof. Radovan Gobec, Hinko Košak, Lovro Kuhar, Dušan Porenta in Božo Grošelj ter odločili takole:

Prehodni pokal, partizanskega harmonikarja — delo akademskega kiparja Antona Sigulina in da-

rilo odbora Prešernove brigade — za najbolje zaigrano partizansko pesem prejme Stane Laharner iz Polja pri Vodica... Nagrado za najbolje izvedeno domačo vižo France Franko z Javornika... Nagrade pokroviteljev tekmovanja — tovarne glasbil »Melodija«, podjetja »Ljubljana-transport« in založbe »Partizanska knjiga« — prejme deset izvajalcev, med njimi tudi štirinosemdesetletni Jakob Hiti in edina prestavnica ženskega spola Angela Pinter.

Uradni del letošnjega tekmovanja je bil tako končan. Na vprašanje, kako bo prihodnje leto, pa mi je ljubeznivo odgovoril Franc Jernej-Milčec, bivši prešernovec in danes upravnik gostišča na Pokljuki:

»Za 25-letnico osvoboditve naše domovine namerava izobraževalno-umetniško društvo Gorjuše, organizator prireditve »Melodije harmonik«, le-to še razširiti. K so delovanju bodo pritegnili tudi zamejske Slovence! Izbirna tekmovanja za mlajše in starejše harmonikarje naj bi bila v znanih partizanskih krajih v okviru srečanj borcev in delavskih piknikov — najboljši pa bi se srečali s predstavniki zamejskih Slovencev na sklepni prireditvi na Pokljuki.«

In kaj meni o tekmovanju samem Franc Laharner?

»Pričakoval sem, da bo lepo, pa sem se javil... Himno Štirinajste sem se naučil šele leta 1954, ko sem s preživeliimi borci te divizije potoval na Ostrožno. Fantje so mi rekli, da bi bilo prav, če bi se naučil njihove himne, pa so mi jo žvižgali toliko časa, da mi je prišla v uho... Ni mi žal, da sem prišel in zaigral; doživel sem čudovit dan, ki ga je spremljalo tisto pravo, tovariško vzdušje, kot nekoč v partizanih...«

Zatorej, na svidenje na Pokljuki 1. 1970!

MILENA STRAJNAR

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kličje CGF »DELO«, Ljubljana, — Fomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par — Za izposojitev stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritrilite, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo